

Wilhjelm+9

**En fattig natur i et rigt samfund -
Biodiversitet fra ord til handling**

Redaktion

Christina Aagaard Rasmussen, Emilie Marie Reiler,
Heidi Mary Hansen, Katrine Søbye, Louise Holst Hemmingsen, Mette
Mogensen, Sascha Veggerby Nicolajsen & Tina Hvidsten.

Publikationen er udgivet med støtte fra:

AAGE V. JENSENS FONDE

Kolofon

Titel:

Wilhelm+9

En fattig natur i et rigt samfund -biodiversitet fra ord til handling

Redaktion:

Christina Aagaard
Rasmussen, Emilie Marie
Reiler, Heidi Mary Hansen,
Katrine Søbye, Louise Holst
Hemmingsen, Mette
Mogensen, Sascha
Veggerby Nicolajsen & Tina
Hvidsten.

Udgiver:

Danmarks
Naturfredningsforenings
studenterafdeling i
København,
Masnøgade 20
2100 København Ø

Tryk:

Centertryk
Engager 9
2605 Brøndby

ISBN:

978-87-991872-3-2

Pris: 125 DKK

Bedes citeret:

Rasmussen, C.A., Reiler, E.M.,
Hansen, H.M, Søbye, K.,
Hemmingsen, L.H., Mogensen, M.,
Nicolajsen, S.V., & Hvidsten, T
(red.): *En fattig natur i et rigt samfund
-biodiversitet fra ord til handling.*

Publikationen kan downloades på
www.dn.dk. Eller købes ved
henvendelse til Danmarks
Naturfredningsforening.

Omslagsillustrationer:

Foto: Ian Hayhurst,
www.flickr.com/photos/imh/.
Design: Jonas Resting-Jeppesen,
www.resting-jeppesen.dk

FSC certificeret trykkeri

Svanemærket trykkeri

Indhold	
Forord	5
Den danske natur og biodiversitet	11
Biodiversitet under havets overflade	31
Naturen – hvad er den værd?	41
Mere biodiversitet for pengene -muligheder indenfor EU	50
Naturforvaltning i praksis –sådan gør vi i Vejle	62
Kommunale biodiversitetsstrategier – hvorfor og hvordan?	77
Biodiversitet 2020 -en plan for fremtiden	88
DEBAT	99

Studererafdelingen:

Studererafdelingerne (tidligere benævnt studenterkomiteer) blev startet på initiativ fra DN, for at skabe et forum, hvor studerende fra landets universiteter og lærerseminarier kan arbejde for en bedre natur og et godt miljø, ud fra deres faglige kompetencer. Studenterkomiteen på Københavns Universitet kom til i efteråret 2005 og er sidenhen blevet til Studenterafdeling København.

Forord

Wilhelmkonferencen er en årlig tilbagevendende begivenhed, der i flere år er arrangeret af Danmarks Naturfredningsforenings studenterafdeling ved Københavns Universitet.

Konferencen har sit navn efter Wilhelmrapporten, som blev udgivet i 2001. Rapporten blev udarbejdet af et udvalg under Miljøministeriet, kaldet Wilhelmmudvalget. Udvalget havde til opgave, at udarbejde et grundlag for en national handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse. Wilhelmkonferencen har hvert år et nyt tema, som vælges ud fra Wilhelmrapportens emner. Temaet for dette års Wilhelmkonference var biodiversitet og sikringen af biologisk mangfoldighed ud fra praktisk forvaltning.

På Wilhelmkonferencen den 5. november 2010, deltog studerende, forskere, forvaltere, kommunalfolk og konsulenter, blandt mange andre, i en konference med fokus på fremtiden. På konferencen blev teori blandet med praktiske erfaringer. Håbet var at der kunne skabes idéer og redskaber, som ville give Danmark en bedre mulighed, for at nå målet: At stoppe tilbagegangen af biodiversitet inden 2020. Vi håber at denne udgivelse kan fungere som et sådan redskab.

Siden 1970'erne har vi mistet ca. en tredjedel af verdens arter (opgørelse fra Living Planet Index). Det kan med rimelighed kaldes for en igangværende masseuddøen. Dette førte til, at FN på topmødet i Rio i 1992 vedtog Biodiversitets-konventionen. I alt 190 lande underskrev konventionen, hvormed de forpligtede sig til at bremse tilbagegangen af biodiversitet inden 2010. Helt konkret er formålet med konventionen, at bevare den biologiske mangfoldighed, fremme en bæredygtig udnyttelse af naturens ressourcer, samt at sikre en

rimelig og retfærdig fordeling af udbyttet ved at udnytte genetiske ressourcer. Målet blev bekræftet i 2002 på FN's Verdenstopmøde om bæredygtig udvikling. Her blev der yderligere truffet beslutning om at beskytte de mest værdifulde naturområder, og om at fremme nationale og regionale biodiversitetsnetværk.

Valget af dette års tema var påvirket af, at 2010 var internationalt biodiversitets år. Samtidig var det året, hvor FN's målsætning om at bremse tilbagegangen af biodiversitet skulle være nået. Målet blev dog ikke nået, og er udskudt til år 2020.

I den danske naturbeskyttelseslovgivning er biodiversitet underprioriteret, da den antages at være beskyttet ved generel naturbeskyttelse. Dette er i nogen grad også tilfældet, men der skal mere specifikke tiltag til, for at sikre en rig natur. Der er behov for strategier med håndgribelige initiativer, som sikrer konkrete tiltag. For at påpege de store udfordringer i beskyttelsen af biologisk mangfoldighed i Danmark, bar dette års konference titlen: En fattig natur i et rigt samfund – biodiversitet fra ord til handling.

Næsten en fjerdedel af Danmarks dyr og planter er truede, og op mod 17.000 kendte plante- og dyrearter er i dag globalt udryddelsestruede. I FN's økosystemsvurdering fra 2005 blev det påpeget, at verdens økosystemer de sidste 50 år er blevet påvirket mere af mennesker end nogensinde tidligere. I dag uddør arter 50-100 gange hurtigere, end de ville gøre naturligt. De væsentligste årsager er ødelæggelse af levesteder, invasive arter, overudnyttelse af naturressourcer, forurening og klimaforandringer. Flere arter vil i fremtiden forsvinde, hvis ødelæggelsen af jordens økosystemer fortsætter.

På de ti år FN's mål er blevet udsat, kan vi nå at miste meget, men vi har til gengæld også meget at vinde, hvis det endelig lykkes at få vendt udviklingen af biodiversitet til udvikling. Derfor var fokus for konferencen, hvilke tiltag der kan tages de næste ti år for at vende den negative udvikling. Dette blev blandt andet gjort, ved at invitere en bred vifte af oplægsholdere, lige fra en professor med eget grundforskningscenter, til en kommunalt ansat biolog. Ens for alle oplægsholdere var, at de arbejder med at omsætte viden til handling, eller udvikler viden, der kan anvendes handlingsorienteret. På den måde fremkom der under konferencen mange brugbare metoder til, hvordan enkle midler kan øge biodiversiteten i forvaltningsøjemed.

Konferencen blev skudt i gang med et oplæg af professor Carsten Rahbek. Han skitserede status for biodiversiteten i Danmark, de udfordringer der ligger i at vende den dårlige udvikling, og hvad der overordnet kan gøres for at øge biodiversiteten. Hovedpointen var, at det største problem i Danmark er pladsmangel. Der er ganske enkelt for stort et areal i Danmark, der optages af urentabel skov- eller landbrugsdri forhold til Især blev opløjningen af brakarealerne i 2008, fremhævet som en katastrofe for vores natur, da en sammenhængende natur er essentiel for at arter kan spredes.

Klimaændringer gør det sværere for os mennesker at styre tabet af biodiversitet, da processen foregår langt hurtigere, blandt andet fordi der ikke er tilstrækkeligt med plads i naturen. Hvis der var plads nok, ville arterne blot ændre udbredelsesområder i stedet for at uddø. Dette understreger endnu engang behovet for en sammenhængende natur med tilstrækkelig plads.

Mads Fjeldsø fra Vejle kommune talte om synergieffekter ved forskellige tiltag indenfor naturbeskyttelse. Han gav flere eksempler på, hvordan man kunne sammentænke indsatsen overfor biodiversitet i forbindelse med andre projekter. Således nævnte han, at man i oprettelsen af vådområder kvit og frit kan oprette jordvolde af overskuds jord, til gavn for eksempelvis Birkemus.

Ulla Rose Andersen og Jan Fischer Rasmussen fra COWI fortalte om strategier for biodiversitet. I Allerød Kommune, er der lavet en sådan strategi i tæt samarbejde mellem kommunen og COWI. Idéen med en sådan strategi er, at der sammensættes en handlingsplan for truede arter, således at der bliver taget hensyn til biodiversitet på både globalt, nationalt, regionalt og helt ned til lokalt niveau. På den måde kan der laves en handlingsplan, som tilgodeser så mange arter som muligt, i det omfang det er realistisk. Dette giver kommunen et solidt grundlag for at prioritere deres indsats.

I strategien blev der arbejdet med at hjælpe naturen på vej, hvilket normalter uhørt i dansk naturpleje. Dette blev blandt andet gjort ved at foreslå genudsætning af lokalt udryddede arter, for eksempel sommerfugle, på lokaliteter hvor forholdene er gode nok til at de kan etablere sig. En anden hjælpende hånd kan være, at udsprede hø fra slåede overdrev på skrænter ved nedlagte råstofgrave. På den måde indføres en frøbank, som ellers er blevet fjernet ved råstofgravningen, og derved vil et nyt overdrev kunne etablere sig mange gange hurtigere end på naturlig vis.

Jørn Jensen fra By- og Landskabsstyrelsen pointerede, at biodiversitet er vigtig for udnyttelsen af økosystemer. Den bærende kapacitet af økosystemerne er ofte ukendt, hvilket giver en høj usikkerhed på,

hvornår systemerne ikke kan klare presset længere. Siden 1970-erne har der været et for højt forbrugspres på økosystemerne, og denne tendens skal vendes, før der kan ses fremgang i biodiversiteten.

Søren Bøye Olsen, fra fødevareøkonomisk institut, talte også om udnyttelsen af økosystemer – dette var blot i et økonomisk perspektiv. De tjenester som økosystemer yder, har en indirekte økonomisk værdi. Dette kan blandt andet være lagring af kulstof i biomassen i en skov. Der er også mulighed for en direkte økonomisk værdi, i form af eksempelvis salg af tømmer. Søren påpegede kontroversielt, at mange har et antropocentrisk natursyn: Naturen har udelukkende værdi for mennesker, hvorfor det kan beregnes hvad naturen er værd. Dette var i virkeligheden ment som en øjenåbner, da naturen ikke kun kan gøres op i økonomiske værdier. Det bør kun være ét input blandt mange, når der skal tages beslutning i forvaltningsøjemed.

Per Dolmer, fra DTU aqua, talte blandt andet om, hvordan vindmølleparker kan være med til at løse nogle af de ressource problemer der findes. Eksempelvis kan vindmølleparker indgå i dyrkelse af muslinger, herved kan fødegrundlaget for mange fugle genskabes, næringsstoffer kan fjernes fra vandet, og muslingerne kan bruges til menneskelig konsum. Eksemplet viser endnu en synergieffekt, der kan opnås ved at tænke ud over de gængse rammer. For at opnå optimale effekter, skal der samarbejdes på tværs af kommune- og landegrænser, for at nå et fælles mål om en fremgang i biodiversiteten.

Thyge Nygård, fra Danmarks Naturfredningsforening, gennemgik hvilke muligheder der er for at søge midler til naturprojekter, både fra danske og europæiske puljer, til forskellige naturprojekter. Projekterne

kan danne grundlaget for, at der er en chance for at opnå målene om fremgang af biodiversitet inden 2020. Midlerne fra puljerne er dog knappe, derfor er det en udfordring at bruge dem på den rigtige måde, og til de mest givende projekter.

Der er lang vej, før Danmark når sin målsætning om at bremse tilbagegangen i biodiversitet. Dette års Wilhjelmkonference efterlod dog de deltagende med ny inspiration til, hvordan vi fælles kan nå målet frem mod 2020. Vi håber, at dette kan være med til at inspirere endnu flere, til at gå i gang med at gøre en indsats, både lokalt og regionalt.

Vi vil fra Wilhjelmudvalget 2010 sige tak for en rigtig god konference med masser af inspiration til at kunne gøre en forskel. Vi håber, at vi sammen i fremtiden vil se ud over grænserne og vil samarbejde på tværs af både nationale og internationale grænser. Derudover håber vi, at det er blevet tydeligt, at der kan opnås synergieffekter ved forskellige natur-, klima- og kulturprojekter, og at konkret satsning på biodiversitet, er noget af det vigtigste for at nå 2020-målet. Der er brug for kreativ tænkning, i en tid hvor plads og økonomi er to meget begrænsede ressourcer. Derudover er der i høj grad brug for viljestyrke.

Det er håbet, at dette konferenceskift kan bruges som inspiration til forskellige tiltag: det vil være et skridt på vejen til, at vores natur bliver ligeså rig som vores samfund.

- Arrangørerne.

Den danske natur og biodiversitet

Professor Carsten Rahbek, Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Biologisk Institut, Københavns Universitet

Hvad er biodiversitet og Biodiversitetskonventionens formål?

Biodiversitet sammenkæder ordene 'biologisk' og 'diversitet'. Sammen med ca. 170 lande har Danmark underskrevet FN's Biodiversitetskonvention i 1992. Definitionen af biodiversitet er, jf. konventionen: "mangfoldigheden af levende organismer fra alle kilder, herunder bl.a. terrestriske, marine og andre akvatiske økosystemer og de økologiske strukturer, de indgår i; begrebet omfatter mangfoldigheden inden for de enkelte arter og mellem arterne samt økosystemernes mangfoldighed".

For nemhed skyld beskrives biodiversitet i konventionen på tre niveauer:

- Økosystemdiversitet
- Artsdiversitet
- Genetisk diversitet.

I gennemførelsen af biodiversitetskonventionen fokuseres der af praktiske grunde især på de to første niveauer, fordi vores viden om genetisk diversitet stadigvæk er meget ringe. Groft sagt kan 'økosystemdiversitet' i dansk sammenhæng i praksis oversættes til 'mangfoldigheden af landskabs- og naturtyper', og 'artsdiversitet' til 'mangfoldigheden af arter'.

Konventionen omhandler *alle* arter og *alle* landskabs- og naturtyper. *Dvs., at alle arter, landskabs- og naturtyper har samme eksistensberettigelse.* [Dette er i overensstemmelse med flere danske undersøgelser, som entydigt viser, at befolkningens betalingsvillighed til evt. nationalparker er størst for de sjældne og de truede dyr, og bemærkelsesværdigt lav for de store synlige arter og for udbygning af rekreative infrastrukturer.]

Biodiversitetskonventionen har tre hovedmål:

- Bevarelse af biologisk diversitet
- Bæredygtig udnyttelse
- Rimelig og ligelig deling af de goder der er knyttet til biodiversiteten

Det primære formål er bevarelse af Jordens samlede biodiversitet, uden at det udelukker en bæredygtig udnyttelse af biologiske ressourcer (ved jagt, fiskeri, og landbrug). *Konventionen forpligter alle lande til at samarbejde om, at alle Jordens arter, landskabs- og naturtyper overlever, og at deres status ikke forringes væsentligt.*

Biodiversitet er truet som følge af menneskelige aktiviteter

Baggrunden for konventionen er, at Jordens natur – landskaber, naturtyper og arter – er trængt ifølge OECD og FN (UNEP). Dette bygger på en enighed blandt forskere på området (fx rapporter fra det interstatsligt 'Millennium EcosystemAssessment' udarbejdet af 1.360 uafhængige eksperter; se www.maweb.org). Den biologiske

mangfoldighed i Danmark, Europa og verden i øvrigt er så presset af menneskelige aktiviteter, at:

- Arter uddør med 100 til 1.000 gange større hastighed end normalt
(Jorden har gennemgået fem perioder med masseuddøen, hvor mindst 50 % af Jordens arter uddøde. Mængden af og hastigheden hvormed arter uddør i dag, er sammenlignelig med de fem tidligere perioder med masseuddøen – blot skyldes det denne gang mennesket. Den primære årsag til udsigten til masseuddøen af arter er tab af levesteder – dvs. konkurrence om plads, fordi mennesket optager mere og mere plads).
- Mindst 10-20 % af alle verdens arter er truet af *global* udryddelse, hvis situationen fortsætter som hidtil (jvf. IUCN's rødlistor over truede dyr og planter). Tallene varierer fra 5 til 40 %. imellem forskellige grupper af organismer.
- I Danmark viser rødlisterne, at 20-30% af de danske arter risikerer at forsvinde fra landet, hvis den negative udvikling fortsætter.

Hvorfor bevarelsen af biodiversitet er vigtig

Ud over det rent etiske spørgsmål om, hvor grænserne går for menneskets forbrug af naturen – med udryddelse af andre arter og af naturtyper som konsekvens – nyder mennesket godt af biodiversiteten på mange måder. Denne nytte opgøres oftest som 'økosystem-ydelser' og kan inddeles i de:

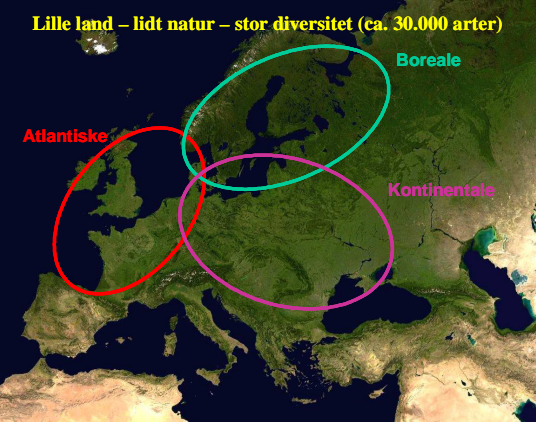
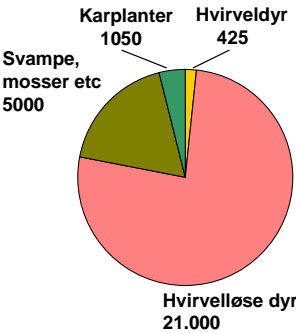
- Berigende, dvs. moralske og etiske.

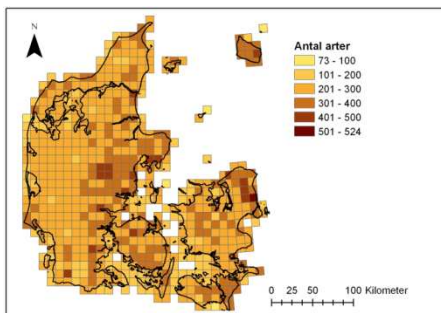
- De ydende, dvs. anvendelige og forbrugelige (fx fisk, afgrøder, tømmer, biokemikalier, farmaceutiske råstoffer, fibre, brændstoffer og ikke mindst rent ferskvand).
- De indirekte og ikke-forbrugelige, dvs. de støttende og regulerende (fx vandets kredsløb, kvælstof- og næringsstofferne naturlige cirkulation, biologisk kontrol, afgiftning og affaldsbehandling, beskyttelse med storme og oversvømmelser).

Beregninger af økosystemydelse på globalt plan viser, at værdien af intakte økosystemer med deres biodiversitet er enorm. Den er formentlig i samme størrelsesorden som det menneskeskabte bruttonationalprodukt (rapporter fra 'Millennium EcosystemAssessment').

Danmarks største og 'dyreste' genopretningsprojekt ved Skjern Å er beregnet af økonomer fra KU-Life til alt i alt at være en samfundsmæssig overskudsforretning. Penge til natur er altså ikke bare en udgift, selvom den del altid beregnes – det kan også være en fornuftig samfundsøkonomisk investering, selvom den del sjældent beregnes. Det er værd at bemærke, at det især er småkravlet, mikroberne, og planterne, ikke de store dyr, som er de bærende organismer i de fleste indirekte økosystemydelse.

Danmark - lille land - lidt natur - stor biodiversitet (ca. 30.000 arter)

 <p>Lille land – lidt natur – stor diversitet (ca. 30.000 arter)</p>	<p>Af Danmarks ca. 30.000 arter findes mindst 2/3 på land, inkl. vore åer og søer. Alligevel har fokus hidtil (via vandmiljøplanerne) været på de akvatiske miljøer. Først for nylig har man i NOVANA påbegyndt en yderst beskeden og minimalistisk overvågning af vores landlige natur og arter, som primært fokuserer på arter på EU-listen, frem for at fokusere på en egentlig monitorering af den bredere danske biodiversitet (og de to ting er <i>ikke</i> nødvendigvis det samme). Den hidtidige nedprioritering af de ikke-akvatiske miljøer er en væsentlig årsag til, at ca. 20 % af de arter der er tilknyttet vores natur på land er truede, og at vores viden om dem er så umådelig ringe.</p>										
 <table border="1"> <thead> <tr> <th>Species Group</th> <th>Number of Species</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Hvirvelløse dyr</td> <td>21.000</td> </tr> <tr> <td>Svampe, mosser etc</td> <td>5.000</td> </tr> <tr> <td>Karplanter</td> <td>1.050</td> </tr> <tr> <td>Hvirveldyr</td> <td>425</td> </tr> </tbody> </table>	Species Group	Number of Species	Hvirvelløse dyr	21.000	Svampe, mosser etc	5.000	Karplanter	1.050	Hvirveldyr	425	<p>Danmark huser trods sin yderst beskedne størrelse 30.000 forskellige arter. Det skyldes to ting: 1) At Danmark ligger på grænsen af tre biogeografiske regioner (den Boreale, den atlantiske og den kontinentale) og derfor huser arter og naturtyper unikke for hver af disse zoner. 2) At den danske natur oprindeligt er yderst forskelligartet med marskområderne og de fattige jorde i Vestjylland, de store næringsfattige klit- og sandområder i nord, de federe jorder i øst og mere kontinentalklimatiske områder mod sydøst og en tilsvarende akvatiske gradient med det salte Atlanterhav, de mindre salte indlandsbælter og den mindst salte Østersø.</p>
Species Group	Number of Species										
Hvirvelløse dyr	21.000										
Svampe, mosser etc	5.000										
Karplanter	1.050										
Hvirveldyr	425										

Kortet viser fordelingen af biologisk mangfoldighed i Danmark baseret på udbredelsen af 1.008 arter, inkl. 160 truede arter og 72 EU-arter (fuglebeskyttelses- og habitatdirektiv) omfattende alle danske ynglefugle, pattedyr, padder og krybdyr, dagsommerfugle, natsommerfugle, svirrefluer, andre mindre insekt-grupper og enkelte plantegrupper. NB: Det er ikke antallet af arter i et område, som bestemmer, hvor vigtigt det er for bevarelse af biodiversitet. Det afgørende er antallet af unikke arter, som bidrager til den samlede danske biodiversitet. Dvs., at de 'fattige' områder i fx Vestjylland med disses unikke arter er vigtige for bevarelse af den samlede danske biodiversitet. Artsrige områder skyldes ofte en stor mængde almindelige og vidtudbredte arter, som ikke er så vigtige at fokusere på. Kvantitative analyser af udbredelser af arter kan fortælle: A) hvordan man sikrer, at alle arter er omfattet af fx naturforvaltede områder og B) hvor evt. 'huller' er i forhold til det eksisterende netværk af naturforvaltede områder.

Hvorfor arter, naturtyper og landskaber forsvinder

De vigtigste årsager til tab af biodiversitet er, i prioriteret rækkefølge:

- TAB AF AREALER MED NATUR – dvs. tab af levesteder til fx byzone, infrastruktur, skov- og landbrug og ødelæggelse af naturområdernes oprindelige funktion. I Danmark sker dette ofte pga. overgødskning og pesticider samt friluftaktivitet.

[Tab af både små og store levesteder er i dag den altoverskyggende faktor. Bevarelse af biodiversitet handler om plads og atter plads til naturen, på naturens egne præmisser. Alle andre faktorer, inkl. klimaforandringer, er sekundære].

- **INVASIVE ARTER** – dvs. fremmede arter, der aktivt eller passivt af mennesket er bragt ind i nye økosystemer, hvor de ofte forårsager stor ødelæggelse og uddøen af lokale arter.

[Invasive arter er et biprodukt af den tiltagende globalisering. Invasive arter har forårsaget uddøen af mange arter og ødelæggelse af hele naturtyper og er et stærkt stigende problem. Det er en faktor, som er svær at gøre noget proaktivt ved – andet end at mindske effekterne, når de invasive arter er ankommet, samt ved at have særdeles restriktive regler mht. aktiv og passiv indføring af fremmede arter til Danmark].

- **DIREKTE EFTERSTRÆBELSE** – dvs. rovdrift på naturressourcer fx ved jagt og fiskeri, men også ved handel med souvenirs, hobbydyr og naturmedicin.

[Denne faktor har historisk været en af de væsentligste i forbindelse med tab af arter, men fx jagt er i dag via national lovgivning og internationale traktater kommet rimelig under kontrol, så det sjældent fører til decideret udryddelse af arter. Fiskeri og handel er stadigvæk milevidt fra at være bæredygtig og har regionalt og på specifikke organismegrupper stadigvæk enorm negativ indflydelse].

- **FORURENING** – dvs. den kraftige miljømæssige påvirkning af et område, fx olieforurening og udledning af produktionsaffald.

[Forurening kan have stor, nærmest katastrofal effekt på mindre områder. Det fører sjældent til totalt tab af arter og naturtyper – men kan være meget dyr at håndtere. De indirekte forureningseffekter som f.eks. landbrugets gødskning, brug af pesticider, udledning af affaldsstoffer fra byer og sur regn har en stigende og yderst negativ påvirkning af biodiversitet ikke kun i hav og fjord, men også på land. Denne faktor henregnes her til det første punkt, idet den medfører tab af naturområdernes oprindelige funktionalitet og derved tab af levesteder og naturlig natur].

- **KLIMAFORANDRINGER** – dvs., tab af arter og naturtyper, der ikke kan følge med, når klimaet forandre sig.

[Klimaforandringer vil medføre store forandringer i arternes lokale levevilkår og funktionaliteten i økosystemerne. Disse kan være både negative og positive. Effekterne af klimaforandringer kan allerede ses på forandringer i arters geografiske udbredelse – arterne følger med klimaet, når det forandres og forskubbes. Vore sangfugle ankommer tidligere, blomster blomstrer tidligere, træer får blade tidligere etc. Fortsætter klimaforandringerne, som forudset af IPPC, vil det potentielt betyde en enorm udskiftning i, hvilke arter der vil finde deres optimale klima/levesteder i Danmark. I Center for Makroøkologi har vi lavet præliminære analyser, som antyder, at op til ca. 20 % af fuglefaunaen i Danmark måske udskiftes, og at pattedyrsfaunaen ved indvandring vil kunne øges med 20 til 30 % flere arter. Meget tyder på, at en række af vores rødlistede arter vil få bedre vilkår, (dem, der er sjældne, fordi de er under indvandring), og andre vil blive endnu sjældnere, (dem, der er under udvandring). De negative effekter fra sygdomme og invasive arter vil formentlig øges, men derudover vil klimaforandringerne i sig selv ikke betyde nævneværdigt tab af diversiteten af arter og naturtyper, hvis disse kan få lov at migrere over geografiske afstande. Den afgørende faktor bliver igen, om der er 'plads til naturen' – så denne vandring af arter og naturtyper kan ske. Hvis der ikke er plads til den, kan klimaforandringerne få store konsekvenser, men vil stadigvæk være en meget mindre faktor end 'tab af arealer med natur'].

Formålene med bevarelse af biodiversitet – og midlerne

Ifølge biodiversitetskonventionens artikel 6 forpligter parterne, herunder Danmark, sig til at udarbejde strategier til at forvalte global, regional og lokal biodiversitet. Ved verdenstopmødet i Johannesburg i 2002, der fandt sted som opfølgning 10 år efter mødet i Río, satte man sig som fælles mål at opnå en betydelig reduktion i tabet af biodiversitet inden 2010. Heraf udspringer EUs 2010-målsætning om at standse tilbagegangen i EUs biodiversitet senest i 2010. Dette mål er også indskrevet i regeringens naturpolitik: *"Hovedformålet er nu at standse tilbagegangen i Danmarks biodiversitet senest i 2010"*.

Naturpolitikken under alle regeringer siden Río-konventionen har haft bevarelse af biodiversitet som hovedformål.

Midlerne til at nå målet om bevarelse af biodiversitet

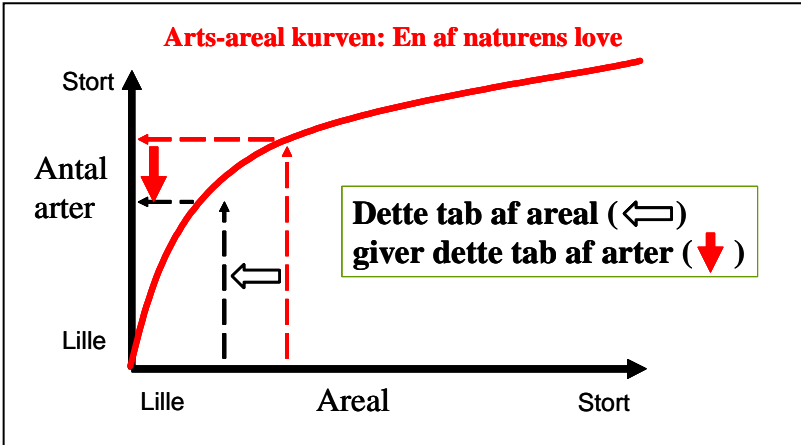
Da tab af områder og ødelæggelse af disse områders funktionalitet er de **altovervejende** årsager til, at arter og naturtyper uddør eller bliver truet, blev det i Johannesburg besluttet at fokusere på beskyttelse og bevarelse af de mest værdifulde naturområder. Dette skulle ske ved at fremme nationale og regionale netværk af områder, hvor naturen prioriteres højest (fx Natura 2000-områder og nationalparker).

Vi har i dag en biodiversitetskrise globalt og nationalt, hvor fx 20-30% af vores arter er nationalt truet. **Hvis** vi ønsker at gøre noget ved dette, jvf. EU's 2010-målsætning og hovedmålsætningen for naturområdet for skiftende danske regeringer gennem det sidste årti, **så er** den altoverskyggende **løsning** på dette problem at skaffe **mere plads til naturen, naturtyperne og arterne.**

Alle andre faktorer er af mindre betydning for bevarelse af biodiversitet. Nok så væsentligt er det, at jo større naturareal, jo mindre vil de negative effekter af andre faktorer som invasive arter, direkte efterstræbelse, forurening og klimaforandringer være. Mens det i tropenerne er afgørende at håndtere skovfældning, er det i Danmark afgørende, at eksisterende små og store naturarealer ikke ødelægges, og at det svindende behov for intensivt dyrket landbrugsareal reelt omsættes til større arealer til naturen. Desuden skal natur prioriteres højt i byplanlægning (fx er de Grønne Fingre i København med deres natur af national betydning) og ved udbygning af infrastruktur (fx motorveje).

Hvorfor areal er vigtigt

En af naturens grundlove er: Jo større naturareal – jo flere arter kan eksistere sammen. Derfor, når man reducerer arealer, forsvinder

(uddør) der arter – når man øger arealer, kommer der flere arter til:

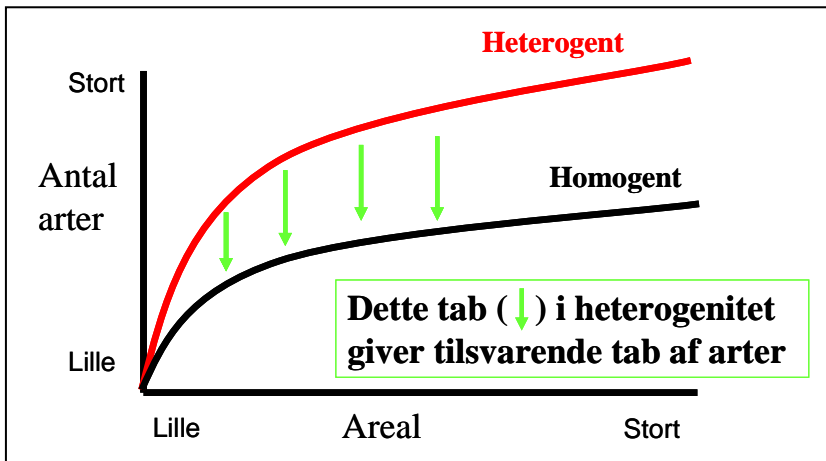
Hvorfor en forskelligartet og naturlig natur er vigtig

Plads alene gør det dog ikke. For at få fuldt udbytte af det danske naturareal er der to vigtige forhold, der skal tages i betragtning:

1) Det er vigtigt, at vores naturområder er forskelligartede. Der lever flere arter med stigende areal, fordi der kommer flere forskellige naturtyper og flere forskellige økosystemer med. Denne forskelligartethed er det, der giver den store samlede mangfoldighed af arter og naturtyper. Hvis al natur i Danmark var af samme type (fx bøgeskov), ville den rumme langt færre arter end et blandet naturareal, der omfatter strandeng, tørre overdrev, våde overdrev, heder, krat, bøgeskov, egeskov, moser, vandløb søer, fjorde, og havområder. For at få optimalt udbytte af det areal, der afsættes til

naturen, er det således vigtigt, at vi tilgodeser alle typer af dansk natur.

2) At den natur, som findes i naturområderne, er naturlig og ikke ødelagt, forstyrret eller på anden måde har mistet sin oprindelige funktionalitet. Nedsat funktionalitet vil have en negativ indflydelse på, hvor mange arter og naturtyper der kan eksisterer på samme totale naturareal i Danmark. Hvad funktionalitet af områderne angår, er det vigtigt, at den kan få lov at fungere på egne præmisser, dvs. at ikke alt bliver omsat til rekreative værdier eller brugt til forøgelse af herlighedsværdi med naturnær bebyggelse. Det er også afgørende at de aktiviteter, som foregår især i landbruget (fx udledning af kvælstoffer, pesticider etc.), men også i byerne, ikke får lov at have så stor negativ indflydelse på naturens tilstand i nærliggende naturområder: Den diffuse kvælstofbelastning i Danmark er ved at ensrette hele den danske natur. Det skaber et stereotyp og artsfattigt plantesamfund, som udnytter det høje kvælstofniveau, som igen huser en tilsvarende stereotyp og artsfattig insektfauna, osv. Denne 'homogenisering' af den danske natur vil give en lavere mangfoldighed samlet set, fordi det er de samme arter, som lever overalt.

Denne ensartethed af naturen er sammen med mangel på naturarealer væsentlige årsager til, at vi har så mange truede arter og naturtyper i dag. Selv i en tid, hvor vi måske for første gang i Danmarkshistorien udvider mængden af areal til rådighed for naturen, kan vi mht. biodiversiteten **'indad tabe, hvad vi udad vinder'**, hvis vi får en mere ensartet, gødskningspræget natur.

Biodiversitet i Danmark: behovet for en konkret plan

Situationen i Danmark

Danmark har udarbejdet en handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse. Den er beskrivende, forholder sig lødigt til hele problemstillingen og fremsætter i generelle vendinger alle de rigtige hensigtserklæringer i fuld overensstemmelse med biodiversitetskonventionen og EUs 2010-målsætning. **Danmark mangler dog konkrete planer for aktiv handling:**

- a) Hvor klare kvantitative og målbare mål er opstillet

- b) Hvor redskaberne til at nå målene er kvalitativt identificeret og kvantitativt beskrevet, fx:
- Arealbeskyttende tiltag som Fuglebeskyttelsesområder, Natura 2000, evt. Nationalparker og paragraf-3-områder samt øvrig lovgivning om beskyttelseszoner.
 - Øvrige multilaterale aftaler, EU- og nationale love og regler (herunder SMV).
 - Økonomiske instrumenter og incitamentter (skatter, afgifter, tilskud).
 - Finansiering af naturtiltag fx via EUs landbrugsmidler, tilskud til privatejet naturjord, ved at fjerne landbrugspligten, der er naturødelæggende, og lade det være lovligt at lade naturen være.
- c) Hvor det klart fremgår, hvad de enkelte virkemidler skal bidrage med i forhold til de overordnede mål og hvornår. Dvs. at der skal tænkes i netværk – modsat i dag, hvor værdien af enkeltområder afgøres isoleret set:
- Hvordan og hvor meget skal evt. Nationalparker bidrage med til bevarelse af dansk biodiversitet?
 - Hvordan skal de supplere fx Natura 2000-områder – og hvordan skal de spille sammen med paragraf-3-områderne?
 - Hvad skal hvert enkelt område, hvad enten det er Nationalpark, Natura 2000 eller andet, bidrage med i forhold til de andre områder?
 - Netværkstankegangen er effektiv, men kræver en national koordinering og styring. Fx har en analyse udført af Center for Makroøkologi i samarbejde med KU-Life-økonomer vist, at forskellen mellem at lade stat og (de nu hedengangne) amter foretage prioritering af

arealudvælgelse var med en faktor 20 gange billigere ved en national koordinering.

d) Hvor man begynder at bruge *kvantitative* metoder og analyser som:

- Vil sikre et dokumenteret forløbet (fx prioritering af indsatsen og udvælgelse af nogle områder frem for andre) og sikre en målorientering.
- Vil kunne bruges til at gøre processen gennemsigtig og gennemskelig og derved sikre en kvalificeret lokal diskussion og lokal forståelse af lokale områders nationalværdi.
- Vil kunne bruges i offentlig kommunikation.
- Vil kunne bruges til at minimere omkostninger og maksimere effektivitet.
- Kan bruges til at identificere huller og mangler i det eksisterende netværk af naturområder (såkaldt GAP-analyse).
- Kan evaluere 'genvejs'-målinger af rentabilitet (dvs. brug af indikatorer).
- Kan evaluere effektiviteten af nuværende strategier – eller det hidtidige forløb.
- Kan tilbyde fleksibilitet i planlægnings- og arealudvælgelsesprocessen.
- Kan facilitere udforskningen af alternative værdier (fx friluftsværdier).

e) Hvor forvaltningen af biodiversitet bygger på data:

- Sammenholdt med nabolande som fx Sverige har Danmark stort set intet investeret i indsamling af viden om de nationale arters status og udbredelse. Vi fokuserer alene på det fåtal af arter, der er EU-arter – hvilket *ikke* er en effektiv

måde at sikre den danske biodiversitet – eller nationalt truede arter, hvilket svarer til ambulancetjeneste frem for en proaktiv forebyggelse af, at alle danske arter har en fortsat god 'sundheds-status'. Behandling er dyr – forebyggelse billig.

- En effektiv biodiversitetsplan forudsætter en løbende monitorering af de danske arter og naturtyper på et langt højere niveau end i dag. **Det er svært at bevare noget, når man ikke ved, hvor det er.** Vi kender vel kun i grove træk udbredelsen af >5 % af de danske arter – og reelt intet om 99 % af arters bestandsdynamik i Danmark. Vi siger, at der er ca. 30.000 arter i Danmark – men vi ved end ikke, hvad det rigtige tal er. Der beskrives nye arter fundet i Danmark hvert år.
- En basisindsamling af data koster penge, men alle undersøgelser viser, at de er let tjent ind igen ved brug, da en databaseret beslutningsproces sikrer en mere kosteffektiv planlægning ved udvælgelse af områder, (penge til monitorering er småbeløb sammenholdt med arealværdier eller omkostninger til sving og tunneler på en motorvej eller placering af strukturer som vindmølleparker etc.)

f) Hvor forvaltningen af biodiversitet er baseret på viden:

- Ligesom Danmark ikke har investeret i og opbygget en databaseret viden om, hvordan biodiversitet er fordelt i tid og rum i Danmark, mangler Danmark også en *forsknings*baseret (anvendt såvel som grund-) forståelse af, hvad der bestemmer denne fordeling. En sådan viden er nødvendig for en effektiv forvaltning og sikring af den biologiske mangfoldighed i Danmark. P.t. ved vi ikke, hvad

langtidseffekten er af de ting, vi gør. Ovenstående data- og vidensunderskud er et simpelt resultat af manglende prioriteringer af området, især inden for sektorforskningen, men også på universiteterne og i uddannelserne (da arbejdskraften – modsat fx den der er relateret til vandmiljøplanerne – ikke har været særlig efterspurgt). Hidtil har biodiversitetsforvaltningen primært været domineret af en interaktion mellem embedsværket, NGO'er og selvstændige eksperter bistøet af sektorforskningen, så godt den kan på basis af de tilførte få ressourcer på området. En opgradering af en decideret forskningsfunderet sektor- eller universitetsbaseret rådgivning til området ville kunne give en konkret biodiversitetshandlingsplan et vidensløft, som det er set i vore nabolande. Der er tiltag til en positiv udvikling på dette punkt, men det forbliver et nationalt ressource- og prioriteringsspørgsmål. Der er en grund til, at Danmark er i front, når det gælder vandmiljøforvaltning, og i den bagerste ende, når det gælder biodiversitetsforvaltning.

- g) Hvor ressourcer sættes i forhold til målsætninger.
- h) Sluttelig: Hvor indsatsen løbende kan og vil blive evalueret samt evt. justeret.

Tre afsluttende perspektiverende bemærkninger

Hvad den ene hånd ødelægger, 'små-reparerer' den anden – samt 'Brandmandens lov'

Der er i dag megen fokus på naturgenopretningsprojekter, samtidig med at vi i rivende hast ødelægger naturområder andre steder. Dette sker især i det åbne landbrugsland – ofte "tilskyndet" af statslige/EU-

støtteordninger. Der nedlægges hist, her og alle vegne tusindvis af småbidder af natur så som vandhuller, grøfter, læhegn, diger, vejkanter, gravhøje, engstykker, småklynger af træer og krat, m.v. Herved ødelægges sammenhængen i den danske natur og det essentielle samspil mellem store og små områder. De negative og langsigtede effekter af dette kan ikke afbødes ved en ensidig fokus på større områder som fx nationalparker.

Samtidig med at vi fx bruger midler på skovrejsningsprojekter med *meget* lavt indhold af biodiversitet, har vi en meget aktiv forstmæssig forvaltning af vores offentlige skove, som sjældent fremmer biodiversiteten. Dybest set ville den danske biodiversitet få det langt bedre, hvis vi holdt op med skovbrug i de offentlige skove. Der er en grund til, at det meste af den danske skov-biodiversitet ikke findes i de offentlige skove, men i de privatejede skove, som har været drevet ("plejet") langt mindre, fordi det har været økonomisk urentabelt.

Det er billigt at ødelægge naturarealer, men dyrt og tager lang tid at genoprette skaderne. Danmark mangler en større, overordnet logik i den måde vi samlet set forvalter landarealet – en samlet strategi, hvori forvaltning af biodiversitet er indtænkt på alle niveauer – og hvor man overholder 'Brandmandens Lov' (se nedenfor). En sådan plan ville med garanti gøre sikringen af dansk biodiversitet mere effektiv og mindre omkostningsfuld.

'Brandmandens Lov' (jf. DMUs "Naturplaner i landbruget"):

1. Først skal man redde den natur der endnu ikke er spoleret
(**bevare**)

2. Så skal man prøve at reducere skaden der hvor »ilden« allerede har fået fat, dvs. begrænse påvirkningen fra landbruget på naturen (**beskytte**)
3. Til sidst tager man fat på at genopbygge den natur der er »brændt ned til grunden«, eller at lave ny natur i forbindelse med den eksisterende (**genoprette, nyetablere**).

'Brandmandens lov' skal ikke bruges som en undskyldning for ikke *også* fortsat at investere i store genopretnings-projekter af national betydning som fx Skjern Å – og som fx en genopretning af Fil Sø ville være. Men en helhedsplan, hvor der tilstræbes en kost-effektiv balance imellem bevarelse, beskyttelse og naturgenopretning er nødvendig.

Store vs. små områder – og mulighed for arter at kunne sprede sig

I forbindelse med debatten om evt. nationalparker og prioritering af ressourcer til disse og andre større sammenhængende naturområder kan det bemærkes, at denne strategi umiddelbart opfylder det væsentligste behov, der er argumenteret for i dette notat: Mere areal til naturen – areal, hvor naturlig dynamik kan foregå og funktionalitet opretholdes.

I den sammenhæng er det dog væsentligt, at man ikke drager den konklusion, at mindre naturområder, dvs. alle de danske småbiotoper – typiske paragraf-3-områder, læhegn og småpletter af buske og træer i det åbne land – ikke er vigtige for den danske biodiversitet. Den analyse, Center for Makroøkologi lavede for Friluftsrådet af værdien af de større sammenhængende naturområder i Danmark (inkl. pilotområder for nationalparker), viste, at et netværk af større naturområder ikke kan stå alene, hvis man ønsker at bevare den

danske biodiversitet. Ikke alene er de små områder i sig selv naturområder, de er direkte essentielle, idet en lang række danske arter alene lever i mosaikker af sådanne områder. Dette gælder en relativt større andel af truede danske arter og arter på EU-direktivernes bilag. Større områder er vigtige, fordi de giver mere areal til naturen og mulighed for, at naturen får lov til også at passe sig selv (hvilket fx er vigtigt i forbindelse med klimaforandringer). Alle arter er afhængige af, at der er leveområder nok til at opretholde levedygtige bestande. Kun enkelte danske arter er fuldstændigt afhængige af store sammenhængende områder, men mange arter er fuldstændigt afhængige af at kunne sprede sig imellem naturområder. Muligheden for, at individer kan sprede sig imellem forskellige delbestande, er afgørende for, at mange arter kan opretholde levedygtige bestande på lang sigt. Altafgørende i fremtiden for danske arter bliver den samlede mængde af naturarealer og kvaliteten og funktionaliteten af denne, samt spredning af arter og dynamik mellem større og mindre områder.

Tingenes tilstand - den manglende fokus og/eller effektivitet i biodiversitetsforvaltningen

I 2000 gennemførte Center for Makroøkologi en stor bagvedliggende analyse, hvorpå bl.a. Det Økonomiske Råd i dets vismandsrapport (Efteråret 2000: 'Naturforvaltning og biologisk mangfoldighed') konkluderede, at de af staten udpegede naturforvaltede områder "ikke tilgodeser dansk biodiversitet så godt, som det kunne gøres", og at de "ressourcer, der er anvendt i den danske fredningsindsats, kunne have sikret dansk biodiversitet bedre". Svaret fra Skov- og Naturstyrelsen dengang var, at naturforvaltede områder også tjener andre formål end biodiversitet. Det er rigtigt - men analyser understregede i forhold hertil netop, at hensynet til biodiversitet, på trods af at det er angivet

som topprioriteten på naturområdet, ikke har været særlig højt prioriteret og/eller effektivt udført.

En tilsvarende, nyere analyse udført af Center for Makroøkologi for Friluftsrådet (om pilotnationalparkernes potentielle bidrag til en bredere dækning af den danske biodiversitet i forhold til andre større naturområder) gav samme negative resultat. Igen har evt. nationalparker mange formål – men igen viser resultatet, at det næppe har været dansk biodiversitet, som har været det primære formål, når pilotområderne blev udvalgt. Analyserne og resultaterne understreger også gevinsten og effektiviteten ved at lade reelle data på arters og naturtypers udbredelse (og tilstand) indgå i en kvantitativ analyse på nationalt plan mhp. udpegning af nye Natura 2000-områder og evt. nationalparker, som mest effektivt kunne bidrage til en effektiv forvaltning af den danske biodiversitet. Eller som Det Økonomiske Råd konkluderede i 2000: *"Den danske naturforvaltning er ikke baseret på systematisk brug af data"* og: *"Det er vigtigt, at der i den kommende handlingsplan [for forvaltning af biodiversitet] prioriteres, at der fremover skal gøres brug af metoder, der systematisk bygger på kvantitative data. De nødvendige oplysninger for danske forhold findes i dag kun i begrænset omfang"*. Disse konklusioner er her 10 år senere lige aktuelle og gyldige.

Biodiversitet under havets overflade

ved seniorforsker Per Dolmer, DTU aqua, Danmarks Tekniske Universitet

Hvad betyder fiskeri i de marine systemer og hvilke faktorer påvirker økosystemerne i et globalt perspektiv? Hvis de marine økosystemer skal vurderes i forhold til den globale fødevarerproduktion, kan der som eksempel tages udgangspunkt i hvordan muslingefiskeriet forvaltes. Det kan belyses med eksempler fra Danmarks Natura 2000-områder.

Hvis vi starter i et globalt perspektiv, med udgangspunkt i undersøgelser af den samlede påvirkning af marine miljøer, kan vi se at Nordsøen mellem Danmark og England er voldsomt påvirket af forskellige former for menneskelig aktivitet. Globalt set er det kun polarområderne, der i mindre omfang er påvirkede. Klimaændringer, fiskeri og forurening påvirker de marine områder. Klimaændringer og fiskeri er i denne sammenhæng ret voldsomme påvirkninger. Grunden til at klimaændringerne betyder så forholdsvis meget, er at de rammer meget store arealer.

Fødevarerproduktionen i et globalt perspektiv påvirker de marine områder markant. Det vil derfor være hensigtsmæssigt, hvis fødevarerproduktionen optimeres, således at påvirkningen af de marine områder reduceres. Der blev fornylig bragt en historie i radioavisen omkring pangasius produktion i Vietnam, hvor det blev påpeget, at denne produktion er skadelig i forhold til naturbeskyttelse. Med eksemplet fra Vietnam i tankerne, kan man frygte, at med mindre det danske fiskeri begrænses, kan der være risiko for at miljøproblemer eksporteres til andre områder af kloden. Et andet eksempel er i forhold til Carbon-foodprint. Man kan man

sammenligne belastningen i forhold til CO₂ udledning, hvor muslinger ligger nede på 0,09 enheder, hvor oksekød ligger på 25 enheder. Det vil sige, at hvis de rigtige fødevarer bliver valgt af forbrugerne, så kan vi brødføde en mellemstor dansk provinsby med muslingekød, i forhold til hvad en enkelt person ville udlede af CO₂ ved at spise oksekød.

Fiskeri og valget af fødevarer

Der ligger nogle valg i produktionsformer, i forhold til muligheder for at reducere påvirkningen af de marine områder. De sidste 10 år har udviklingen af fiskeri været konstant uden vækst. Akvakultur har derimod været i vækst indenfor de sidste 10 år. Det betyder, at hvis verden skal brødføde 6 milliarder, måske 10 milliarder i den nærmeste fremtid, så ligger der en kolossal optimeringsudfordring indenfor fødevarerindustrien. Hvis man kigger på FAOs vurdering af fiskeriet/fiskebestandene globalt, ses det at: 3 % af fiskebestandene er underudnyttede, 20 % er moderat udnyttede, 52 % er fuldt udnyttede, 17 % er overudnyttede, 7 % er på et meget lavt niveau, og 1 % er under genopbygning. Det vil samlet sige at mulighederne for at ekspandere fiskeriet yderligere, er meget små.

OSPAR's (The "Oslo-Paris" Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic) Quality Status Report fra 2010 omhandler, blandt andet, status for fiskebestande i Europa og Nordsøen. I rapporten står der, at trods mange års indsats for at finde en mere bæredygtig udnyttelse af fiskebestande, er der stadig problemer. Udnyttelsen af mange bestande er stadig over et niveau, der kan kaldes bæredygtigt. Ligeledes skal ødelæggelse af habitater og trofiske effekter tages i betragtning. Nordsø fiskeriet, der blandt andet indebærer det danske fiskeri, er således, ifølge OSPAR, problematisk.

Hvis man ser på OSPAR's præsentation af ICES data, så ses det at 10 % af fiskebestanden bliver fisket indenfor MSY. Det vil sige det er 10% fiskerier, som er langsigtet bæredygtige, hvorimod i cirka 90 % af bestandene er fiskeriet over det niveau som betragtes at være langsigtet bæredygtig.

Hvis der ses på selve økosystemet, så er der en lang række af effekter af det fiskeri, vi foretager. Fiskeriet forårsager en langsom reduktion af de store top-prædatorer, således at vi får en større bestand af små fisk. Dette har talrige konsekvenser i resten af økosystemet, op gennem de trofiske niveauer. Fiskeriet kan også medføre genetiske ændringer i fiskenes vækst, hvilket kan have betydning for, hvornår fiskene bliver kønsmodne. Hele denne påvirkning giver kaskadeeffekter i hele økosystemet.

Der er en lang række andre forhold, der påvirker det marine system i forbindelse med fiskeri. Der er effekter fra bundslæbende redskaber, trawl, skrabere osv. Derudover er der bifangst-problematikken, som gælder invertebrater, skildpadder, fisk, fugle og havpattedyr. Der eksisterer også såkaldte spøgelsesgarn, som er et efterladt fiskenet derdog til stadighed fanger dyrene i havet.

Muslingefiskeri i NATURA 2000 områder

I DTU Aqua har man, i flere år, arbejdet med at lave konsekvensvurdering af muslingefiskeri. Kravet til konsekvensvurderinger er i dag formuleret i fiskeriloven, som blev implementeret i juli 2008.

De konsekvensvurderinger som er lavet, er meget specifikke i forhold til NATURA 2000 områderne, og de er ligeledes specifikke i forhold til den tidsperiode som fiskeriet foregår i.

DTU Aqua er som uafhængig forskningsinstitution ikke inddraget i selve forvaltningsbeslutningen, men stiller faglig viden til rådighed for forvalterne. Et typisk konsekvensvurderingsforløb kan være, at en fiskeriforening, laver en fiskeriplan og ansøger Fødevarerministeriet om tilladelse til fiskeri for et år. Fødevarerministeriet anmoder dernæst DTU Aqua om at udarbejde en konsekvensvurdering, der vurderer konsekvensen af det ansøgte fiskeri, i forhold til NATURA 2000 områdets specifikke udpegningsgrundlag. Forvalterne, det vil sige Fødevarerministeriet, fastsætter en konkret forvaltning, blandt andet på baggrund af konsekvensvurderingen,.

Ser man på fiskeriet i Limfjorden, viser det sig at bestanden af blåmuslinger varierer meget i tidsperioden fra 1993 til i dag. Fra 1993 har der været et fald over godt 10 år, og de sidste par år er bestanden steget igen. Før i tiden blev der fanget 100.000 tons, og i dag fanges omkring 25.000 tons om året.

Udpegningsgrundlag for NATURA 2000 området Løgstør Bredning består af nogle bestemte naturtyper og arter. Det man gør i konsekvensvurderingerne er, at gå ind og se på de enkelte udpegningsgrundlag. Naturtyperne kan splittes op i en lang række arter, hvor der ses på fiskeriets effekt indenfor en tidsbegrænsning og specifikt i forhold til området. Derved kan det udregnes, hvor store arealer der bliver påvirket af forskellige ændringer.

I Løgstør Bredningen kunne det for 2009 beregnes at cirka 7,5 % af den samlede marine del af området ville blive direkte påvirket, hvis

det ansøgte fiskeri udføres. Der analyseres også på hvilken effekt fiskeriet har på eksempelvis ålegræs. For Løgstør Bredningen beregnes en potentiel udbredelse ud fra sigtedybden. Når sigtedybden er stor, giver det en potentiel større udbredelse af ålegræs. Udbredelsen af ålegræs undersøges af Miljøcentrene på en række stationer. I Løgstør Bredningen har man eksempelvis 4 stationer. Ud fra data beregnes udbredelsen til ca. 3-4 meter. Når der kun er 4 stationer, er det et for begrænset grundlag til at vurdere ålegræssets rette udbredelse. Derfor har DTU i samarbejde med Dansk Skaldyrcenter lavet en kortlægninger af ålegræs på 50 stationer.

Det der ses fra Løgstør Bredning er, at der er få tætte forekomster af ålegræs, men mange steder, hvor der har været spiring af enkelte ålegræsstrå. Det er primært i den nordlige del af Bredningen, der er tætte forekomster. Dette område har været lukket for fiskeri siden 1989. Ud fra undersøgelserne vurderes det, at der kan være ålegræsspiring ud til 4 meter, men at ålegræsforekomsten generelt er meget begrænset. Ud over en observeret udbredelse, beregnes desuden den potentielle udbredelse. Vurderinger af potentielle udbredelser er baseret påsammenhæng mellem sigtdybde og udbredelsesdybde af ålegræs. Den potentielle udbredelse af ålegræs vil således svinge med sigtdybden.

Konsekvensvurderingerne udarbejdes årligt, og ændringer i bestandsstørrelser, de fysiske forhold med videre, medfører at vurderingerne i rapporterne ændres herefter. Forvalterne har således et aktuelt fagligt grundlag at beslutte forvaltningen ud fra.

Alternativer til traditionelt muslingefiskeri

Der er en lang række alternativer til at fiske muslinger traditionelt. Man kan fiske muslingeeyngel, der ligges ud til bundkultur i andre områder; der kan laves bundkultur med linemuslinger, og endelig kan der dyrkes muslinger på liner. Alle produktionsformerne har en påvirkning på bunden enten ved opfiskning eller ved sedimentation af organisk materiale under linebrug.

En del af den udvikling der sker nu er, at man sammentænker produktion af energi med produktion af fødevarer. Der etableres i disse årtier arealkrævende vindmølleparker i danske farvande. Mange af disse parkarealer vil være egnede til fødevarerproduktion. Der er fundament og beskyttelses områder omkring møllefundamenterne, som kan bruges til eksempelvis hummerproduktion. Ligeledes kan arealerne mellem møllerne udnyttes til muslingeopdræt. Disse arealer, som er udlagt til energiproduktion, vil i højere grad i fremtiden skulle sammentænkes med fødevarerproduktionen. Derved ville en fødevarerproduktion kunne koncentreres i områder, der i forvejen er påvirket af industri. På den måde frigives flere arealer til upåvirket natur eller anden anvendelse.

Muslingeopdræt, som et virkemiddel til at opnå en målsat vandkvalitet, er et andet udviklingsområde, hvor der er stor aktivitet i disse år. Når muslingerne opbygger biomasse binder de store mængder næringsstoffer, der ved afhøstning af muslingerne fjernes fra havet. Muslinger indeholder cirka 1 % kvælstof, der optages fra vandet ved filtrering af partikler. Ud over fjernelse af næringsstof medfører muslingernes filtration klarere vand, og bidrager i forhold til sigtddybde med en nyttig indsats i forhold til vandkvalitet. Ideen bag muslingeopdræt som et virkemiddel er altså, at ved at dyrke

muslinger, og efterfølgende høste dem, fjernes en stor del af de næringsstoffer der tilføres fra omgivende landområder. Muslinger, der dyrkes ved såkaldt kompensationsopdræt, kan i princippet enten bruges til human fortæring, eller bruges som foder eller gødningsmiddel. Fordelen ved metoden er, at det er en billig måde at fjerne næringsstoffer fra det marine miljø. DTU Aqua er partner i et forskningsprojekt, der koordineres af Dansk Skaldyrcenter. Projektet søger at optimere konceptet med næringsstoffjernelse ved muslingeproduktion.

En af udfordringerne er at få næringsstoffjernelsen så tæt på kvælstofkilden som muligt, og derfor vil det være en fordel at placere muslingeopdrættene inderst i fjordene. Noget af det der arbejdes med er, at undersøge mulighederne for at producere muslingerne ved lave saltholdigheder. Desuden forsøges det at optimere selve teknikken bag hvor tæt linerne skal stå i forhold til, at få mest mulig biomasse ud af systemet. Når der produceres muslinger, er det normalt målet, at producere muslinger med bedst mulig kvalitet i forhold til forbrugerne. Men i dette projekt er målet altså at fjerne mest mulig biomasse.

Invasive arter

Udvikling og anvendelse af ny teknologi og viden, er en mulighed for at reducere menneskeskabt påvirkning på det marine system. En tysk undersøgelse viser at et sted mellem 20 og 40 % af arterne i Vadehavet, ikke er hjemmehørende. Stillehavsøsters er en af de nytilkomne arter, som markant går ind og forandrer habitatet. Der er forekomster af stillehavsøsters i Vadehavet, langs den Jyske vestkyst, i de indre danske farvande, ved den svenske og den norske kyst, helt op til 60

grader nord. Ny viden bør bidrage til en hensigtsmæssig forvaltning af denne art

I Vadehavet er der i dag ikke så store bestande af blåmuslinger, at der er tilstrækkeligt med fødegrundlag for de fuglebestande af muslingespisende arter, der er målsat i naturplaner. En øget bestand af stillehavsøsters kan forværre denne situation. Der er flere muligheder for forvaltningstiltag. Der kan være en passiv forvaltningssom vi ser nu- hvor der ikke gøres noget i forhold til at bekæmpe stillehavsøsters. Konsekvensen kan være, at der sker en reduktion af blåmuslinger der er tilgængelige for muslingespisende fugle, hvorved det plansatte mål i forhold til bestande af blåmuslingespisende fugle ikke vil kunne opnås.

En alternativ forvaltningstrategi, omfatter mulighederne for at lave et fiskeri, der er målrettet mod Stillehavsøsters. Det kan være fiskeri med skraber, men det kan også være håndopsamling. En reduktion af stillehavsøsters kan øge mængden af blåmuslinger og øge fødegrundlag for muslingespisende fugle.

En tredje forvaltningsstrategi omfatter anvendelse af biomanipulation. Manipulationen omfatter en indsats, hvor der etableres blåmuslingebanker ovenpå rev af stillehavsøsters. Fødekonkurrence vil reducerer vækst hos stillehavsøsters, og muslingerne vil kunne udnytte den struktur, der er dannet af stillehavsøsters. De etablerede muslingebanker kan give mulighed for en kommerciel udnyttelse i form af konsummuslinger, og bankerne vil øge mængden af muslinger til fuglene. Anvendelsen af kulturbanker til begrænsning af forekomst af stillehavsøsters, med henblik på at øge fødegrundlag af muslingespisende fugle, vil kun kunne praktiseres i mindre områder,

hvor der er en særlig interesse for beskyttelse og fastholdelse af muslingebanker som naturtyper.

Således må det antages, at bioinvasionen af stillehavsøsters i Vadehavet og indre danske farvande har nået et omfang hvor forsøg på udryddelse er udsigtsløs. Initiativer i forhold til at afværge uønskede effekter på økosystemet, bør derfor overvejes.

Konklusion

En samlet vurdering, i forhold til påvirkningen af fiskeriet, er at produktionen af marine fødevarer påvirker en række arter og økosystemer. Det kræver en bred tilgang at vurdere en miljøeffekt af fiskeri, idet ikke kun påvirkning af biodiversitet men også forhold som energiforbrug og andre ressourcer bør vurderes. Forvaltningen af fiskeri, i områder underlagt NATURA 2000 direktiverne, bygger på specifikke målsætninger for naturbeskyttelse. Der beskyttes således i højere grad på økosystemniveau. Udvikling af viden og teknologi er helt central, i forhold til en bæredygtig udvikling af fiskeriet. De rigtige teknologier skal udvikles og udvælges.

Der skal være en politisk tankegang, der både ser på forbedring af biodiversiteten samtidig med, at den giver plads til en global og national produktion. Der skal skabes en vidensbase, der er bedre end den, der er i dag. Der mangler data og viden omkring marine systemer og samtidig mangler der en teknologiuudvikling som kan understøtte en bæredygtig udnyttelse.

Fiskeri og akvakultur skal tænkes ind i naturbeskyttelsen. Der er muligheder for at udnytte muslingeproduktion til at fjerne

næringsstoffer og fiskeriet kan også bruges til at forvalte uønskede arter, som for eksempel de invasive arter.

Naturen – hvad er den værd?

ved adjunkt Søren Bøye Olsen, Fødevarerøkonomisk Institut, Københavns Universitet

Først og fremmest er det relevant at stille sig spørgsmålet: “Har naturen overhovedet en værdi?”. Hvis man kommer frem til at naturen ingen værdi har, hvorfor overhovedet gøre sig umagen for at bevare den. Den tilgang økonomer ofte bruger, starter med spørgsmålene: Hvorfor vil vi have en køn udsigt? Hvorfor har vi lyst til at gå en tur?

Naturen har en værdi for os - den giver os nytte. Økonomer taler ofte om nytte, fordi der er præferencer for natur. Præferencer man har for at komme derud, ellers blev man hjemme. De fleste danskere er i skoven mindst én gang om året. Det er de, fordi de har præferencer for det, fordi det giver velfærd og har en værdi for dem. I økonomiske termer kaldes det efterspørgsel. For eksempel efterspørgsel på muligheden for at gå en tur i skoven. Økonomi er andet end profit og profit-maksimering. Det handler i høj grad om at prioritere.

Vi har en begrænset jordklode. Vi vil gerne lave uendeligt mange forskellige ting. - Dette er dog umuligt da vi ikke har et uendeligt stort areal til rådighed. Der mangler plads. Ikke bare i Danmark, men overalt. Derfor må der prioriteres i de ting vi gerne vil have plads til. Men der må også prioriteres i forhold til de økonomiske midler man har til rådighed.

Hvorfor er det nødvendigt at kende naturens værdi? Tungen på vægtskålen er at man i offentlig forvaltning anvender skatteydernes penge i udførslen af natur- og miljøpleje. Hvorfor blev der brugt 5

millioner på at genoprette en sø? Hvad fik vi for det? Det at kende værdien for samfundet er med til at retfærdiggøre, hvorfor man i forvaltningen vælger at bruge skatteydernes penge på netop dette projekt. - Fordi det kan betale sig for samfundet. Et aspekt er, at når man kender værdien af naturen, kan man forvalte den ud fra et rent samfundsøkonomisk synspunkt. Et andet væsentligt aspekt er at borgerne skal inddrages i forvaltningen. De fleste værdisætningsmetoder baseres på interviews af almindelige mennesker, altså samfundets borgere. En interviewgruppe kan for eksempel bestå af tusind mennesker, hvis udsagn man efterfølgende udleder naturens værdi ud fra. Det handler i høj grad om at tage hensyn til befolkningens præferencer for naturen.

Tilbage til spørgsmålet: "Det har en omkostning - kan det betale sig?". Man skal se på hvad omkostningerne er, og hvad gevinsterne er. Om der er røde eller grønne tal på bundlinjen, og hvor stort et beløb det drejer sig om. Dette kan bruges til at prioritere mellem forskellige natur- og miljøprojekter, hvormed man kan vælge de projekter, hvor man får mest for pengene, det vil sige dér hvor gevinsten for samfundet er størst.

Naturen har værdi. Indenfor værdisætning opererer man med begrebet "total-økonomisk værdi", hvor man ser på forskellige former for værdibegreber.

Først og fremmest er der de direkte brugsværdier. Skove har for eksempel en direkte brugsværdi i form af tømmer, hvilket er nemt at omsætte på et marked. Man kan med andre ord finde denne værdi ved at se på markedspriserne for råtræ. En direkte brugsværdi er også at gå en tur i skoven. Her er der imidlertid intet fungerende marked, som

kan fortælle os om hvad værdien af en skovtur er. Ved sådanne "ikke-markedsgoder" anvender økonomer værdisætningsmetoder til at anslå den samfundsøkonomiske værdi. Det gælder også de følgende værdi-kategorier. Dernæst har vi indirekte brugsværdier, som kan være CO₂-lagring og grundvandssikring. Optionsværdien er det at man gerne vil have muligheden for at gå en tur i skoven, selvom man ikke nødvendigvis gør det på årlig basis. Værdien består i at vide at skoven er der, og at man har muligheden for at gå derud. - At man måske i fremtiden vil gå en tur i skoven.

Testamentarisk værdi er det at se en værdi i at kommende generationer har muligheden for at tage i skoven. Sidst er der eksistensværdien: det at vide at der er natur og biodiversitet tilstede i landet eller i verden. Det kan altså have en værdi at vide, at der er økosystemer i Costa Rica, som sikrer nogle specifikke arters overlevelse eller bidrager med et bestemt produkt. Man ser værdien i økosystemerne i Costa Rica til trods for at man formodentlig aldrig selv vil komme til at se dem med egne øjne. Et eksempel herpå er, når folk betaler for at bevare regnskov i dele af verden, hvor de aldrig selv når at komme.

Svaret på spørgsmålet "*Hvad er naturen værd?*" er 33 trillioner (10¹²) US\$, ifølge en artikel af Costanza og medforfattere, publiceret i det videnskabelige tidsskrift *Nature* i 1997. Dette giver imidlertid ingen mening. Økonomer er ikke interesseret i den totale værdi af naturen på verdensplan, opgjort i kroner og øre. Det er værdien af de "små" ændringer vi laver, der er interessant at se værdien af. I den daglige forvaltning laves små ændringer. Man genopretter et område her - de planter en skov der - vi freder et område et andet sted. Det vil med andre ord sige at man har en udgangssituation som man ændrer.

Efterfølgende ser man på hvad der er sket med værdien, som følge af denne ændring. I Costanza-undersøgelsen undersøger man således reelt en ændring hvor udgangspunktet er en verden uden natur. Dette giver selvsagt ikke nogen mening, da det i praksis aldrig er tilfældet at man opretter, eller genopretter, natur fra ingenting.

Allerede eksisterende natur, af god kvalitet, kan sagtens miste værdi. Ligesom natur der allerede eksisterer, og derfor i princippet er gratis, også kan have en værdi. Anlægning af en større vej op til et naturområde, gør for eksempel at det givne naturområde potentielt mister en væsentlig del af den værdi det besidder. Huse, der ligger tæt op ad naturområder, mærker naturens værdi. Tænk på hvor meget udsigt til vand øger værdien af et hus. Hvis denne udsigt blev generet af støj fra en vej, ville prisen falde drastisk. Derimod vil anlægningen, eller restaureringen, af et naturområde tæt på huset øge prisen.

Når man laver motorvejsprojekter, er der lovkrav om at der skal ligge VVM-vurderinger bag. Det man typisk gør i VVM-undersøgelserne er, at man går ind og laver kvantitative beskrivelser af effekterne. Man går for eksempel ind og beskriver, at der det ene sted er en højmose, der som konsekvens vil blive fjernet. Et andet sted er der løvfrøer, og et bestemt antal af dem vil forsvinde som konsekvens. Når politikerne skal vurdere hvor meget det egentligt er værd, bruger de cost-benefit analyser. Ideen med cost-benefit analyser er, at man kan tage alle de effekter, der vil være ved et projekt, og gøre dem op i kroner og øre. Alle effekter, positive som negative, opvejes altså mod hinanden økonomisk, og slutteligt ser man hvilket scenarie der giver plus eller minus på bundlinjen. Står der et minus kan projektet ikke betale sig, står der et plus kan det godt betale sig. Dette princip er noget alle kender og kan forholde sig til.

Problemet med "natur" og "miljø" er at de ikke er markedsomsatte goder. Oftest kommer de slet ikke med i de cost-benefit analyser man udfører. Det er et problem, da hele tanken med cost-benefit analyser er, at alle effekter skal måles, og sættes op i kroner og øre. Hvis ikke de bliver det, får man potentielt den forkerte konklusion. Formålet med økonomiske værdisætningsmetoder er, at vi kan anslå værdien af goder, som natur og miljø, hvor vi ikke har markedspriser. Her har vi altså nogle metoder som i princippet kan bruges til at sætte kroner-og-øre-værdier på alt. Det fører til et mere fyldestgørende beslutningsgrundlag for de beslutningstagere, som skal sidde og bestemme hvad der skal ske ude i det åbne land. Ideelt set skulle det også gerne føre til bedre og mere kvalificerede beslutninger, men der er selvfølgelig mange forskellige indspark i den politiske beslutningsproces.

Det er ikke tanken, at Cost-benefit analyserne skal diktere hvilken beslutning der skal tages. Det er kun ét input blandt mange til den politiske beslutningsproces. Det handler om at få så megen viden som muligt og derefter tro på, at dem der så tager beslutningerne har vurderet det foreliggende beslutningsgrundlag grundigt og objektivt. Den teoretiske baggrund for værdisætningsmetoderne er, at når vi maksimerer velfærden for den enkelte borger, så maksimerer vi samtidig velfærden for samfundet. Dette indebærer et kontroversielt antropocentrisk natursyn: Naturen har udelukkende værdi for mennesker. Hvis ikke den har værdi for mennesker, så har den ingen værdi, hvis man anlægger dette syn på naturen. Men det er selvfølgelig langt fra altid, at beslutninger tages på baggrund af dette natursyn. For eksempel tillægger meget få mennesker myg en høj værdi. Mange vil nok helst undvære dem helt. Men man forventer

ikke, at politikerne ville sidde udelukkende på baggrund af det, og bestemme sig for at hælde sprøjtemidler ud over alle områder med myg for at komme dem til livs. Men man skal være opmærksom på, at det antropocentriske natursyn, med de etiske problemstillinger det indebærer, er en del af teorigrundlaget i værdisætningsmetoderne. I metoderne antages det også, at folk ved hvad der er bedst for dem selv. Det helt centrale er dog at folk laver såkaldte trade-off's, det vil sige bytteforhold. Man får noget i den ene hånd, men så er man samtidig nødt til at give noget op med den anden hånd. "There is no such thing as a free lunch"-princippet, er det økonomerne oftest opererer med. Penge er blot et instrument til at udtrykke, hvad vi er villige til at bytte for noget andet. Det er købekraft. Hvis man for eksempel siger at man er villig til at betale 200 kr. for at komme en tur i skoven, så er det 200 kr. man kunne have brugt på noget andet, for eksempel en biograftur eller indkøb i supermarkedet. Man er altså villig til at give afkald på noget andet for at få skovturen. Ergo, skovturen har større værdi end det man giver afkald på.

Huse koster som regel mere, hvis de ligger i naturområder, det vil sige værdien af naturen afspejles i den faktiske markedspris på et hus. Man kigger også på folks faktiske rejseomkostninger, for eksempel hvor langt man skal køre for at komme i skoven. Transporten indebærer nogle omkostninger, som givetvis må være mindre end den gevinst man føler ved at komme i skoven. Derudover anvender man de hypotetiske metoder, hvor man spørger folk, hvor meget de er villige til at betale. Fordelen ved disse metoder er, at man ikke behøver faktiske markedspriser, og man kan analysere på både ikke-brugsværdier og brugsværdier. Skal man lave en skovrejsning, har folk per definition ikke været der endnu, så man kan ikke kigge på faktiske transportomkostninger eller huspriser. Ved nye projekter hvor

man gerne vil have en viden om værdien, inden man gennemfører dem, så skal man over i de hypotetiske metoder, hvor man spørger folk mere eller mindre direkte, hvor meget de ville være villige til at betale for at få ændringen. Det har ikke betydning for udfaldet af metoden, hvorvidt folk i praksis nu også bliver bedt om at betale det, de har sagt de ville være villige til at betale. Et eksempel kan illustrere dette: I Vejle Kommune har de et skovrejsningsprojekt til 5 millioner kroner. De laver en værdisætningsundersøgelse, der finder 100 kr. i gennemsnitlig betalingsvillighed pr. person. Der er ca. 100.000 indbyggere i Vejle - den velfærdsmæssig samfundsøkonomiske gevinst ved den her skovrejsning svarer altså til ca. 10 millioner kr. Derved kan skovrejsningen i et cost-benefit analyse perspektiv godt betale sig. Velfærdsmæssigt og samfundsøkonomisk er det en god forretning. Det er dog ikke sikkert, at det budgetmæssigt kan betale sig for Vejle kommune, for de 10 mio kr. er ikke faktiske "budgetkroner" - det er blot en forøgelse af velfærden hos borgerne, der svarer til 10 millioner kroner.

Københavns Kommune har overvejet at fritlægge Lygte Å, i Lersøparken på Nørrebro. Det er et grønt område, hvor der løber en å i nogle rør nedenunder parken, som man kan fritlægge. Det koster ca. 20 millioner, og for 4-5 år siden overvejede man i kommunen at gøre dette. Der blev derfor udført en værdisætningsøvelse, hvor man spurgte 700 tilfældigt udvalgt personer i området omkring parken.

Her er måden man reelt afslører værdi på: man går ind og får de udvalgte personer til at vælge, hvad de foretrækker. De valg, som personerne foretager, afslører hvad de foretrækker i forhold til noget andet. Derved afslører man det førnævnte bytteforhold, trade-offs. Når man har det, kan man analysere sig frem til den gennemsnitlige

betalingsvilje. I dette tilfælde kom man frem til 375 kr. pr. husstand per år, det vil sige en totalværdi på ca. 175 millioner kr når man ganger med det samlede antal husstande i lokalområdet. Dette var vel at mærke for en naturlig version af åen, hvor den er slynget med græs og sten på kanterne. Kanal-eksemplet, med en lige å med flisekanter, havde borgerne i området ingen betalingsvilje for. Omkostningen var her 20 millioner.

Kan folk finde ud af at sætte kroner og øre på natur? Måske kan de. De gør det i hvert fald, når de bliver spurgt. Og de gør det også forholdsvis konsistent. Nogle vil mene, at det er uetisk at sætte kroner og øre på hvad naturen er værd. Men det bliver gjort alligevel. Hvis ikke vi som fagfolk gør det, så gør politikerne eller beslutningstagerne det selv. Så længe der skal prioriteres, så vil der alligevel indirekte blive sat kroner og øre på det, når beslutningerne bliver taget. Hvis beslutningstagere eksempelvis vælger at bruge 20 mio. kr. på et naturgenopretningsprojekt, så må det jo være fordi de vurderer, at det er mindst 20 mio. kr. værd. Så kan man derefter diskutere, om det er objektivt eller subjektivt. Betalingsvilje-estimerne er ofte ret høje. Ofte overdriber folk, når man spørger dem om hypotetiske undersøgelser. Det ved man og kan derfor nedjustere. Det er noget, som forskningen fokuserer meget på: at forbedre metoderne, så betalingsviljeestimerne bliver så realistiske som muligt.

Der blev for nogle år siden lavet en værdisætningsundersøgelse for Store Åmose på Sjælland – hvor et større naturgenopretningsprojekt var planlagt.. Man så på ikke-brugsværdier og hvor meget den danske befolkning ville betale for det. Den gennemsnitlige betalingsvilje var på omkring 800 kroner per person, hvilket ganget med det samlede antal indbyggere i Danmark resulterede i voldsomt høje tal – tal så

høje, at det kunne se ud som om alt ville kunne betale sig. Det har økonomer internt været skeptiske overfor, og det har i økonomiske fagmiljø medført adskillige diskussioner om hvorvidt disse store tal er realistiske.

For nylig kom der dog et godt eksempel på, at de høje værdier muligvis ikke rammer helt ved siden af. Det internationale samfund med FN i spidsen har for nyligt aftalt med Ecuador, at de får 19 milliarder kroner for at undlade at udvinde en større olieforekomst, som er placeret under et stort område af den oprindelige regnskov i Ecuador. Udvinning af olien formodes ellers at ville ødelægge regnskovsområdet totalt. Det er regnskov med meget høj biodiversitet. Det er ikke fordi, at der er nogen af os, der kommer på besøg i regnskoven eller som kommer til at gå ture i den, og det er ikke fordi vi regner med at regnskoven har en voldsomt høj tømmerværdi. Det er ikke-brugsværdierne i form eksistensværdier og testamentariske værdier, relateret til beskyttelse af biodiversiteten, samt de indirekte brugsværdier i form af CO₂-binding, som det internationale samfund her indirekte satte til at have en samlet værdi på mindst 19 mia. kr.

Mere biodiversitet for pengene -muligheder indenfor EU

ved Thyge Nygård, Landbrugsekspert, Danmarks Naturfredningsforening

Langt den største del af den danske natur er i større eller mindre grad kulturpåvirket eller endda direkte kulturafhængig. Oftest i form af en ekstensiv landbrugsmæssig udnyttelse med afgræsning eller høslæt. Denne drift er i langt de fleste tilfælde underskudsgivende og dermed afhængig af tilskud. Tilskud til drift af naturarealer eller andre tilskud til at understøtte natur og biodiversitet, stammer hovedsageligt fra EU. En del tilskudsordninger har direkte naturgenopretning eller naturpleje som formål, mens det for andre tilskudsordninger kan være en del af indholdet, men ikke nødvendigvis hovedmålet eller et mål i det hele taget. Grundlæggende kan man skelne mellem tilskudsordninger under EU's fælles landbrugspolitik (CAP) og andre tilskudsordninger.

Tilskudsordninger under CAP

Støtte til natur og miljø, og dermed biodiversitet, sker primært gennem den del af landbrugsstøtten, der kaldes Landdistriktsprogrammet. Landdistriktsprogrammet har i perioden 2007-2013 et årligt budget på ca. 480 mio. kr. ud af et samlet CAP budget på knap 8 mia. kr. De 480 mio. kr. skal opfylde en meget bred vifte af formål, primært at bidrage til en bæredygtig udvikling i landdistrikterne. Biodiversitet er kun nævnt i formålet for et par af de tilskudsordningerne, men det forhindrer dog ikke, at flere af ordningerne direkte eller indirekte kan bruges til at sikre biodiversiteten. De fleste af tilskudsordningerne kan søges både af private og offentlige lodsejere. Private lodsejere prioriteres dog generelt før offentlige. Nedenstående tabel viser en

oversigt over tilskudsordninger, der findes under landdistriktsprogrammet.

Tilskudsordning	Tilskud	Budgetramme	Administration
Pleje af Græs- og naturarealer. 5-årige tilsagn	800-1.400 kr. pr. ha Særlige arealer 3.350 kr. pr. ha	185 mio. kr. i 2010	FødevarerErhverv
Pleje af permanente græsarealer. 1-årige tilsagn	800-1400 kr. pr. ha.	32 mio. kr. i 2010	FødevarerErhverv
Natur- og miljøprojekter	Projektstøtte. 50-75 % tilskud til omkostninger	13 mio. kr. i 2010	FødevarerErhverv
Landskabs- og biotopforbedrende beplantninger	Projektstøtte. 40-60 % tilskud til omkostninger	15 mio. kr. i 2010	FødevarerErhverv
Natura 2000 projekter	Op til 100 % tilskud til rydning og hegning samt hydrologiprojekter	94 mio. kr. i 2011-2015	FødevarerErhverv
Vådområdeprojekter	Kommunale og private projekter. Ansøgningsfrist udløbet 1/12-2010	1.058 mio. kr. i 2010-2015	Naturstyrelsen
Privat skovrejsning		123 mio. kr. i 2010	Naturstyrelsen
Særlig drift af skov	1.400 – 6.000 kr. pr. ha	14 mio. kr. i 2009-2012	Naturstyrelsen

Gennemgang af de enkelte tilskudsordninger

Pleje af græs- og naturarealer

Denne tilskudsordning er en gammel kending, som tidligere har eksisteret som MED VIDEREJ-ordningen. Ordningen er for øjeblikket målrettet natur-græs arealer i Natura-2000 områder. Der er ingen tvivl om, at ordningen sikrer afgræsningen af rigtig mange værdifulde lysåbne naturarealer og derfor i høj grad medvirker til at sikre biodiversiteten. Det er derfor paradoksalt, at formålet med ordningen primært er at beskytte vandmiljøet ved at reducere kvælstof- og fosforudvaskningen.

Tilsagn under ordningen tegnes for 5-årige perioder og tilskuddet er på 1.400 kr. pr. ha, hvis arealerne afgræsses. Hvis der tages høslæt, reduceres støtten dog til 800 kr. pr. ha.

Selvom ordningen tilsyneladende er populær, er den ikke uden problemer, hvilket blandt andet kan ses ved at der de sidste år, har været ubrugte midler i ordningen. Først og fremmest har der været alvorlige problemer med at ordningen er vanskelig at forene med de plantedækkeregler, der skal opfyldes, for at arealer skal kunne modtage Enkeltbetaling. Arealer i god naturpleje ofte vil udvikle sig væk fra disse krav. Tilskuddet på 1.400 kr. pr. ha ved afgræsning, er for mange arealer i sig selv ikke nok til at sikre plejen. Da risikoen er ret stor for at arealerne mister Enkeltbetalingen, hvis de som følge af ordningen ikke kan opfylde plantedækkekrave, har dette givetvis afholdt mange lodsejere fra at søge tilskud. Fra 2010 er kravene til plantedække på arealer med miljøtilskud dog lempet, hvilket forhåbentligt vil afhjælpe denne problemstilling.

Et andet væsentligt problem er også tilskuddets størrelse, og især at det er ens, uanset arealets størrelse. Sagt lidt groft, så er tilskuddet alt for lille på mindre arealer. Da hovedparten af de danske naturarealer er små, betyder det, at der ligger rigtig mange små naturarealer, som ikke bliver plejet. Ganske vist rummer ordningen mulighed for et forhøjet tilskud på særligt værdifulde lokaliteter på 3.350 kr. pr. ha. I praksis er de arealer, der er udpeget til dette forhøjede tilskud for få, til at dette har nogen effekt. I stedet burde det være muligt at graduere tilskuddet, så der dels er et grundtilskud, og dels et tilskud efter en "trappemodel", hvor de første hektar får et højt tilskud, som gradvist aftrappes.

Endelig, så er det en klar mangel, at det ikke er mulighed for tilskud til engangsinvesteringer, blandt andet for at få arealer i pleje. Der er ganske vist mulighed for at få tilskud til dette under tilskudsordningen "Natur- og miljøprojekter", men her er der afsat ganske få midler, som langt fra dækker behovet.

Pleje af permanente græsarealer

Denne støtteordning ligner meget *Pleje af græs- og naturarealer*, og er da også indført som et supplement til denne. Da *Pleje af græs- og naturarealer* er målrettet mod arealer i Natura-2000 områder, har der været et hul, hvor lysåbne naturarealer uden for Natura-2000 områder ikke kunne få støtte til at sikre plejen. *Pleje af permanente græsarealer* er en etårig ordning, og er målrettet mod §3 arealer uden for Natura-2000 områder. Da midlerne til ordningen er hentet gennem den såkaldte Art. 68 i Landdistriktsforordningen, og derfor er knyttet til den direkte støtte (Enkeltbetalingen), kan tilskud kun opnås på arealer, som modtager enkeltbetaling og dermed kan overholde de plantedækkekrav, som er knyttet hertil. Dette er ret problematisk, da §3 arealer normalt har et plantedække, som ikke svarer til kravene for at modtage enkeltbetaling. Fra 2010 er kravene dog lempet, således at når blot plantedækkereglerne er overholdt i det år, hvor der indgås en miljøstøtteordning, skal plantedækkereglerne ikke fremadrettet overholdes, hvis vegetationsændringerne skyldes tilskudsordningen. Selv om denne tilskudsordning må siges at være rettet til arealer med begrænset naturværdi, på grund af plantedækkekravet, er biodiversitet dog nævnt som et formål med ordningen.

Natur- og miljøprojekter

Denne støtteordning må i høj grad siges at være rettet mod biodiversitet, men har dog også andre formål. Som det fremgår af

navnet, er det en projektordning. Projekterne skal normalt være afsluttet i løbet af 3 år. Ordningen består af en række delordninger, som for øjeblikket omfatter:

- Planlægning af natur- og miljøprojekter
- Udarbejdelse af naturplaner
- Etablering af vegetationsstriber
- Særlige levesteder for dyrearter
- Græsningsprojekter
- Beskyttelse, etablering og genopretning af natur og miljø
- Jordfordeling

Der er tale om en meget populær støtteordning. Dette kan ses ved at der ved ansøgningsrunden i efteråret 2010 var 274 ansøgninger om i alt 61 mio. kr. Ordningen rådede over 13 mio. kr. Der kan gives 100 % støtte, men på grund af den store søgning til ordningen, er støtten normalt 50-75 % af de støtteberettigede omkostninger.

Som et led i den særlige indsats for visse bilag 4 arter, er der forhåndsreserveret et beløb i ordningen til projekter med sigte på at forbedre forholdene for visse padder og krybdyr. Generelt må det siges, at ordningen er vigtig i arbejdet for at sikre biodiversiteten. En stor del af de bevilligede projekter har til formål at igangsætte afgræsning og pleje på tilgroede naturarealer, derfor er ordningen et tiltrængt supplement til den arealbaserede miljøstøtteordning "Pleje af græs- og naturarealer". Ordningens største problem er nok, at der er for få midler til rådighed i forhold til behovet.

For øjeblikket, er der én årlig ansøgningsrunde, som er fra 1. maj til 1. oktober.

Landskabs- og biotopforbedrende beplantninger

Mange kender nok denne støtteordning som læplantningsordningen. Den gamle læplantningsordning kan nok med rette beskyldes for at have betydet en tilplastring af landet med stereotype flerrækkede hegn med en høj andel af ikke-hjemmehørende arter. Dette er grunden til at disse hegn undertiden kaldes for "pølsehegn". Ordningen er dog ændret meget i de seneste år og biodiversitet er nu nævnt som et af formålene med ordningen. Der kan søges tilskud til kollektive og individuelle projekter, hvor ca. 80 % af støttepuljen normalt er reserveret til kollektive projekter. Den generelle støttesats er på 40 % af de tilskudsberettigede udgifter, dog kan støtten forhøjes til 60 % hvis en række særlige krav opfyldes. Med til disse krav hører hegn og beplantninger, som er anlagt med særlig fokus på hassel- og birkemus samt bier. Der er nu også et generelt krav om plantning med hjemmehørende arter. Ordningen har én årlig ansøgningsrunde, der udløber i maj.

Natura-2000 projekter

Som følge af Natura-2000 planernes gennemførelse, er der i Grøn Vækst forliget, fra 2009, afsat et årligt beløb på 18,8 mio. kr. til projekter i Natura-2000 områderne. Projekterne er delt i to grupper, disse er rydning og hegning afgræsningsarealer samt hydrologiprojekter. Ordningerne er beregnet på at igangsætte omlægning eller pleje af naturarealer, og er tænkt i kombination med andre tilskudsordninger, primært Pleje af græs- og naturarealer.

Der gives ikke faste tilskudssatser, men i stedet op til 100 % tilskud til projektets tilskudsberettigede omkostninger. Der gives tilskud til rydning og hegning med dertil hørende faciliteter. Hvad der eksakt gives tilskud til i hydrologiprojekterne vides ikke i skrivende stund.

Prioritering sker ud fra en række kriterier på baggrund af arealets naturkvalitet, andel af private lodsejere, størrelse med mere Natura-2000 projekterne er på sin vis en nyskabelse og vil forhåbentlig kunne være med til at rette op på de mangler, der har været ved de hidtidige tilskud til græsning, hvor der kun gives tilskud til at opretholde græsning. Forhåbentlig vil ordningerne være med til at sætte gang i plejen af mange uplejede arealer. Det må forventes, at Natura-2000 projekterne i høj grad vil være med til at gavne biodiversiteten, da ordninger i den grab udfylder et ret stort hul i de hidtidige ordninger.

Der planlægges én årlig ansøgningsrunde. I 2011 vil der dog være to, både en om foråret og en om efteråret.

Vådområdeprojekter

Som et led i gennemførelsen af vandplanerne, er der afsat godt 1 mia. kr. over 6 år, til gennemførelsen af vådområdeprojekter, der skal fjerne kvælstof og fosfor fra vandmiljøet. Landets kommuner har indsendt projektforslag til Naturstyrelsen, som p.t. har igangsat forundersøgelser af 80 projekter. I alt er der indkommet 124 kommunale projekter og 20 private. Ansøgningerne omfatter ca. 7.500 ha.

Selvom projekternes primære formål er fjernelse af næringsstoffer som en del af indsatsen i vandplanerne, så kan der ikke rejses tvivl om, at projekterne også vil have en positiv effekt på biodiversiteten, da der i høj grad vil være tale om at der tages landbrugsarealer ud af dri forhold til Det må også antages, at der vil blive taget hensyn til at bevare eksisterende natur i de ådale og vådområder, hvor projekterne gennemføres. Akilleshælen ved denne indsats er dog, at det fra

regeringens side er besluttet at gøre deltagelse fra lodsejerne frivillig. Erfaringerne fra vådområdeprojekterne under Vandmiljøplan II viste netop behov for muligheden for ekspropriation. Ved frivillighed er det muligt for enkelte lodsejere at blokerer store projekter, der ellers er stor tilslutning til. Det vil derfor blive interessant at følge hvor mange projekter, der i realiteten kan realiseres.

Tilskud til privat skovrejsning

Tilskud til skov er fra 2011 alene målrettet privat skovrejsning samt en mindre pulje på et ukendt millionbeløb, målrettet projekter til bevarelse af hasselmus og 14 flagermusarter. Andre tidligere tilskudsordninger, for eksempel til naturnær skovdrift er helt ophørt.

Privat skovrejsning må alt andet lige forventes at være til gavn for biodiversiteten, da det sker på intensivt dyrket landbrugsjord. Effekten må dog siges at ske på lang sigt. Desværre er problemet med den private skovrejsning, at den sker uden nogen egentlig form for koordinering eller anden planlægning; udover de områder som i kommuneplanerne er udpeget som "Skovrejsning uønsket". Det skal retfærdigvis medgives, at biodiversitet ikke er et direkte formål med tilskudsordningen til privat skovrejsning. Da der trods alt ligger et potentiale, kunne det ud fra de generelle vilkår for biodiversiteten, godt ønskes at det her var muligt at bruge midlerne mere målrettet.

Særlig drift af skov

Med hensyn til tilskudsordningen til bevarelse af hasselmus og flagermus, som rettelig kaldes Særlig drift af skov, må det i høj grad siges at biodiversitet er et formål. Tilskud gives både som et arealbaseret tilskud eller som tilskud pr. træ, der er levested for flagermus.

Der gives tilskud til aktiviteter som:

- Ekstensiv skovdrift
- Stævning
- Selektiv udtynding af uønskede træer
- Græsningsdrift
- Bevaring af 3-5 hjemmehørende træer pr. ha

Desværre ser det ud til at der er meget ringe interesse for at søge tilskud under denne ordning. Som grund til dette angives det at reglerne for at opnå tilskud er meget komplicerede og restriktive og at tilskuddet ikke modsvarer de omkostninger, skovejerne får. Argumenter, der kan genkendes fra andre tilskudsordninger!

Andre EU-tilskudsordninger

Ud over tilskud gennem EU-landbrugspolitik, er der tre andre ordninger, der kan bruges til at fremme biodiversitet.

Det drejer sig om:

- EU-Life+ Natur (44 mio. kr. i 2010)
- Interreg4-projekter
- Akvatisk flora og fauna (23 mio. kr. i 2010)

Især EU-life projekter må siges i høj grad at være målrettet biodiversitet. Hidtil har den danske stat også været rimelig dygtig til at få del i disse midler, primært gennem en målrettet indsats fra Miljøministeriet. Der er dog også tale om projekter, som kræver en høj grad af detailplanlægning og styring, og er målrettet offentlige projekter. Al ansøgning foregår gennem Naturstyrelsen.

Med hensyn til Interreg-projekter, så er biodiversitet kun et ud af mange delformål, hvor det primære formål er interregional udvikling.

Der findes flere delprogrammer under den nuværende Interreg4, som dækker perioden 2009-2013. Hvert delprogram er rettet mod bestemte regioner på tværs af landegrænserne i EU. For mere information henvises til EU-kommissionen.

Tilskudsordningen for Akvatisk Flora og Fauna giver tilskud til at beskytte den akvatiske fauna og flora samtidig med at vandmiljøet forbedres.

Ordningen omfatter tre forskellige indsatsområder:

- Beskyttelse og forbedring af miljøet inden for rammerne af Natura 2000
- Vandløbsrestaurering
- Udsætning af ål

Tilskudsordningen indgår i det danske fiskeriudviklingsprogram 2007-2013. Programmet medfinansieres af EU's Fiskerifond (EFF). Ordningen administreres af FødevarerErhverv og der er normalt en årlig ansøgningsrunde.

Sammenfatning

Hvis der skal gives en samlet vurdering af de EU-tilskudsordninger, som, mere eller mindre målrettet, kan bruges til at bevare eller forbedre den danske biodiversitet, er det desværre svært at finde ret mange positive udtryk. Der foregår ingen samlet koordinering af indsatsen og de enkelte tilskudsordninger er i den grad enkeltstående. Problemet bunder grundlæggende i, at biodiversitet ikke har været prioriteret politisk. Det udtrykker sig i en række støtteordninger, som generelt fungerer som lappeløsninger, er ukoordinerede og generelt også for små udtrykt i både støttesatser og samlede bevillinger.

Inspiration fra England

Et EU-land, hvor der er valgt en helt anden tilgang til udformning og fordeling af EU-tilskudsordninger under CAP, er England. Her er det for det første valgt at hjemtage og modulere alle mulige midler til landdistriktsprogrammet. Desuden er der udformet et trindelt støttesystem, som både giver rigtig mange landmand og lodsejere mulighed for at få en miljøstøtte, og som også formår at målrette støtten til særligt prioriterede områder med særdeles gunstige støttesatser. Endelig er biodiversitet en absolut hovedprioritet. Det Engelske miljøstøtteprogram består af et grundniveau, ELS (Entry Level Stewardship). Her får landmanden, hvis han er i stand til at samle et bestemt antal point for natur- og miljørigtig adfærd, et fast årligt beløb på 30 £ pr. ha. Ordningen er enkel at tegne, overholde og administrere og er også særdeles populær blandt de engelske landmænd.

I udvalgte områder, for eksempel nationalparker og Natura-2000 områder, er der mulighed for at indgå i den såkaldte HLS (High Level Stewardship). En ansøgning til HLS består i princippet af en naturplan for ejendommen, hvor man sammensætter sin aftale ud fra 107 forskellige tilskudsordninger i 12 hovedgrupper. Prioriteringen af de indkomne ansøgninger sker ud fra, hvorledes de valgte tilskudsordninger medvirker til at opfylde de natur- og miljømæssige målsætninger, der er opstillet for det konkrete område. Selv om ansøgningsproceduren er ret omstændig og normalt ikke er mulig uden konsulentbistand, må ordningen betegnes som ganske vellykket. Effekterne er faktisk også ganske veldokumenterede, gennem en række forskningsbaserede evalueringer. Tilskudssatserne er også

ganske attraktive, men det giver samtidig en unik mulighed for at opfylde de mål, der er sat for ordningen.

Nu har jeg bestemt ingen forventning til, at det engelske tilskudssystem kan overføres til Danmark, men den grad af sammentænkning, målretning og prioritering, som vi kan se, burde for længst have ført til en total omlægning af de danske miljøtilskud. Når det ikke er sket, hænger det i høj grad sammen med at tilskuddene gives under CAP, og at de i Danmark administreres af Fødevarerministeriet, hvor natur og biodiversitet ikke er en del af dagsordenen. I England er det klaret ved at slå miljøministeriet og landbrugsministeriet sammen i det som hedder DEFRA. Måske skal der ske noget lignende i Danmark, før vi kan få en miljøtilskudsordning, som er i stand til at gøre en forskel for biodiversiteten? Og så kommer man altså heller ikke uden om, at der skal flere penge på bordet, hvis det skal lykkedes at vende tilbagegangen i den danske biodiversitet til fremgang.

Mere information på internettet:

FødevarerErhverv: <http://ferv.fvm.dk/>

Naturstyrelsen: <http://naturstyrelsen.dk/>

Engelske miljøstøtteordninger på Natural England:

<http://www.naturalengland.org.uk/>

Naturforvaltning i praksis –sådan gør vi i Vejle

ved Mads Fjeldsø Christensen, projektleder, Vejle kommune

Vejle Kommune underskrev i 2008 Countdown 2010-aftalen. Til trods for at Countdown 2010 på mange måder kun var hensigtserklæringer, så kom der i Ny Vejle Kommune meget tidligt fokus på det kommunale ansvar, når det gælder den biologiske mangfoldighed. I dag er indsatsen i Vejle Kommune, for at bremse tabet af biologisk mangfoldighed, fordelt indenfor tre hovedområder:

- 1) den specifikke indsats for Bilag IV-arterne
- 2) naturplejen af de kommunale §3-arealer, de fredede områder og Natura2000-områderne.
- 3) Ud over førstnævnte lov-ophængte indsatser, så har Natur- og Miljøforvaltningen formuleret et sæt retningslinjer i projektregi omkring synergieffekter

Disse skal fremme, at en række synergier altid kommer biodiversiteten til gode, når der eksempelvis anlægges nye vådområdeprojekter, forvaltes råstofplaner, vedtages klimastrategier eller rejses ny skov.

Vejle Kommune har som én af de eneste kommuner i landet valgt at opbygge en projekt- organisation til at føre diverse naturgenopretningsprojekter ud i livet. Godt otte årsværk er i dag afsat til at realisere bl.a. de nye vand- og naturplaner. Denne tværgående enhed skal nedbryde nogle af de mere traditionelle tværforvaltelige strukturer, der besværliggør mere helhedstænkning indenfor arbejdet med biodiversitet, hvor behovet for et helikopter-perspektiv er ekstra stort.

I en tid med stramme budgetter i den kommunale verden udgør disse synergier et centralt element for arbejdet med at fremme betingelserne for såvel arts-, habitat- og genetisk diversitet i Vejle Kommune.

Hovedbudskabet i dette oplæg er, at staten og kommunerne bør være langt mere bevidste om de synergier, der giver biodiversitet. Derved kan de tilrettelægge tilskudsordninger, vand- og naturplaner med videre, hvor biodiversitet indgår som en ufravigelig parameter, når der planlægges for naturen i det åbne land.

Med udgangspunkt i Vejle Kommune gives der en kort status for arbejdet med biodiversitet i kommunalt regi. Der stilles skarpt på nogle af de grundlæggende problemstillinger, der står i vejen for en holistisk tilgang, ligesom der gives eksempler på forskellige synergier, der forholdsvis enkelt - i en kommunal verden med dårlig økonomi - kan forbedre grundlaget for mere biodiversitet.

Bilag IV- arterne

Kommunerne er hovedansvarlige for beskyttelsen af Bilag IV-arterne. Vejle Kommune har forskellige specifikke tiltag i gang for nogle af de arter, der er i kraftigst tilbagegang. Herunder findes arter som løgfrøen, løvfrøen, skovgøgeurten, hasselmusen, birkemus og de hulrugende fugle. Ud over arbejdet med løgfrø, består de fleste indsatser af relativt enkle tiltag, såsom opsætning af redekasser, bestandsoptællinger af løvfrø eller pleje af skovarealer til orkideer. Den samlede indsats for disse Bilag IV-arter er berammet til ca. 200.000 kr. årligt.

Godt 100.000 kr. af puljen indgår som egenfinansiering til et EU-life projekt (Dragonlife), hvor Vejle Kommune sammen med Hjørring-, Gribskov-, Hillerød- og Allerød kommuner indgår i et samarbejde med Estland om at iværksætte en bredspektret indsats for den akut truede stor kærguldsmed og løgfrøen. Som partner i projektet får kommunerne fordoblet deres rammer, således at den samlede indsats

for bilag IV-arterne i Vejle Kommune ender på godt 300.000 kr. årligt. Derudover er der netop afsendt en ny ansøgning til EU-life med fokus på løvfrøens udbredelse, hvor Vejle Kommune indgår som bidragsyder.

Løvfrøen har tidligere været almindeligt udbredt i det meste af Danmark, men er i perioden 1945-1990 forsvundet fra ca. 90 % af sine levesteder. Denne sky padder forsvinder primært fordi dens ynglevandhuller og fødesøgningsarealer forsvinder. I løbet af projektet vil en del løvfrø-vandhuller omkring Tinnets Krat og på Egtved egnen

blive oprenset eller nygravet, ligesom der vil blive iværksat udsætninger af haletudser på egnede lokaliteter. Det er planlagt, at der etableres reservebestande i disse to Natura2000-områder, så arten sikres imod udryddelse lokalt.

Foto 1: Løvfrø haletudse af Katrine Søbye

Naturplejen

Den anden store post, hvor kommunerne har en forpligtigelse i henhold til gældende lovgivning er naturplejen på de offentlige §3-arealer, de fredede områder, samt Natura2000-områderne. Årligt er der i Vejle Kommune afsat ca. 500.000 kr. til pleje af de lysåbne arealer. Derudover er der budgetteret med ca. 3 mio. til pleje af de kommunale vandløb.

Netop plejen af de lysåbne arealer udgør et kæmpe problem for biodiversiteten, ikke bare i Vejle Kommune, men på landsplan. Vi befinder os i øjeblikket i en overgangsfase, hvor landmanden mange

steder er på vej ud af enge og overdrev. Det er ikke længere rentabelt at opdyrke og afgræsse de lysåbne arealer og tilskudsordningerne bliver stadig mindre.

Til trods for en ihærdig indsats, har Vejle svært ved at følge med behovet for afgræsning / høslet på de lysåbne arealer! Pt. eksisterer der fire græsningslaug i Vejle Kommune og et femte er på vej. Interessen for kogræsserlaug ændrer ikke grundlæggende ved, at mange af de lysåbne biotoper er ved at forsvinde, simpelthen fordi der ikke er økonomi i at have køer på græs for den enkelte landmand.

En opgørelse foretaget lige før Vejle Amt lukkede viste, at under halvdelen af Vejle Kommunes bedste overdrev (§3-arealer) afgræsses.

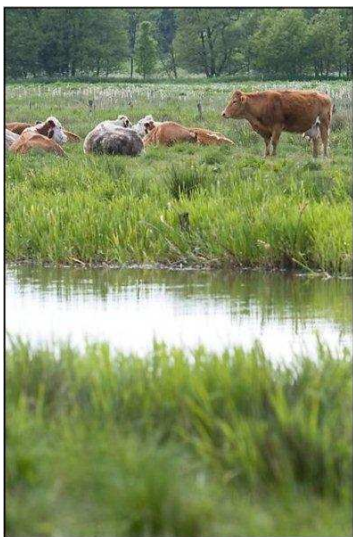

Foto 2: græsset overdrev af Mads Fjeldså

Det tal er der ikke er nogen grund til at tro har ændret sig til det positive, i de 3 år kommunen har eksisteret. Undersøgelsen viste også, at størstedelen af vores §3-arealer er under 5 ha, og at de ofte ligger langt fra bedrifterne. Den ekstensive udnyttelse af arealerne er netop årsagen til, at disse små isolerede overdrev er så værdifulde stadigvæk. Sammenholder man de vigende tendenser for afgræsning med det faktum, at godt 50 % af Vejle

Kommunes biodiversitet i dag findes på den ene procent af kommunens samlede areal, der er udgjort af overdrev, så er der altså rigtig god grund til at gøre en ekstra indsats på de lysåbne arealer. De

arealer der afgræsses i Vejle Kommune, er stort set alle understøttet af landdistriktsmidlerne.

Selvom kommunen gør en stor indsats for at indhegne og afgræsse de lysåbne biotoper, så er der behov for en mere overordnet koordinering af plejeindsatsen. Mange støttemidler er det seneste års tid omfordelt og øremærket finansiering af vand- og naturplanerne. Skal vi lykkes med at redde biodiversitet på lysåbne arealer udenfor udpegningerne, så er det uhyre centralt, at støttemuligheder til afgræsning opretholdes, gerne med en udvidet ordning som eksempelvis naturperlerne, eller bare en mellemting imellem det 1400 kr./ha man i dag kan få i støtte og den udvidede pulje på 3200 kr./ha

Ud over at det er svært at følge med afgræsningen, så er det generelt også et stort problem, at Vejle Kommune ikke har grundlæggende viden om hvor biodiversiteten befinder sig. Det går nogenlunde med de store nøglearter, såsom eksempelvis løv- og løgfrøen, men vi ved reelt ingenting om hvor stor en udbredelse eksempelvis krybdyrene eller insekterne har. Den manglende viden gør det svært at målrette plejeindsatsen for biodiversitet.

Derudover giver den manglende viden et langt dårligere administrationsgrundlag for §3-sagsbehandlingen. I dag er §3-sagsbehandlingen mange steder stadigvæk baseret på de gamle luftfotos og den vejledende udpegning fra 1992. Det er de færreste kommuner, der har haft ressourcer til at opsøge alle §3-lokaliteter og lave en regulær statusopgørelse.

I Vejle er vi tæt på at lægge sidste hånd på en naturkvalitetsplan (vedtages politisk inden 2011), der skal tage højde for det forældede

udpegningsgrundlag. Planen skal resultere i en målsætning /værdisætning for alle kommunale §3-områder, hvor alle nye indsamlede data indberettes på naturdata og tilrettes kommunens administrative GIS-lag.

Værdisætningen siger ikke ret meget om de specifikke arters udbredelse, men der kan - med udgangspunkt i planen - udarbejdes målrettede plejeplaner. Samtidigt kan der sikres et bedre grundlag for sagsbehandlingen og, dermed i sidste ende også, biodiversiteten.

Synergi afledt af anden indsats

Eksempel 1: Vrid mest muligt biodiversitet ud af vandplanerne

Som et af de sidste lande i Europa er vandrammedirektivet omsider ved at blive implementeret i Danmark. Ud over en lang række indsatser for vores vandløb i forhold til spærringer, ekstensivering af vandløbspleje med videre, så er der i planerne fokus på etablering af nye vådområder, som et af de virkemidler der skal mindske udledningen af næringssalte fra landbruget via vores vandløb til fjerde og indre danske farvande.

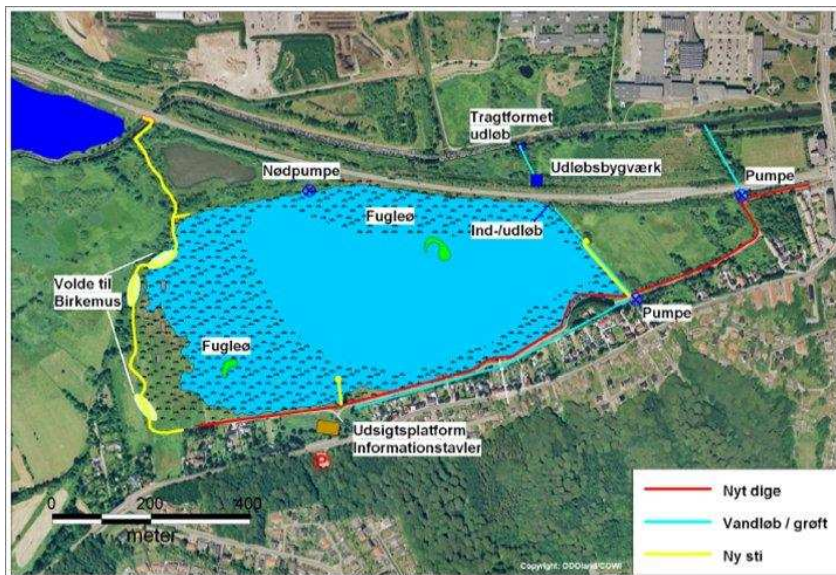
I Vejle Kommune skal der indenfor de næste få år etableres i omegnen af 500 ha nye vådområder, hvoraf en stor del bliver helt ny natur. Omdriftsjord, der i dag drænes og gødskes hårdt, tages ud af drift samtidigt med at den oprindelige naturlige hydrologi genetableres. Der skal knuses dræn og genslynges vandløb.

Den kommende indsats i ådalene bliver desværre kun understøttet økonomisk, i forhold til hvor meget projekterne begrænser udledningen af kvælstof. Kommunerne har ikke noget incitament til at indtænke biodiversitet i de 10.000 ha ny natur der skal etableres. Men

meningen, med at begrænse næringsstofudledningen, er netop at imødekomme iltsvind i havet og fjordene. Derved undgås tabet af biodiversitet, når alt ilten forsvinder. Men der er ikke fra statslig side lagt op til, at der indarbejdes ekstra biodiversitetsstøttende initiativer, ud over det der opnås ved at reetablere naturlig hydrologi.

Vejle Kommune har stor erfaring med anlæg af nye vådområder og tilstræber at indarbejde så meget biodiversitet i projekterne, som overhovedet muligt. Frem for bare at oversvømme engene og knuse dræn, som i mange tilfælde vil været tilstrækkeligt til at opnå den ønskede effekt på næringssaltene, kan der opnås enorme synergier ved at tænke et par skridt videre. Små rørlagte vandløb kan fritlægges. Fladvander kan etableres på engene, til gavn for fugle og padder. Sydvendte volde og stendiger kan let etableres, til gavn for eksempelvis birkemus og krybdyr. Bekkasinskrab og gydegrus er godt for fugle og fisk, ligesom etablering af sunde skovbryn i overgangen til engen har store kvaliteter for en lang række dyr. Fælles for alle disse tiltag er, at det stort set ikke koster noget ekstra, når en gravemaskine allerede er sendt ud på engen for at knuse dræn og slynge vandløb.

I dag må kommunerne selv forestå den ekstra indsats. Mange kommuner er ikke bevidste om alt det gode, der med meget få midler kan laves. Derfor sender de ofte opgaven ud af huset, til konsulenterne. Konsulenterne har til opgave at løse opgaven så billigt som muligt, hvilket resulterer i at disse små ekstra tiltag sjældent bliver implementeret.

Figur 1. Eksempel fra Vejle Kommune

Med den nye ramme for vådområder og ådale, er der lagt op til at lodsejere indenfor projektgrænserne skal kompenseres ved en købsalg-ordning. Fødevarerhverv skal ud og opkøbe jord af lodsejere, hvis der skal etableres vådområde. Herefter tinglyses en vådområde-deklaration på arealet, som efterfølgende bliver udbudt til salg i offentligt udbud.

I forbindelse med de nye regler for realisering af nye vådområder, skal kommunerne være opmærksomme på at der står et vindue åbent: Fra jorden er opkøbt til den sælges igen. Der er en enestående mulighed for at etablere og tinglyse tiltag for biodiversitet, samt eksempelvis stier og rekreative tiltag. Staten bør være interesseret i at medvirke til, at dette vindue bliver udnyttet til fordel for mere biodiversitet.

Spørgsmålet er hvem der skal købe de nye "renseanlæg" i naturen. Der er ikke længere tale om landbrugsjord, så landmanden er ikke nødvendigvis en oplagt køber, med mindre der er stor jagtinteresse involveret. Hvis ikke landmanden vil have arealerne tilbage, vil det sandsynligvis være mere rekreativt orienterede købere, der melder sig på banen. Et tinglyst fugletårn, en natursti eller tiltag for biodiversitet, får ikke stor betydning for den efterfølgende salgspris.

Godt 50 % af de rødlistede arter findes i skovene. Der vil være rigtigt meget vundet for biodiversiteten, hvis der satses målrettet mod udlægning af mere urørt skov i Danmark. Vi har i Danmark sat os det mål, at fordoble vores skovareal over en træ-generation. Det svarer til at der rejses godt 5000 ha skov om året i 80 år.

Det mål har vi ikke kunnet leve op til i de seneste 20 år. Faktisk rejses der kun godt 2000 ha ny skov om året i Danmark, hvilket der er mange grunde til. En af grundene er at et ellers fornuftigt planarbejde, rundt omkring i kommunerne, begrænser efterspørgslen. Set i lyset af hvilke spredningskorridorer vi ønsker, eller hvor vi har behov for at beskytte vores drikkevand, er det ikke nødvendigvis private lodsejere, der bor indenfor de udpegende områder, der ønsker skov.

Vejle Kommune har sat sig det mål, at intensivere tempoet i skovrejsningen. Kommunen anvender derfor en model, der har givet anledning til et langt større tempo i den private skovrejsning end hidtil set i Danmark. Vi kalder modellen for "Den fleksible skovrejsning". Den har fået dette navn, da den primært anvender en efterspørgselsmodel i stedet for en myndighedsbaseret udpegning, i forhold til udpegning af skovrejsningsområder for private lodsejere.

Modellen er - med andre ord -kundeorienteret og den har vist sig at have overordentlig stor succes.

Der er givet tilsagn til godt 140 skovrejsningsområder i Vejle Kommune. Det svarer til ca. 1200 ha plantet skov. De fleste af disse arealer er allerede helt eller delvist tilplantede. Der er stort set kun tale om etablering af løvskov med sammensat trævalg. Lodsejere har de fleste steder respekt for særlige landskabelige og naturgivne værdier, såsom lysåbne skovenge, og der foreligger gennemarbejdede skovplaner på det meste. Alt detteer godt for biodiversiteten.

Man kan argumentere for, at vi i Vejle Kommune ender med at få små skove, der ikke er hensigtsmæssigt forbundne, spredt ud over kommunen. Men spørgsmålet må være om vi har tid til at vente på at de store - på papiret - udlagte spredningskorridorer engang skal blive til noget. Med den fleksible skovrejsning sker der noget nu, og vi får fat i alle de naturinteresserede lodsejere, for hvem det også giver mening at lave skov med biodiversitet.

Eksempel 2: Gamle råstofgrave huser biodiversitet

Gamle grusgrave har vist sig at huse rigtigt meget biodiversitet. Den gødede overjord fjernes og de eksponerede næringsfattige dybere lag skaber ideelle betingelser for alle de planter og urter, der kun trives på næringsfattige overdrevslokaliteter. Samtidigt skaber den ekstreme bearbejdning af landskabet værdifuld variation i biotoperne. Mange af padderne, såsom grønbroget tudse og stor vandsalamander, opnår optimale betingelser i det kuperede landskab. For eksempel næringsfattige vandhuller samt gode fouragerings- og overvintringsmuligheder. Ud over alle de insekter, der hører til på den næringsfattige jord, har også fugle, såsom digesvaler, stenpikker og

rødrygget tornskade, optimale betingelser. Også stor hornugle er kendt for at trives i gamle grusgrave.

I Vejle Kommune er der det seneste år kommet fokus på efterbehandlingsplanerne for råstofgrave. Natur- og Miljøforvaltningen har blandt andet været på ekskursion til midt- og syd England, hvor gamle grusgrave er blevet oversvømmet og forvandlet til nye vådområder og fuglereservater med stor rekreativ værdi og højt indhold af biodiversitet. Traditionelt set har indsatsen for biodiversitet og forvaltningen af råstofudvinding været adskilt rent administrativt. Der bør i højere grad indarbejdes mere dialog på tværs af disse fagområder. Vejle Kommune arbejder lige nu konkret med efterbehandling i to nedlagte grusgrave.

Eksempel 3: Biohøst kan blive den nye økonomi på engene

I gennem tiderne er engene blevet afgræsset, ligesom landmanden har slået hø til foder. Udnyttelsen af engarealerne er på hastig retur, og der er ikke længere økonomi i at have køer på græs. Tendensen er klar: Landbruget er på vej ud af engene. Spørgsmålet er hvad der skal i stedet og hvilket samfundsøkonomisk incitament, der skal drive plejen i ådalene. Hvad der skal ske, så den ikke springer i skov og i højstauder, der er ødelæggende for den flora og fauna, der kendetegner en naturlig velafgræsset og ugødsket eng.

Vejle Kommune er i øjeblikket i færd med at undersøge mulighederne for at høste biomasse på de mest sumpede dele af engene, hvor hverken brakpudser eller traktor kan nå ud. Det er hensigten, at indkøbe en type af svensk militært bæltekøretøj og udstyre den med klipper foran og ballepresser bagpå. Biomassen klippes og høstes herved i én proces.

Foto 3. Bæltetøjet af Mads fjeldså
kubikmeter.

De indledende undersøgelser viser, at biomassen på engene kan afgasses i biogasanlæg med et udbytte, der er en faktor 5 større end almindelig gylle. Et ton biomasse giver op til 100 kubikmeter biogas, hvor gyllen kun giver maximalt 20

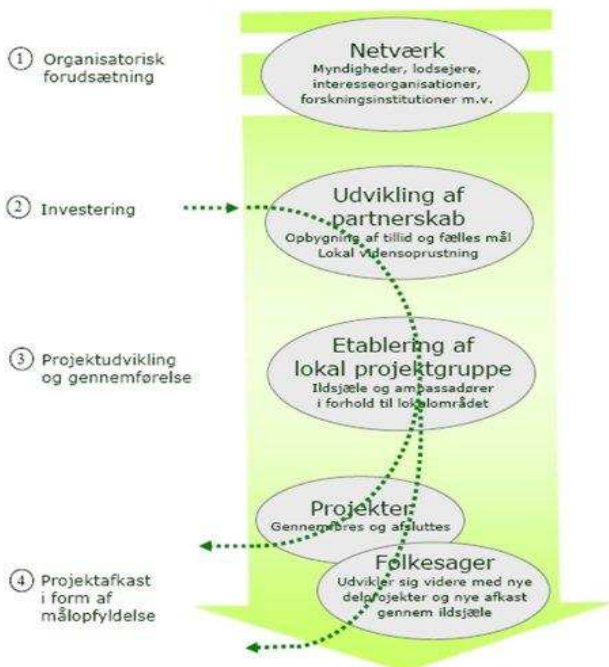
Lykkes det at finde en rentabel måde at høste de mest utilgængelige engområder, og løse diverse små-problemer med biomasse i biogasanlæggene, vil der ikke alene være et økonomisk incitament til at drive plejen. Der vil også være opnået en enorm gevinst for biodiversiteten samtidigt med at der fjernes fikseret næring fra vandløbssystemet.

Eksempel 4: Kollektive naturplaner i Natura2000-områderne

Naturplanerne er ved at være på plads. Der skal iværksættes plejeplaner og reableres natur indenfor de udpegende Natura2000-områder. Indsatsen kan finansieres blandet andet via EU-life puljen, hvor hver kommune selv må søge de midler, der er nødvendige for at sikre planernes målopfyldelse.

Vejle Kommune har hele otte Natura2000-områder. I et samarbejde med Landbrugets Rådgivningscenter i Skejby, er vi lige nu i færd med at lægge sidste hånd på to LIFE-ansøgninger til henholdsvis Egtved Ådal og Grejs Ådal. Det gennemgående tema i begge ansøgninger er kollektive naturplaner. Vejle Kommune har særdeles gode erfaringer

med kollektive naturplaner og det koncept vi kalder "Netværksbaseret naturudvikling". Som eksempel kan kommunens største vådområde-projekter ved Omme Å nævnes.

Figur 2: kollektive naturplaner

Forskellen fra en almindelig projektilgang til en indsats baseret på kollektive naturplaner og netværk, er at der grundlæggende tænkes i helheder på tværs af hele Natura2000-området. Lodsejerne involveres i højere grad end traditionelt, med henblik på at projektudvikle og nå fælles mål, i god dialog med myndigheden. Lodsejer-inddragelse tager mere tid, men vi har erfaring for at metoden skaber medvind og synergi-effekter for fremtidige projekter.

Derudover giver metoden afkast i form af en række synergier. For det første bliver administrationen lettere, på grund af stordriftsfordele. For det andet kan der skæres af ressourceforbruget til information, tilladelser og plejetilskud, idet disse kan søges/gives samlet til flere lodsejere på en gang. Endelig bliver anlægsarbejdet billigere, når der tænkes i helheder og totalentrepriser.

Eksempel 5: Kontrolleret regnvandsudledning i naturen

Klimaforandringerne giver allerede i dag mere nedbør og hyppigere skybrud. Som samfundsøkonomien er lige nu, har kommunerne dårligt råd til at omlægge kloaksystemerne til nye rørtykkelser. Disse ville kunne afhjælpe problemerne med oversvømmede kældre og overfaldsbygværker, der sender urensset kloakvand direkte ud i naturen og vores badevand.

Der har ikke tidligere været tradition for, at forsyningerne inddrager biologer i designet af regnvandsbassiner, eller kontrolleret udledning af regnvand til naturen. Vejle Kommune har nedsat en regnvandsgruppe, på tværs af forsyningen, kloakmedarbejdere og vandløbsfolk, der skal gøre op med denne tendens. Gruppens opgave er at bringe de mange fordele til torvs, som kontrolleret udledning af regnvand, fra befæstede arealer, kan have på biodiversitet. Løsningerne er mangeartede: Lige fra grønne tage, til åbne kanaler og vådområder i byen, til bedre design i konstruktion af offentlige regnvandsbassiner.

Diskussion

I Vejle Kommuner har man de sidste 20 år, helt tilbage fra amtets tid, set en positiv udvikling i forbindelse med reetablering af kommunale vandløb. Vejle Å er i dag, i store træk, ført tilbage til sin oprindelige

tilstand. Der udsættes ikke længere fisk i systemet. Odder-bestanden har oplevet en enorm tilvækst. Laksen er vendt tilbage, og der mangler kun at opløses tre spærringer, for at der igen er fri passage for laksefisk fra havet op igennem systemet til gydebankerne. Samme tendens ses i resten af kommunens vandløbssystemer.

Spørgsmålet er hvorfor vi stadigvæk har så store problemer på den tørre natur, når det har været muligt at vende udviklingen i vandløbene. Der er naturligvis mange forklaringer på et så komplekst spørgsmål. En af årsagerne, til at det går så godt med biodiversiteten i vores vandløb, er ikke mindst en stærk alliance mellem lystfiskerne og myndigheden. Fiskerne og kommunen har samme interesser og har formået at sætte en fælles dagsorden, med fokus på fiskefaunaens ve og vel.

Nye tal fra fødevareministeriet viser, at lystfiskere hvert år skaber omsætning for knap 2,8 mia. kr. på landsplan. Ud af de penge kommer knap 370 millioner fra udenlandske lystfiskere, hvilket giver i alt 2000 arbejdspladser. Samfundsøkonomisk er der altså gode incitamentter for at snakke biodiversitet i vandløbene. Der er tidligere regnet på, at hvert kilogram laks man har fået tilbage i danske vandløb, har kostet 3000 kr, med alle omkostningerne indregnet.

Kunne man forestille sig et lignende regnestykke for orkideer eller birkemus? Kunne man forestille sig tættere alliancer med jægerne, landbruget og myndigheden? Måske skal første skridt til en bedre dialog komme fra kommunerne.

Kommunale biodiversitetsstrategier – hvorfor og hvordan?

ved Ulla Rose Andersen, projektleder COWI, hortonom fra KU LIFE. Jan Fischer Rasmussen, biolog, Københavns Universitet Zoologisk Museum

Intro

COWI er et rådgivende ingeniørfirma. COWIs miljøafdeling laver blandt andet miljøvurderinger og VVM (Vurderinger for Virkninger for Miljøet, *red.*) analyser. Derudover laver de også handlingsplaner og strategier for biodiversitet og naturforvaltning i bred forstand og plejeplaner på lokalitetsniveau.

Dette indlæg handler om, hvordan man kan lave en plan for biodiversiteten i en kommune, med udgangspunkt i rapporten "Strategi for biologisk mangfoldighed - Allerød Kommune", som blev udarbejdet af COWI.

Metode til at lave en biodiversitet strategi

Det kan være svært at få bragt natur og biodiversitet højt op på den politiske dagsorden. I særdeleshed kan det være svært at få det til at veje ligeså tungt, som rekreative områder, landbrug, råstofindvinding og lignende, når man skal afveje arealinteresserne i forhold til byudvikling i den enkelte kommune. Dette kan forsøges gjort ved, at starte med at udvælge nogle arter der er specielle for kommunen. Eksempelvis kan der tages udgangspunkt i sjældne arter, eller arter som kun findes i kommunen, som det eneste sted i Danmark. Det vigtige er, at disse er indikatorer for biodiversitet.

Kommunen kan udpege områder, hvor der skal gøres noget særligt for biodiversiteten, nogle såkaldte indsatsområder. Det gælder om bredt at tænke biodiversitet ind i forvaltningen i kommunen, både i byer og i

det åbne land. For at sikre at de gennemførte forvaltningstiltag, fører noget godt med sig, er det også vigtigt at have et grundlag for at måle biodiversiteten.

For hvert område laves der en beskrivelse af hvilke værdier der findes, hvilket potentiale området har for at understøtte den biologiske mangfoldighed i kommunen, samt hvad der kan gøres konkret af naturforvaltningstiltag for at øge biodiversiteten.

Hvert område kan tildeles et såkaldt "lykke-dyr" eller en "lykke-plante". Disse kan også bruges i kommunens formidling omkring området til borgere og andre interesserede, såsom gæster eller politikere.

Et sådant "totemdyr" kunne eksempelvis være en art, som er karakteristisk for den vigtigste naturtype i området. For et grusgravsområde kunne det for eksempel være Rundbælg eller Markfirben.

Figur 1:Markfirben og Rundbælg

Rundbælg og markfirben er ikke sjældne arter, men gode eksempler på de biologiske værdier i ældre råstofgrave. Markfirben er desuden omfattet af Habitatdirektivets bilag IV.

I moseområder i Allerød, blev Engperlemorsommerfugl og Stor Kærguldsmed udpeget som "lykkedyr". Engperlemorsommerfugl er rødlistet som akut truet (EN), Stor kærguldsmed er rødlistet som sårbar (VU) og opført på Habitatdirektivets bilag II og IV. Begge har gode bestande i Allerød Kommune og kan betragtes som kommunale ansvarsarter.

Figur 2: Engperlemorsommerfugl

Der kan også udføres mere generelle tiltag, for at få mere biodiversitet. Det behøver ikke at koste meget, at gøre noget for biodiversiteten. Det handler ofte om, at kommunens forskellige forvaltninger skal arbejde bedre sammen. Kommunen skal i sin planlægning tænke på den magt den har, når der laves lokalplaner og kommuneplan-tillæg. Der skal stilles krav til både bygherrer, udviklere og projektmagere. Disse krav behøver ikke at koste særligt meget ekstra, men de kan stadig gøre meget godt for biodiversiteten. Eksempelvis blev det i Allerød

Kommune fundet, at man kunne forbinde områder med spredningskorridorer. Spredningskorridorer har været nedprioriteret, da de ikke er kommet med fra amternes regionplaner og over i kommuneplanerne.

Det gælder også om at få mere natur ind i byer og områder med tekniske anlæg. Der kan sagtens være natur inde i en by. Naturen standser ikke ved bygrænsen. I Allerød Kommune, var det meget relevant at bevare de levende hegn. Man har rigtig mange gamle flotte levende hegn. Desuden findes der en række fortidsminder i kommunen, som også er levesteder for dyr og planter.

Man kan gøre meget ved at pleje sine vandhuller, også når man etablerer nye regnvandsbassiner. Et konkret tiltag, der blev taget i Allerød Kommune, var at bruge nogle af de mange råstofgrave, der findes der. I flere af grusgravene skal der ikke længere graves grus. Hvis de ikke alle sammen skal blive til "put & take"-søer eller jorddepoter, kan man sørge for, at der kommer nogle klarvandede rene søer med god biodiversitet (kransnålalger osv). Man skal sørge for at de dejlige grusskrænter, vokser til med overdrevsvegetation.

Endelig er det også væsentligt at bekæmpe de invasive arter. Det gælder selvfølgelig ikke kun Kæmpe-Bjørneklo, men også mange nye invasive arter som stadig bliver spredt i det åbne land, ved at de bliver plantet ud i levende hegn og beplantninger omkring tekniske anlæg.

Herunder er en liste over nogle vilkår, som kunne indarbejdes i en lokalplan:

- Udlægning af spredningskorridorer

- Mere natur i byområder ved veje og tekniske anlæg
- Bevaring og ny etablering af levende hegn
- Pleje af fortidsminder
- Pleje og etablering af vandhuller og regnvandsbassiner
- Restaurering og vedligeholdelse af vandløb
- Retningslinjer for efterbehandling af råstofgrave
- Bekæmpelse af invasive arter

Noget andet man kan gøre, er at stille krav om at vandløbsstrækninger inde i byen skal åbnes. Dertil kan man undlade altid at udså græs, på områder med "ny" bar jord. På den måde kan man få andre plantearter til at indvandre, eller genindvandre, af sig selv. Det er billigere, og man kan få et meget bedre naturindhold. Dette kan også mange steder opnås ved at være mere differentieret i sin græspleje og kun slå det 2-3 gange pr. sæson, og fjerne det afhøstede materiale.

Med hensyn til levende hegn og gamle træer, så kan man få meget natur for pengene, ved at bevare det man har, og passe på de gamle træer - selv når de dør. De er levesteder for alle mulige dyr, og voksesteder for svampe og andre spændende ting. De døde træer kan også blive til ynglesteder for flagermus og hulrugende fugle.

Når der plantes nyt, skal der tænkes langsigtet. Der skal plante noget, som har potentiale for at blive gammelt. Det tager ganske få timer at rydde et hegn. Til gengæld tager måske 50 - 100 år at få noget igen, der er ligeså godt. Man kan plante Eg, Lind og lignende arter, som har godt potentiale for at blive gamle. Desuden kan man plante blomster, som er til gavn for insekter, og dermed kan tiltrække bier med flere. Ligeledes er det en god idé at plante noget med bær, som fuglene kan leve af. Der har været en tendens til, blandt landskabsarkitekter, at

bruge Fjeldribs. Grunden er at man ikke vil have bær, der smatter og fugle der klatter. Der er brug for et paradigme-skifte. Der er muligvis også brug for lidt intern formidling i forvaltningerne, rundt omkring i kommunen, så man bliver mere opmærksom på disse muligheder. Endelig skal man undgå at udplante invasive arter, som Spirea og Bærmispel (Amelanchier), der har været vældigt populære gennem mange år, og som nu bliver betragtet som invasive arter ude i det åbne land.

Udvælgelse af prioriterede arter

Selve udvælgelsen af de prioriterede arter, som kommunen skal gøre en særlig indsats for, kan gøres på følgende måde. Først laves en bruttoliste over mulige prioriterede arter. Man søger i litteraturen og i databaser, efter oplysninger om arter, som kunne være relevante at inddrage. En kommunal biodiversitetsstrategi bør ikke kun bidrage til, at kommunen bliver mere grøn og mere mangfoldig bredt set. Man skal tænke på "den regionale" og "den lokale" biodiversitet, således at der også bidrages til biodiversiteten i Danmark, i Europa og i verden.

Det kan være rigtig godt, at indtænke alle disse niveauer i sin forvaltning:

- Verdens og europæisk niveau (danske ansvarsarter og arter omfattet af internationale konventioner)
- Nationalt niveau (kommunale ansvarsarter)
- Regionalt niveau (kommunale ansvarsarter)
- Lokalt (kommunalt) niveau

På det internationale niveau skal listen bidrage til, at bevare de arter som enten er dem, vi i Danmark er forpligtiget til at bevare ud fra Habitatdirektivet og Fuglebeskyttelsesdirektivet. Det vil sige de, der er

på bilag 2 og 4 i Habitatdirektivet eller på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1, arter der er på IUCN's rødliste eller som er på en fælles europæisk rødliste. Derudover også arter der er sjældne eller truede internationalt, ikke mindst de danske ansvarsarter. Derfor kan der sættes nogle kriterier op, således at der på verdens- og europæisk niveau skal bidrages med noget, ligesom på nationalt og regionalt niveau.

"Danske ansvarsarter", er de arter, der i den gamle gulliste hedder AY. Disse arter har Danmark et særligt ansvar for at bevare i Europa eller verden, fordi vi har en forholdsmæssig stor del af den internationale bestand. På samme måde kan der udvælges arter (kommunale ansvarsarter), hvor en kommune har en særlig stor andel af den danske bestand, sådanne arter bør prioriteres højt. Der er selvfølgelig også nogle arter, som kommunen alligevel har lyst til at bevare, selvom de ikke opfylder ovenstående kriterier. Dette kan kaldes lokalt niveau. Tre eksempler på de arter, som er blevet valgt i Allerød kommune, er: En rødlistet bilag II og IV art - Stor kærguldsmed, en bilag IV art - Markfirben og Hvepsevåge, som er på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I.

Figur 3:Hvepsevåge

Figur 4: Violetrandet ildfugl

På det nationale niveau, vælges arter, så man prioriterer de arter, hvor kommunen har en vigtig del af den danske bestand. Det kan dreje sig om arter på rødlisten, eller andre arter som vides at være sjældne. Dette kunne for eksempel være arter fra de grupper, der endnu ikke er rødlistevurderet. En udvalgt art i Allerød kommune er Engperlemorsommerfuglen, hvor kommunen har en meget stor bestand i Børstingerød Mose. Der er mange arter, som opfylder flere af kriterierne, men isblåfugl og violetrandet ildfugl er meget typiske for det regionale niveau. De er også rødlistede i Danmark som helhed, hvilket skyldes en meget stor tilbagegang på Sjælland. Violetrandet ildfugl findes tre eller fire steder i Allerød Kommune, og det skal sammenholdes med at den findes, maksimalt, ti steder i Nordøstsjælland. Med Isblåfuglen er det endnu mere grelt. Der er det mere end halvdelen af de nordøstsjællandske bestande, der findes i Allerød Kommune. Violetrandet ildfugl og isblåfugl er to rødlistede dagsommerfugle, der kan betragtes som kommunale ansvarsarter i Allerød.

Nogle arter er bare sjældne og i tilbagegang i kommunen. Ærteblomsterne er ikke vurderet endnu på den nye rødliste, vi ved derfor ikke om Skov-kløver vil være rødlistet, men den er i hvert fald i tilbagegang, og den er truet i kommunen og blev derfor taget med.

Figur 5:Skovkløver

Derudover blev der også valgt nogle arter ud fra de traditionelle kriterier, som er sådan man plejer at gøre. Her benyttes arter, som indikerer en god naturtilstand eller som har et godt formidlingspotentiale, og som er populære i offentligheden. Det kunne eksempelvis være Maj-Gøgeurt og Ørred, der begge også blev valgt i Allerød.

Selvom en art opfylder de nævnte kriterier, er det ikke sikkert, den er et godt valg. Det skal det også være muligt for kommunen at gøre noget aktivt. Sørgeskåben, som var på Allerød kommunes brutto-liste, kunne vi ikke anvise konkrete forvaltningstiltag for. Derfor syntes vi ikke, at det giver mening, at kalde den en prioriteret art,, så den tog vi ud. Sørgeskåben kommer til Danmark som tilflytter og har nogle enkelte steder, hvor den har faste bestande; Læsø, Bornholm og i nogle perioder Nordsjælland og Samsø, men den forsvinder som regel igen i alle andre områder - idet sommeren ikke er helt solrig nok for den den, og dette kan en kommune ikke gøre noget ved.

Ud over det, havde kommunen en idé om, at gøre noget mere aktivt end bare at prøve at bevare det der var. Man kunne eksempelvis lave udspreddning af overdrevs hø i råstofs grave eller genindføre arter. Det

sidste er ikke noget, man har gjort ret meget i Danmark. I andre lande gør man det meget. Bæveren er et eksempel på en genindført art i Danmark, og så bliver der flyttet på et par padder engang imellem. Det er et spørgsmål om personlig indstilling, om man synes, at sådan noget er godt eller dårligt. I Allerød kommune blev to arter, som ikke længere findes i kommunen, prioriteret. Den ene var Løgfrøen, som har været i kommunen indtil for ikke så længe siden. Den anden art er Mørk pletvinge (*Melitaeadiamina*) - en dagsommerfugl, som er uddød i Danmark. Den forsvandt fra sin sidste danske lokalitet, Mølleådal, omkring 1982-83. Allerød Kommune når ned til Mølleådal, og har desuden en meget fin mose, Børstingerød Mose, der ligner et oplagt levested for Mørk pletvinge. Strategien for biologisk mangfoldighed indeholder derfor en SWOT analyse for genindførelse af både Mørk pletvinge og Løgfrø, samt en plan for udspredding af overdrevs hø.

De arter, der ikke kom med, er ikke nødvendigvis kedelige arter, men i mange tilfælde er de (ligesom sørgekåben) ikke kommet med, fordi man havde svært ved at pege på, hvad man kan gøre for dem. Vi anbefaler, at man tager passivt hensyn til dem. Det vil sige, at hvis man vil gøre noget i det område, hvor de findes, skal man sørge for at denne indsats ikke skader dem.

Den endelige liste over Allerøds prioriterede arter kom til at se sådan ud:

- Hvepsevåge
- Rød glente
- Lille flagspætte
- Markfirben
- Stor vandsalamander

- Løgfrø (pt. uddød i kommunen, men genindførelse mulig og under overvejelse)
- Ørred
- Grøn mosaikguldsmed
- Stor kærguldsmed
- Engperlemorsommerfugl
- Mørk pletvinge (pt. uddød i kommunen og i DK, men genindførelse mulig og under overvejelse)
- Isblåfugl
- Violetrandet ildfugl
- Skæv vindelsnegl + Sumpvindelsnegl (kun prioriteret i habitatområde)
- Maj-gøgeurt
- Gul star
- Skov-kløver
- Tvebo baldrian (kun hvis man går videre med re-introduktion af mørk pletvinge)
- Rundbladet soldug
- Foldfrø (eneste tilbageværende bestand i Danmark findes i Allerød Kommune)

Læs mere om handlingsplanen for biologisk mangfoldighed i Allerød kommune på: www.alleroedkommune.dk

Biodiversitet 2020 -en plan for fremtiden

ved Jørn Jensen, By- og landskabsstyrelsen

”Biodiversitet er jordens naturlige kapital, med de mange forskellige økosystemer, levesteder, arter og gener. Biodiversiteten er afgørende for en bæredygtig udvikling, fordi den er kilde til livsvigtige varer (for eksempel fødevarer og medicin) og ydelser (for eksempel binding af kulstof, bestøvning, omsætning af affaldsstoffer), der alt sammen er fundamentet for økonomisk velstand, social velfærd og livskvalitet. Sammen med klimaændringer er tab af biodiversitet den alvorligste globale miljøtrussel, og tabet kan få konsekvenser i form af betydelige økonomiske tab og forringet velfærd.”

Det var delvis i lyset af denne brede forståelse, at 192 lande i 1993 tilsluttede sig FN's Biodiversitetskonvention. Konventionen er rammen for det internationale 2010-mål om at standse tilbagegangen i biodiversiteten, der i 2001 blev besluttet på Det Europæiske Råds møde i Göteborg. Globalt blev målet fastlagt i Johannesburg i 2002.

Her, 9 år efter, har de fleste lande - inklusive Danmark - med landerapporter til FN, afrapporteret indsatsen for at leve op til 2010-målet. Status er, at ingen lande har standset tabet af biodiversitet. Det er på den baggrund, at EU nu har defineret et nyt mål: EU skal inden udgangen af 2020 have standset tabet af biodiversitet og degraderingen af naturens økosystemtjenester.

EU Kommissionen vil fremlægge en ny biodiversitetsstrategi for 2011-2020. På blandt andet dansk opfordring, får strategien konkrete og målbare delmål, så vi nationalt og internationalt kan få løftet indsatsen over en bred front.

Billeder på tilstanden

Der er behov for en bred indsats. Biodiversiteten er overalt i verden under pres fra menneskets aktiviteter. Både globalt og i EU er der tegn på, at en række økosystemer fungerer stadig dårligere. 60 % af jordens økosystemer er blevet forringet i løbet af de sidste 50 år.

Økosystemers forebyggende funktioner er forringet, naturtyper er degraderet og arters levesteder er helt eller delvis forsvundet. Tabet af arter kan på den måde være indikator på en risikabel og dyr udvikling. Verdensbanken har anslået at forskellen, mellem det potentielle og det aktuelle økonomiske nettooverskud, fra det globale havfiskeri, årligt udgør op mod 300 milliarder kroner.

Desværre ved vi ikke nok om artsrigdommens betydning for økosystemernes såkaldte "gratisydelse". Men når man investerer penge, er den gode anbefaling, at man sikrer sig en bred portefølje for at sprede risikoen og mindske muligheden for tab. Overført til økosystemernes gratisydelse er en rig biodiversitet en forsikring mod uforudsete hændelser. Rig biodiversitet giver bedre muligheder for tilpasning til ydre vilkår.

Det er derfor et centralt spørgsmål, hvor stort tabet af biodiversitet kan være, før man passerer en kritisk grænse. Eller sagt på en anden måde: Hvornår er grænsen nået og risikoen til stede for pludselige og store spring med eventuelle sammenbrud til følge?

Miljøministeren har brugt billedet af en tomotorers flyvemaskine i luften. Undervejs taber den en skrue og en møtrik. Så en skrue mere og måske et landingshjul. Pludselig går den ene motor i stå, og lidt senere

den anden. Flyvemaskinen styrter til jorden, det pludselige spring sker, og sammenbruddet er en realitet. Men hvilken tabt skrue eller møtrik var den afgørende?

Hvornår og på hvilket niveau overskridelsen af økosystemernes grænser, og tabet af arter, kan få så alvorlige konsekvenser, er ikke defineret. Mange forskere mener, at den nuværende rate for tab af biodiversitet, fører til at menneskers velfærd mange steder i verden er i farezonen.

Forskere mener også, at udryddelsen af arter sker 100 til 1000 gange hurtigere, end det har været normalt i det meste af Jordens historie. De taler om, at mennesket måske har igangsat den sjette masseuddød af arter. Over halvdelen af arterne i visse grupper (ca 55 %), er nu truede på globalt niveau.

I Europa er op mod en fjerdedel af pattedyr, padder, krybdyr, fugle og sommerfugle i fare for udryddelse. Hele 70 % af EU's truede arter, er truet som følge af tab af deres levesteder. Med forbehold for metodeusikkerhed, vurderes 62 % af naturtyperne og 52 % af arterne omfattet af EU's habitatdirektiv, at have ringe bevaringsstatus.

Årsager

Der er mange årsager til det globale tab af "skrue og møtrikker". For eksempel:

- Fældning af tropisk regnskov. Selvom fældningerne er aftaget siden 2000, udgør de årligt fortsat et areal svarende til ca. tre gange Danmarks areal. Det øger tabet af arter og degraderer økosystemernes binding og lagring af CO₂, forebyggelse af erosion og oversvømmelser osv.

- Havene bliver mere sure. I løbet af de sidste 150 år er havenes surhed øget med 30 % især som følge af CO₂-forureningen. Forøget surhed truer overlevelsen af marine organismer, ikke mindst i bunden af fødekæden. Dette påvirker arter længere oppe i fødekæden, og i sidste ende også mennesker. Det er en udvikling, der også svækker havets rolle, som buffer i CO₂-kredsløbet.
- Tab af koralrev. Indtil nu er ca. 20 % af verdens tropiske koralrev gået tabt. Yderligere 50 % er i farezonen. Mere end 10 % af verdens koralrev ligger i oversøiske EU-områder.

Det nuværende forbrug af natur reducerer biodiversiteten og degraderer økosystemer. Dette skyldes byernes vækst og industriel udvikling, samt stadig og hurtig udbygning af infrastruktur. Forurening og overudnyttelse er også centrale årsager. For eksempel er 88 % af fiskebestandene overfiskede. Samtidig er 46 % af bestandene udenfor sikre biologiske grænser, med risiko for at de ikke kan genoprettes.

Mange af Europas økosystemer vurderes således nu at være så svækkede, at de ikke længere er i stand til at levere den kvalitet og det omfang af bestøvning, rent vand, kontrol med oversvømmelse og erosion osv., som vi er afhængige af.

I Danmark skyldes biodiversitetens tilstand ligeledes byvækst og udbygning af infrastruktur. Det skyldes også intensivt landbrug, fiskeri og mangel på ekstensivt jordbrug. Danmarks natur mangler plads. Den er belastet med miljøgifte, kvælstof, fosfor og lignende. Mange steder er den ved at tørre ud, fordi der mangler vand i landskabet. Samtidig er naturen blevet opsplittet i mange små

områder. Den er ved at gro til og i stigende omfang påvirket af invasive arter.

Handlinger

At ændre udviklingen for biodiversiteten er en udfordring, som også regeringen tager alvorligt. Miljøministeren har udtalt, at arbejdet med at bevare dansk natur og biodiversitet er en vigtig og langsigtet opgave.

Hidtil har udpegning af beskyttede områder som for eksempel Natura 2000-områder, etablering af vådområder, plantning af skov, fredninger, etablering af nationalparker, naturpleje osv. ikke været nok til at standse biodiversitetens tilbagegang.

Det er regeringens mål, at: "Vi skal efterlade et Danmark og en verden til de kommende generationer, hvor miljøet og naturen er i en bedre tilstand end i dag. Naturen skal have mere plads i det danske landskab og beskyttes bedre. Børn, unge og voksne i hele Danmark skal have adgang til gode naturoplevelser. Vores vand og luft skal være stadig renere, og vi skal have mere økologisk drift ... og i 2020 skal vi have mindst 100.000 hektar ekstra natur".

Grøn Vækst

Med Grøn Vækst-planen fra 2009 og vand- og naturplanerne, er der iværksat en stor indsats, der bygger videre på de foregående års indsats på naturområdet.

Det er vigtigt, at beskyttelsen af biodiversitet integreres i en række relevante erhvervs politikker, såsom landbrug, fiskeri, energi og transport. Dette sker allerede i betydeligt omfang i Danmark på det

landbrugspolitiske område. Med Grøn Vækst-planen er det for eksempel besluttet at 75-80 %, af midlerne i landdistriktsprogrammet for 2010-2013, skal anvendes på natur- og miljøindsatser.

Med Grøn Vækst er der afsat 4,5 mia. kr. til naturindsatsen i perioden 2010-2015. Hertil kommer godt 2 mia. kr. til en vandindsats, mere end 2 mia. kr. til økologisk landbrug og knap 0,5 mia. kr. til en pesticidindsats. Alle disse indsatser gavner biodiversiteten.

Med Grøn Vækst skal der etableres ca. 50.000 ha sprøjte-, gødsknings- og dyrkningsfri randzoner langs vandløb og søer. Som led i implementeringen af EU's vand- og naturdirektiver frem til 2015, etableres ca. 13.000 ha vådområder og ådale. Der etableres ca. 8.000 ha ny skov og ca. 4.000 ha ny natur i Natura 2000-områder. Grøn Vækst fører på 6 år således til ca. 75.000 ha ny natur og yderligere 25.000 ha frem mod 2020. Endvidere skal arealet med økologiske landbrug fordobles frem mod 2020.

Grøn Vækst sigter også på at forbedre de fysiske forhold og fjerne spærringer i ca. 7.300 km vandløb. Endvidere sigtes der på at sikre naturpleje af 130.000 ha heder, klitter, enge, overdrev osv. i Natura 2000-områder og 40.000 ha uden for Natura 2000-områder. Der sigtes desuden på særlig drift og beskyttelse af ca. 20.000 ha skov i Natura 2000-områder.

Serviceeftersynet af § 3

På toppen af Grøn Vækst er der igangsat et serviceeftersyn af praksis og administration af den natur, der er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, som for eksempel enge, overdrev, heder

og søer. Eftersynet skal bl.a. afdække, om der er behov for en yderligere indsats for at sikre beskyttelsen af § 3-arealerne i Danmark.

Andre indsatser for naturen i Danmark

I perioden 2007-2009 er der gennemført en særlig vand- og naturindsats, ud fra den første miljømilliard. Der er anvendt ca. 558 mio. kr. i 11 geografiske fokusområder. Samtidig er der, i kraft af skovrejsning og naturgenopretning, i gennemsnit etableret ca. 3.000 ha ny natur, hvert år gennem en længere årrække.

Der er endvidere igangsat projekter for 42 mio. kr., med henblik på en særlig indsats for at bevare truede og sjældne naturtyper, såsom højmoser, overdrev, ferske enge og moser. Der er etableret tre nationalparker i henholdsvis Thy, Mols Bjerge og senest ved Vadehavet. Sidstnævnte er den største, med sine 146.000 ha, hvoraf 30.000 ha er på land. Den blev indviet den 16. oktober 2010. Yderligere to nationalparker er på vej: Skjern Å og Kongernes Nordsjælland.

Løbende anvendes en del af jagttegnsmidlerne til en indsats for at beskytte pattedyr og fugle. Hertil vil der, i de kommende år, udvikles forvaltningsplaner for en række truede arter; ligesom der fortsat gennemføres fredninger af naturværdier. Der er endvidere udarbejdet en handlingsplan for invasive arter.

Endelig rummer landdistriktsprogrammet både mulighed for tilskud til landskabs- og biotopforbedrende beplantninger og for tilskud til natur- og miljøprojekter, hvor det er muligt at få tilskud til naturplaner, etablering af vandhuller og meget mere.

Der er med andre ord, gennem mange år, gennemført en stor indsats for Danmarks natur.

Udfordringer

Når der ikke lige er en snuptagsløsning inden for rækkevidde, er det blandt andet fordi tilbagegangen i biodiversiteten har stået på i årtier. Skal dette ændres, er der behov for et langt sejt træk.

Metoden "det økologisk fodspor", søger at måle menneskets forbrug af naturen (fodsporet). Dette kan sammenholdes med, hvad naturen er i stand til at levere (biokapaciteten). Derved ses, at verden samlet set har haft et økologisk overforbrug siden midt i 1970'erne, og at det økologiske overforbrug fortsætter. Det er altså flere årtiers overforbrug, der skal indhentes, før vi kan vende udviklingen. Det betyder, at selv en stor indsats ikke er nem at få øje på i det store billede. Det er dog tydeligt at se, at udviklingen for naturen ofte vendes til det bedre, på de steder hvor der gøres en aktiv indsats.

En stor del af verdens borgere bruger altså mere, end naturen kan levere. I 2005 meddelte EU, at den gennemsnitlige verdensborger kunne have et økologisk fodspor på 1,8 ha. På det tidspunkt havde en gennemsnitlig EU-borger et fodspor på 4,9 ha. EU's økologiske fodspor er øget med mere end 70 % siden starten af 1960'erne. Danskerne har til sammen et af verdens største økologiske fodspor, på mere end 8 globale hektar pr. person.

De ca. 35 år, med globalt økologisk overforbrug i Danmark, har tæret på naturens kapacitet og gradvis ført til degradering af naturens ressourcer. Skovarealer skrumper, fiskebestande kolliderer, landbrugsjorder bliver til ørken, vandmiljøer forurenes, naturtyper

forsvinder, arter uddør osv. Naturens bæreevne er mange steder overskredet.

Det økologiske fodspor viser, at det også handler om den måde, vi ser på et samfunds udvikling og forbrug. Sagt på en anden måde: Det handler om vores livsstil. Ifølge Global Footprint Network fortsætter det globale økologiske overforbrug, bl.a. fordi de store lande som Kina, Sydafrika og Brasilien nu også har økologisk overforbrug.

At standse tabet af biodiversitet er således en stor opgave, som ikke klares alene ved at fortsætte den traditionelle naturforvaltning og ved fortsat at integrere natur- og miljøhensyn i landbruget.

En ny plan for biodiversitet

I september 2010 holdt miljøministeren en tale i New York på FN's topmøde om biodiversitet. Ministeren sagde blandt andet: "Vores biodiversitet repræsenterer selve grundlaget for vore samfund. Det repræsenterer også en delikat balance. Ødelægger vi denne balance, vil det have alvorlige konsekvenser. For naturen. For vore økonomier. For vores livsstil."

Dette flugter med budskabet i EU's nye overordnede 2020-mål: Inden udgangen af 2020 skal EU have standset tabet af biodiversitet og degraderingen af naturens økosystem-ydelser. Disse skal, så vidt muligt, være genoprettet; samtidig med at EU's bidrag, til at afværge det globale tab af biodiversitet, skal forøges.

I slutningen af oktober 2010 blev 190 lande, på Biodiversitetskonventionens 10. partskonference (COP10) i Nagoya i Japan, enige om:

1. En retlig bindende global protokol om udbyttedeling
2. En global 10 års strategi for at beskytte Jordens biodiversitet

Ad 1: Protokollen er en juridisk bindende aftale, der skal stoppe biopirateri. Den såkaldte ABS-aftale ("Access and BenefitSharing") omhandler adgang til og udbyttedeling ved anvendelse af genetiske ressourcer.

- Udgangspunktet er, at U-landene rummer langt hovedparten af klodens biodiversitet, men den kommercielle udnyttelse heraf sker i I-landene, og U-landene har hidtil ikke fået megen gavn heraf.
- Aftalen skal sikre at virksomheder, der i fremtiden vil hente genetisk materiale til forskning og produktion i andre lande, først skal have en aftale med landet om, at de må hente det ud af landet. De skal have kontraktlige aftaler med udbyderne af det genetiske materiale – for eksempel en regering, traditionelle folk eller private – om delingen af det eventuelle overskud, som virksomheden måtte få ud af at bruge det genetiske materiale.

Ad 2: Køreplanen for den fremtidige globale indsats for biodiversitet har en række elementer:

- Ambitionsniveauet for indsatsen skal styrkes. Tidligere var målet, at tabet af biodiversitet skulle reduceres signifikant i 2010. Nu er målet, at landene helt skal stoppe tilbagegangen, gennem effektive og hurtige handlinger, og sikre levedygtige levesteder i 2020
- Køreplanens 20 delmål er mere operationelle og målbare end tidligere mål

Delmålene retter sig især mod de områder og sektorer i samfundet, der udgør den største trussel mod biodiversiteten: landbrug, skovbrug og fiskeri. Nogle af de vigtigste delmål for 2020 er:

- Tabet af naturlige levesteder skal være nedbragt til mindst det halve og til nul, hvor det er muligt
- 17 % af jordens landområder og 10 % af havområderne skal være beskyttede områder
- Værdien af naturens mangfoldighed skal indarbejdes i strategier for udviklings- og fattigdomsbekæmpelse samt nationale regnskaber
- Havets ressourcer skal forvaltes bæredygtigt for at hindre overudnyttelse
- Udryddelsen af truede arter skal forebygges, og deres status skal opretholdes og forbedres
- Der skal ske genopretning af mindst 15 % af den ødelagte natur (økosystemer)

På COP10 blev der lagt op til oprettelse af et FN Biodiversitetspanel. Et internationalt fagligt panel i stil med FN's Klimapanel.

Ved hjemkomsten fra Japan sagde miljøministeren i en pressemeddelelse blandt andet, at "med denne aftale har verdenssamfundet taget et vigtigt skridt til at vende den nuværende tilbagegang i naturens rigdom. Der er tale om et afgørende vendepunkt for beskyttelse af naturen og biodiversiteten, og aftalen er af stor betydning for os selv og de generationer, der skal arve jorden efter os."

DEBAT

Intro Rune Engelbreth Larsen, Ordstyrer

Så har vi en times debat. Nu kiggede jeg lige rundt og leder efter Margrete Auken. Det er ikke for at gøre speciel reklame for hende. Det var fordi hun var her indledningsvis, og ville prøve at komme tilbage, og hvis det ikke lykkedes hende lovede jeg, at starte med en opsang til alle dem der sidder i dette lokale. Hun er rigtig træt af, det kan man så også debattere om man er enig i eller ej, at der sidder så mange rigtig engagerede, dygtige folk. Fagfolk og studerende som ved alt muligt om det her emne, og som sidder på deres flade, og som lider af en naturvidenskabelig angst for at komme til at ytre sig i debatten. Især sige noget der kunne risikere at blive citeret, og være en lille smule skarpt.

Vi har for eksempel hørt Carsten Rahbek, jeg er ikke helt sikker på hvad moralen af historien var, men i hvert tilfælde kan han citeres for at have sagt: "naturindsatsen i Danmark var røven af fjerde division". Måske er der brug for mere af det. Måske er der brug for flere af jer der deltager i debatten, fordi sådan en historie ryger lynhurtigt på Ritzau, og lynhurtigt er den debatteret overalt. Alt imens kan der stå en naturvidenskabsmand, eller en anden forsker, og mumle lidt om, at man måske kan og at det kan være, og hvis det forsætter, så ved man jo aldrig - at om mange år så er det måske en gråzone. Så er den debat færdig! Det er klart, at man altid skal holde sig til fakta, men hvis fakta er grelle, så er der jo ingen grund til ikke at sige det som det er. Fordi vi har hørt en masse om, at vi faktisk ved en masse om hvad der foregår. Hvor galt det står til; og oven i købet hvad der skal til, for at

det bliver bedre. Alligevel sker det ikke. Nu er der så, åbenbart, måske lys for enden af tunnelen med aftalen i Japan. Men man må jo også tage hænderne lidt ned og sige: det har vi jo set før. Nogle helte og heltinder forbliver ofte, har vi også set mange gange, helte og heltinder af navn, af det de siger, og mindre af gavn. Så vi har stadigvæk til gode at se hvad der bliver indfriet af de smukke ord.

Jeg skal ikke bestemme hvad I skal diskutere, der er fuldstændigt frit ord. Jeg vil bare sige som en mulighed man kan tage med herfra, eller eventuelt også tage med i debatten: Måske kunne alle deltage. Alle jer, der sidder her og er alt for tavse i den debat, når der er debatter i aviserne. Fra mange sammenhænge (elektronisk, bloggeri, kommentarer og så videre) vides det at virke. Hvis nogen finder på at fornærme en aktiv forening eller skrive noget kritisk om en forening, et parti eller en politiker, så er der let 500 kommentarer på et døgn. Kommentarerne tager oftest den pågældende forening, og andre der deltager i debatten, til forsvar. Hvis tilsvarende skriver "nu skal i høre - storsten er uddød", så er der to kommentarer. Så kan man sige, måske mangler der sådan nogle som jer til at sparke den slags debatter i gang. Måske ved I ikke, at læserbreve er noget af det allermest læste overhovedet, og politikerne studerer dem nøje. I de fleste af de ting vi har diskuteret i dag, mangler måske ikke så meget løsningsforslag. Det der mangler er at de kommer på den politiske agenda. - Der har vi jo alle sammen et ansvar. Men lad os høre hvad i har lyst til at diskutere, hvad i har af kommentarer, ordet er frit.

Kåre Fog, Amphi-Consult

Ja, men jeg ville have sagt noget helt andet, men lige den der med pressen, den får så lige en bemærkning med herfra. Hvis man laver noget cost-benefit på det, når jeg tænker på hvor mange, mange timer

jeg har spildt på at skrive avisindlæg som så er blevet forkastet igen, så vil jeg sige jeg vil egentlig råde folk til ikke at spille tid på det. Det er alt, alt, alt for svært at komme igennem. Der skal simpelthen være bedre vilkår i pressen, hvis man skal anbefale folk at bruge tid på det. Jeg har spildt så meget tid, så selvom at jeg en sjælden gang i mellem kommer igennem, er det ikke det værd.

Det jeg ville sige var noget helt andet, i en helt anden størrelsesorden. Biodiversiteten lider tit under, at vi har et lille frimærke et sted ude i landskabet. Jeg kunne sige til ejeren: "kunne du dog ikke lige sætte to kvier på". Eller vi kunne være ude på en lille ø, hvor der går noget kvæg. Manden der driver det siger: "Jeg gider det altså ikke mere. De kommer hele tiden og kontrollerer øremærker. Hvis det to gange på et år er sket, at øremærket er gnedet af på en busk, eller et eller andet sted hvor jeg ikke kan finde den, så er bøden så stor, at hele årets indtjening ryger. Nu gider jeg ikke mere. Jeg smider håndklædet i ringen". Med andre ord, der bliver flere og flere kontrolregler. Nu kom Bluetongue sidste år. De er så strikse, at det er en kæmpe hindring for, at få lavet det der faktisk er brug for, med hensyn til afgræsning af små eller isolerede arealer. Jeg tror at det er noget firkantet tænkning, et eller andet sted inde i landbrugsministeriet, der er det helt store problem der. Mit spørgsmål til salen er: Er der nogen der ved hvad man kunne gøre for at få lavet om på det? For eksempel: hvis man har en besætning på en øde ø, som bliver derude og ikke sammenveksler med andre besætninger, kunne man dog ikke få lempet de der veterinærregler? Det ville betyde rigtig meget.

Rune Engelbreth Larsen, Ordstyrer

Ja tak, og jeg venter med at kommentere den manglende viden om læserbrevseffekten, men der sidder en deroppe der gerne vil have ordet.

Hans Meltofte, Dansk Ornitologisk Forening

Jeg forstår godt hvorfor Kåre Fog er frustreret. Kåre har skrevet bunker af kanon flotte indlæg som ikke er kommet i, og jeg har oven i købet læst flere af dem. Problemet er, at du er oppe imod Bjørn Lomborg, og det er næsten umuligt. Hvis man bruger mit eksempel som næsten udelukkende handler om natur, så har jeg skrevet omkring 550 indlæg i mit lange liv, og jeg tror kun jeg har fået afvist et. Så 549 er blevet publiceret, så det skal ikke afskrække jer andre fra at gå i gang. Men der er måske grænser for hvor store problemer man skal stille sig op imod.

Rune Engelbreth Larsen, Ordstyrer

Imens mikrofonen kommer videre, kan jeg sige, at der findes selvfølgelig måder at læserbreve kan bliver lettere og mindre let publiceret. Der er jo forskellige måder at formulere sig på. Men det er i dag den helt imminente mulighed som alle kan benytte sig af, og det er altså at kommentere og debattere på alle de forskellige debatindlæg på nettet. Hvor naturspørgsmål trods alt også bliver diskuteret, og dem er der rigtig mange af. Der kan man skrive frit, uden at der sidder en læserbrevsredaktør og siger nej tak.

Andreas Bjerregaard, Konservativ folketingskandidat - Skive kreds

Jeg vil gerne sige tak for initiativet til sådan en dag, jeg synes, det har været spændende. Jeg syntes dog, det er et problem, når over

halvdelen af Danmarks areal er landbrugsareal, at I ikke har en repræsentant til at komme med et indlæg fra jordbrugserhvervet, til at give sit input omkring hvad vi kan gøre sammen. Det her drejer sig altså om dialog, dialog, dialog og forståelse. Der er mange ting som er blevet sagt her i dag, som jeg tror skyldes manglende viden, at man har den holdning. Det skal jeg lige kort prøve at gøre rede for. Jeg kan sige, at jeg i hvert tilfælde har været med til en masse projekter i Vestjylland, blandt andet et ved Ringkøbing fjord. Jeg har endda været med til at pløje Skjern Ådalen op og sidenhen lægge den tilbage igen. Nu har vi jo et meget flot område, og jeg syntes også vi har stor biodiversitet derude. Vi har også en hede. Vi har faktisk mange ting vi kan gå og kigge på derude, hver dag, og det gør vi også. For vi går jo derude, hvor solen skinner, og oplever ting. Det er meget, meget vigtigt; for det er det der skaber innovation. Det er det der skaber nytænkning og så videre. Jeg vil sige til Søren Bøye Olsen, at du ligesom mangler jordrenten. Hvis vi skal snakke værdier, er det vigtigt at tage jordrenten med, for at kunne få den rigtige del af værdien af det vi går og gør. Til Mads Fjeldsø fra Vejle Kommune: jeg er enig med dig på mange områder. Afgræsning er en vigtig del af plejen, særlig på den høje natur. Bliver den afgræsning ikke lavet, så kan jeg i grunden ikke se, at vi har behov for at ligge mere ud, hvis ikke vi forstår at pleje alle de arealer vi har for øjeblikket. Det koster rundt regnet 5.000 kroner at fodre en ko, hvis det er det de vil have, eller et andet dyr til, og resten af året i forhold til den periode man kan afgræsse.

I forhold til EU-reform 2013, og finansiering af hele grøn vækst, der forholder det sig sådan, at det koster faktisk ikke den danske stat noget af de 13,5 milliarder kroner. Otte procent er allerede nu blevet taget, som en afkobling af støtten til landbruget. Staten doubler op, man går ud og køber en hel masse arealer fra landmændene til vandplaner.

Derefter beder man om 60 % avancebeskatning, og så er statens penge altså inde igen. Så det er i og for sig bønderne, landbruget selv, der betaler for de her vandplaner; hvis vi ikke får dem hjem skattefrit. Det tror jeg ikke vi gør.

Spredningskorridorer er utrolig vigtige. Det er en af de ting, som jeg synes at man nedprioriterer. Man siger næsten, at da vi ombyttede de nuværende læhegn med de gamle granhegn, var det ingenting værd. Der er en værdi i det hele. Hvis vi i Vestjylland, både efter krigen og nu her i halvfjerdserne igen, ikke havde lavet alle de læhegn, så havde jord og himmel stået i et, det ene forår efter det andet. Det er noget af det jeg ved giver fosforerosion ned i vores vandløb, og dermed forurening. Så alt har en værdi, og det har det også biodiversitetsmæssigt.

Jeg har lige en ting mere, fordi det der med, at være innovativ, det er meget vigtigt. Det er også derfor at det er en skam, at vi ikke har erhvervet med i dag. Hjemme på min bedrift, har jeg lavet en vækstplan for 750.000kr. Hermed opnår jeg det som man beder om i grøn vækst. Det nedbringer min udledning af kvælstof på 24 %, jeg gør min bedrift energieutral med merværdien af det jeg avler. Bagefter er jeg fuldstændig CO₂-neutral i forhold til klima. Der er ikke nogen der er klar over, at jeg i en hvedemark, faktisk samler 1500 tons CO₂ per år. I en græsmark samler man faktisk 500 CO₂. Tag lige det med hjem. Det er sådan nogle ting vi gerne, på en mere intensiv måde, vil være med til at diskutere, med dem der diskuterer biodiversitet, klima og miljø. Det her skal altså gå op i en højere enhed, værdimæssigt, biodiversitetsmæssigt, klimamæssigt. Og ved i hvad, kære venner: Jeg tjener faktisk 30.000 på det, og det er slet ikke så dårligt. Tak for ordet og tak fordi jeg måtte være med.

Jan Woollhead, Region Sjælland

Jeg vil gerne slå et lille slag for regionerne. Dem nævner man normalt ikke. Jeg ved ikke hvor mange af jer, der er klar over det, men regionerne skal lave regionale udviklingsplaner. I planloven står der fem punkter, som planerne skal omhandle. Det første punkt der står i planloven er miljø og natur, herunder rekreative områder. Det vil sige, at man faktisk har en mulighed for, at gå ind og påvirke regionerne ret meget, for at regionerne også trækker.

Noget af det vi har puttet i vores regionale udviklingsplan er, at vi gerne vil have fremmet regionale naturparker. På samme måde som man har i Tyskland, hvor man både har nationale og regionale naturparker. Friluftsrådet bakker meget op, også på landsplan. Det samme gør en hel del kommuner. Vi har omkring 9 områder i regionen, hvor man arbejder med den tanke i kommunerne. Det er også en måde at omsætte alle de investeringer man laver i naturen, til at det også kommer til at gavne i forhold til friluftsmæssigturisme. Hvis man har det der naturparkstempel, så kan man nemmere sælge områderne som grønne naturdestinationer. Det skaber lokal økonomi, hvilket skaber mere opbakning. I Tyskland er ca. 25 % af landarealet regionale naturparker. Det har man etableret i løbet af godt 50 år; det er ikke kommet af sig selv. Det er kommet, fordi det virkelig giver en mer-gevinst for samfundene og for mange af de her yderområder. Så der er virkelig noget at komme efter.

Jeg skal også sige at vi i regionen, og det står også i den regionale udviklingsplan, arbejder på at fremme en grøn struktur. Vi er i gang med at få lavet en regional analyse af potentielle naturparker, der inkluderer hvordan de kobles sammen med korridorer. Vi har brugt

konsulentfirmaet Biomedica, som er i gang med at lave denne her undersøgelse for os.

Det er forankret i kommunerne, at de har et regionalt netværk, hvor alle sytten kommuner sidder med. De er med til at styre hele denne proces, og lave input til det. Det vi opnår, er at få en regional struktur, som kan inspirere kommunerne i det arbejde de laver. Kommunerne skal også selv i gang med at lave en grøn struktur i deres kommunale planlægning. De fleste regioner er ikke gået i gang med dette endnu. De har bare taget det fra de gamle regionplaner, og skal først til at begynde nu. Derfor er der stadig meget hente, apropos det COWI viste fra Allerød Kommune. Det er virkelig med at komme ind og påvirke nu, i forhold til kommunale planer; men også i forhold til regionale udviklingsplaner, som kommer i høring. Der er virkelig meget at hente.

Så skal jeg også lige sige, og det er der måske ikke så mange der er opmærksomme på, men der står faktisk i naturbeskyttelsesloven, i forhold til regioner, at der kan gives støtte til naturprojekter. Så man kan faktisk sende ansøgninger ind til større naturgenopretningsprojekter og andre ting til regionerne; også til større friluftspjeker, hvis de har en hvis regional betydning.

Regionerne har også en hvis betydning i forhold til vand- og naturplanerne, der er høringsberettiget. Hvis der er uenigheder imellem kommuner, i forhold til handlingsplaner, så har regionerne en mæglende rolle. Der er måske heller ikke så mange af jer der er klar over, at kommuneplanerne skal være i overensstemmelse med de regionale udviklingsplaner, ellers kan regionerne gøre indsigelse. Det var det jeg ville sige, at der er faktisk en hel del at hente.

Til sidst vil jeg gerne lige nævne, at der i region Hovedstadens udviklingsplan står: ..at regionen gerne vil være den grønneste region, eller den grønneste hovedstad i Europa. Der er noget at hænge fast på, og også at hænge politikkerne op på.

Signe Nepper Larsen, COWI

Jeg vil lige starte med at sige tak til studenterkomiteen, jeg er virkelig imponeret over, at I bliver ved. Jeg har engang været studerende herinde selv, og at se der er nogen der gør arbejdet videre, det er jo skønt.

Nu sagde ordføreren, at det mest læste i aviserne var læserbreve. Dødsannoncerne er jo en anden ting. Vi kunne indrykke dødsannoncer over overdrevene i Vejle. Det ville jo være en lidt trist historie, men det kunne godt være at det ville give lidt PR. Den anden version kunne jo være, at lave lidt mere sex omkring naturen, og give den et sexet look. Vi har set de her flotte billeder, blandt andet fra Allerød og andre steder. Det er de her totem arter som åbenbart slår igennem, og som man får øje på. Så det er jo noget man kan tænke lidt over.

Det jeg savner i den danske natur, eller ikke i den danske natur, men i de folk der påvirker den, det er en forståelse af det økologiske sammenspil. Jeg tror Carsten Rahbek er kommet ind på det mange gange ved at sige, mere plads og sammenhæng, i stedet for isolation fragmentering og så videre. Det er gang på gang, at vi fra konsulentbranchen, skal ud og sige, at det er ikke nok at kigge på en enkelt art. Vi skal se det i en sammenhæng. Vi skal se det i spredningskorridorerne. Vi skal se hvordan vi fragmenterer naturen, og hele de her metapopulationsstrukturer som vi arbejder med.

Den forståelse kan vi jo godt sidde og slå vejdirektoratet og andre med; men jeg tror vi skal starte et helt andet sted. Vi skal gøre vores folkeskolelærere opmærksomme på, at det er det, de skal lære vores børn om i skolerne. Det er jo faktisk der, at naturinteressen ofte starter. Når I tænker over hvornår I blev interesseret i natur, hvorfor var det så lige? Min egen version er, at jeg havde en meget engageret biologilærer i folkeskolen som tog os med ud for at kigge på nogle klokkefrøer på Fyn. Der blev jeg fanget. Så skulle jeg ind og være biolog, og se hvad det bragte til i dag. Så jeg vil bare opfordre til, at hvis man har børn i skolen, så stil deres skolelærere nogle interessante spørgsmål om hvordan det går med de centrale kundskabs- og færdighedsudviklinger i biologiundervisningen, så kan det være at det rykker lidt.

Rune Engelbreth Larsen, Ordstyrer

Mens du lige giver mikrofonen videre, så kan jeg lige sige, at det desværre også er i folkeskolen, at interessen for naturen den slutter for nogle; men vi har jo ikke alle sammen samme lærer.

Morten Lindhard, Røsnæs Naturskole

Jeg snakker stort set ikke om andet, end økologiske sammenhænge. Hvis vi skal bevare biodiversiteten, skal vi have nogle økosystemer der kan selv. Naturen kunne en gang selv; før vi begyndte at rode med den. Jeg tror at vi skal genskabe økosystemer der kan selv. Nøglen er selvfølgelig en stor samling områder med indhold af de rigtige nøglearter, de store græssere. Jeg går og kigger på et overdrev, som vi kun passer med køer. Det er fuldstændig spild af tid. Da det er Slåen der er truslen mod vegetationen, skal der geder til. Jeg siger ikke at gederne skal erstatte køerne, de skal supplere. Helst også med heste,

råvildt og andre slags store planteædere. De har hver deres økologiske niche. Det er det budskab vi skal slå igennem. Vi skal ikke have de store planteædere fordi de er sjove at kigge på, men fordi de er uundværlige i forhold til at bevare biodiversiteten.

Anne-Marie Møldrup, Helsingør kommune

For et par år siden lavede vi en lille naturstrategi, hvor vi fik lov af vores politikere, til at bruge nogle penge på leje af private naturområder. Nu er kommunen under nedskæringspres, og vi skal også have lavet en omstrukturering. Jeg får desuden en ny chef, som aldrig har beskæftiget sig med natur før. Derfor har vi brug for nogle rigtig gode argumenter. Og nu tænker jeg, ja naturen kan man godt argumentere for, de forstår det sådan rent følelsesmæssigt. Men hvis jeg skal argumentere for biodiversitet, så har jeg brug for noget mere, og noget andet end det vi har set i dag, som argumenter for biodiversitet, for det er for stort og for fluffy.

Derer brug for, at forstå hvad har den enkelte art af værdi. Hvorfor vi overhovedet skal have denne biologiske mangfoldighed. Hvad gør det, at der er nogle arter der uddør - hvad betyder det? Jeg kunne godt tænke mig, hvis man kunne få nogle gode argumenter som en politiker kunne forstå, en bygningschef kunne forstå, og en almindelig borger kunne forstå. Selvfølgelig også helst nogle argumenter, som lodsejerne kan forstå.

Martin Einfeldt, Dansk Skovforening

Det bliver et erhvervsindlæg det her. Carsten Rahbek, tak for hvad du sagde om biodiversiteten i skov. Jeg er fuldstændig enig i din statusbeskrivelse. Der er bevaret mere biodiversitet i de private skove, end i de statsejede skove. Vi skal lige sige her, statens skove det er 20

% af Danmarks skove, de private det er 70 % , og de sidste 10 % er sådan noget kommunalt skov og andet. Men jeg er helt uenig med dig i, hvorfor der er bevaret mere biodiversitet i de private skove. Det er ikke som du siger, fordi det er for dyrt at producere træ, og derfor er det de fattige private skovejere der er nødt til at lave biodiversitet i stedet for. Sagen er, at i 200 år har samfundet efterspurgt træ, og betalt for det, men har ikke betalt for at lave biodiversiteten. Det var en samfundsnyttig opgave at producere træ, staten gik foran. Det var progressivt i gamle dage, at dræne vådområder og lave Sitkagranistedet. Det var samfundsnyttigt. Så var der nogle rige, egoistiske, konservative private skovejere, der havde råd til at følge deres hjerte i stedet for. De lavede naturværdier. De lavede biodiversitet. Så os her i dag, der taler for biodiversiteten, vi skal være taknemmelige for de rige, egoistiske og konservative skovejere.

Hvad så med fremtiden, hvordan får vi mere biodiversitet i skovene? Vi kan ikke forlade os på, at der er nok rigeskovejere, der følger deres hjerte. Der skal flere penge til, det tror jeg vi er enige om. Så kommer vi til dit forslag, Carsten, som du har været ude med i mange år. Luk træproduktionen i statsskovene, og lad dem stå urørt. Det forslag er jeg uenig i, for man får for lidt biodiversitet for pengene. Det er simpelthen ikke nok. For det første, er det ikke gratis at lukke træproduktionen i statsskovene, det vil koste et par 100millioner om året, i mistede indtægter. Det er virkelig godt, hvis vi kan få skatteyderne til at betale et par 100millioner kroner om året, til biodiversiteten i skovene. - Men de skal bruges på hele skovarealet, ikke kun på de 20 %, der tilfældigvis ejes af staten. Der er et langt bedre grundlag, for at lave mere biodiversitet, i de private skove. Dérfindes et bedre udgangspunkt. Så det er fint nok, hvis vi får skatteyderne overtalt til at bruge så mange millioner af kroner - men vi

skal ud på de private arealer og lave biodiversiteten, købe den derude. Hvordan får vi så mest biodiversitet for pengene? Det gør vi ved at gøre det til et markedsbaseret gode, ved at sende skovejerne i konkurrence imod hinanden. I øjeblikket får skovejerne cirka 1.500 kroner per hektar per år fra skatteyderne, for at lave natur og friluftsliv. Hvis nu man tilbyder de private skovejere det samme, så man siger: "Kære skovejere, hvis I fik 1.500 kroner per hektar per år, hvad kan I så lave?" Så kan de private skovejere sende deres projekter ind til skov og naturstyrelsen. Styrelsen kan så sidde og vælge hvilke projekter der giver mest miljø for skatteydernes penge. Derved får man biodiversitet. Så skal I bare se. Men det er den vej man skal rundt; man skal gøre det til et markedsbaseret gode. Tak skal I have alle sammen.

Carsten Rahbek, Biologisk Institut, Københavns Universitet

Jeg er sådan set ikke så uenig med dig, og slet ikke med den historiske baggrund. Jeg tror nu, at én af årsagerne til, at der ikke har været så meget forstlig drift i de private skove, er at det ikke kan betale sig. Men det kan jo være, at det kommer til at kunne betale sig, i fremtiden. Så derfor er jeg også enig i, at der skal nogle incitamentter til for, at bevare den biodiversitet vi har i de private skove. Jeg er nu også ret sikker på, at når vi nu får færdiggjort en samfundsøkonomisk analyse, af økonomien i forstlig drift i de offentlige skove, så er det altså ikke en overskudsforretning. Vi poster rigtig mange penge ind i det, i forhold til hvad vi får tilbage.

Vi lavede for nogle år siden en analyse, da man lavede skovstrategien, for biodiversitet i skovene i Danmark. Der lavede vi en analyse, hvor vi faktisk satte kroner og øre ind, og hvor vi satte skovenes værdi ind som markedsværdi. Så satte vi de offentlige skove ind, til en værdi af

en krone. De private skove blev sat ind til en værdi der var langt højere. Analysen viste at de private skove var stedet, hvor det kunne betale sig at investere pengene, fordi biodiversiteten var så ekstremt meget rigere. Men i fremtiden, kunne markedet svinge ret meget. Hvis vi ikke kan betale for de private skove, synes jeg, at det er en samfundsopgave at bruge de offentlige skove; især hvis skovdriften ikke bliver rentabel der. Når jeg har markedsført det flere gange, så er det fordi, at politikerne spørger, hvor kan vi gøre noget der ikke koster ret mange penge. De offentlige skove er et sted, hvor det ikke koster os noget at gøre noget. Du skal altså lave en samfundsmæssig totalberegning på hvor mange penge det koster at køre skovdrift i de offentlig skove. Den skal du altså have med, og når du begynder at trække dem fra; og de er lavet i skov og landskab. Så kan du se, at skovdriften i en stor del af de offentlige skove, simpelthen ikke kan betale sig, i en samfundsøkonomisk betragtning.

Poul Evald Hansen, DN lokalafdeling i Albertslund

Jeg arbejder også som biolog og konsulent i det åbne land, med registrering af § 3-områder. Jeg har desuden haft flere opgaver i skove. Jeg vil nok anfægte det med, at biodiversiteten er så meget større i private skove. Jeg har også set en del efterhånden, og der er bestemt ikke nogen grund til at generalisere alt for meget. Så har der været nævnt noget omkring, at der er ringe biodiversitet i nye naturområder og ny skov og så videre - det vil jeg også anfægte. Jeg har selv fingrene nede i flere projekter der. For eksempel kender jeg Vestskoven godt Jeg kender også Hedeland og Skjern Å. Det er da eksempler på det modsatte. Jeg er leveringsdygtig i en uendelighed af detaljer, som jeg vil forsåne jer for. Med hensyn til værdisætning af natur, erder noget jeg ikke helt rigtig forstår: Jeg er så gammel og selvom jeg er biolog, så kan jeg også huske, at der var sådan noget med politisk økonomi og alt

sådan noget. Hvordan kan man diskutere værdisætning uafhængig af værdirealisering? Det forstår jeg ikke. Værdirealisering har så noget igen at gøre med vores livsgrundlag, altså det man i gamle dage kaldte produktionsgrundlaget. Det kunne jo også være, at det forholdt sig sådan, at vi var nød til at gribe til en slags "krigsøkonomi", for at redde naturværdierne. Det har man jo gjort mange steder i verden, også i USA, så det behøver ikke forskrække nogen. Altså ikke lige omkring naturen, det var noget med en herre i Tyskland. Med hensyn til naturparker, er det sikkert en god idé. - Men jeg vil advare i mod, at en fokusering på naturparker fører til, at man glemmer den øvrige natur. Naturen udenfor naturparkerne, naturen i det åbne land. Altså, at man ligesom indgår sådan en uformel overenskomst med landbruget om, at I får lidt natur i naturparkerne og så får vi væsentlig mere frit spil udenfor. Der er ingen grund til, at gå i fælden med begge ben. Det er nok bare at gøre det med et ben. Hvis det kun er et ben, så har man trods alt lidt bedre muligheder for at komme fri igen.

Rune Engelbreth Larsen, Ordstyrer

Og inden Carsten Rahbek får lov at kommentere, tager vi lige en lille kommentar.

Peder Agger, Formand Etisk Råd

Der er tre processer jeg umiddelbart kan komme i tanke om der truer med, at rive tæppet væk under de mange gode initiativer vi ellers har diskuteret i dag; det ene er klimaforandringerne, det andet er pesticidanvendelsen og det tredje er næringsstofferne. For nogle år siden udgav Naturrådet en rapport der hed *Det fede landskab*. Denne rapport sandsynliggjorde, at hvis vi skulle have en nogenlunde, hæderlig retablering af den danske natur, så skulle vi ikke bare tilfredsstille os med den vand -evalueringsplan vi hidtil har diskuteret.

Den sigter mod at få en 50 % reduktion af kvælstofudledningen, i forhold til hvad den var i midten af 80'erne. Vi skal istedet ned på 25 %. Derfor undrer det mig lidt, at selvom Carsten Rahbek nævnte kvælstofdynen som et problem på land, blev det slet ikke omtalt i indlægget om de marine områder. Jeg er af den opfattelse, at kvælstofdynen udfolder sig til havs, lige så vel som til lands, og den er den enkelte samlede trussel vi har mod vores biodiversitet. Det kunne jeg godt tænke mig at høre nogle kommentarer til.

Rune Engelbreth Larsen, Ordstyrer

Ja, og vi skal lige høre Carsten Rahbek.

Carsten Rahbek, Biologisk Institut, Københavns Universitet

Jeg tror, at når vi snakker om hvad der er af værdi for biodiversitet, for at komme tilbage til det med skovene og de nye skove, så er det vigtigt, at vi forholder os til, at der er en skalaeffekt. Jeg tror, at det var ret tydeligt, at det jeg snakkede om var den helt store skalaeffekt. Vi har hørt nogle fremragende indlæg om alt det man kan gøre for den nære natur, og den har selvfølgelig også en værdi. Når jeg snakker om hvad der skal batte, så er det hvad der skal batte noget for den samlede biodiversitet i Danmark. Og hvad der skal bidrage til den samlede biodiversitet i Europa. I den sammenhæng, når man kigger på den relative værdi af Vestskoven, bidrager den ikke ret meget i forhold til en masse andre skove, der bidrager mere, selvom de er dyrere. I den sammenhæng vil jeg godt sige, at det indlæg der var fra COWI var fantastisk. Det var virkelig en fornøjelse, at se hvordan man tog hensyn til den relative værdi i lokalområdet, som bidrager på forskellige skalaer. Det er der vi skal hen. Der er noget der har lokal værdi, og der er noget der bidrager højere oppe. Mange af de ting jeg har sagt, der kigger jeg på det høje lag og det er vigtigt, at vi skelner i mellem de

ting. Således er min lærdom for biodiversitet, hvad der er vigtigt og ikke er vigtigt.

Vi har 30.000 arter i Danmark og vi har ufatteligt mange områder. Antallet af mulige måder, på hvordan man kan lave, strategier er så stort, at jeg ikke kan overskue det. Så de fleste af de ting jeg siger, er baseret på analyser hvor man kan gå ind og se på datagrundlaget. Man kan se på hvordan det er gjort, og så kan man være uenig eller enig. Et af problemerne i Danmark er, at vi tit diskuterer prioriteringer af hvad der er rigtigt, på basis af en meningsudveksling. Det er selvfølgelig også vigtigt, men jeg synes, at det er en god ting at få nogle data på bordet. Derefter kan man så diskutere om man er uenig eller enig i disse. Jeg er glad for - nu vil jeg godt gentage det - det COWI har lavet med den differentierede skala. Det er fantastisk at se det blive implementeret ned på kommuneplan - det har vi virkelig brug for.

For nogle år siden så vi på effekterne af amterne, igen i samarbejde med nogle økonomer, idet jeg har lavet økonomianalyser i 15 år. Vi analyserede hvor meget det ville koste, hvis hvert amt i Danmark lavede en biodiversitetsadministration, i forhold til hvad det ville koste hvis indsatsen var koordineret på landsplan? Svaret er, at det var 20 gange så dyrt at lade amterne lave det perfekt, uden at koordinere det med hinanden. Så er vi tilbage til behovet for, at det er vigtigt, at der koordineres på tværs af kommunerne. Et eller andet sted skal det forholde sig til en samlet national strategi, hvilket vores heltinde formentlig kan sørge for kommer i værk.

Rasmus Dalhoff Andersen, Odense kommune

Jeg vil prøve at tage bladet fra munden uden, at blive alt for provokerende: Ude i den virkelige verden, hvor vi i kommunerne har

opgaven, som det er defineret politisk. Det at vi har den opgave er vi glade for, for vi ved godt hvad der skal gøres. Derfor behøver vi egentligt ikke snakke mere om det, eller forske mere i det. Vi er nemlig rimelig godt overbeviste om, hvad der skal til. Nogle gange så står vi bare derude med en værktøjskasse hvor der er en bøjet skruetrækker og en knækket rørtang. Det er hovedproblemet her. Vi kan tale det her tal døde, og så bliver Wilhjelmkonferencen en truet art. Vi skal fokusere på hvad der er det reelle problem. Jeg håber at konference +10 vil handle om hovedproblemet i den virkelige verden: Vi har en bygherre på naturen, FødevarerErhverv, og det er dem der betaler indsatsen. Alle EU-midler går igennem FødevarerErhverv til naturen. De penge staten bruger på naturen, de penge kommunerne bruger på naturen, de går til gode projekter i Vejle. Vi har også gode eksempler fra Odense, som vi kan snakke længe om. Men pengene går også meget til administration. Disse små puljer administreres af Skov- og Naturstyrelsen. De store puljer ligger i EU, og disse bestemmer FødevarerErhverv over. Det er hovedproblemet, og det håber jeg, at man vil fokusere på: At ræven vogter gæs!

Rune Engelbreth Larsen, Ordstyrer

Tak. Nu tager vi lige en tur her blandt oplægsholderne, og så ved jeg ikke hvor meget vi når bagefter, men der er flere af dem der har markeret så jeg tror, at vi starter herhenne.

Per Dolmer, DTU Aqua

Det her er et hurtigt svar til Peder Agger. Du har ret. Eutrofiering er stadigvæk et kæmpe stort problem. Vi har Natura2000 områder i dag, som årligt bliver påvirket massivt af iltsvind. I mit foredrag fortalte jeg kort omkring et projekt, hvor viser på hvordan vi kan opsamle nogle af de her næringsalte ved at lineopdrætte muslinger. Det vi arbejder på

er selvfølgelig at rykke anlæggene ind så tæt på åløbene som muligt, hvis det er lav salinitet. Således kan vi tage næringsstoffer så tæt kilden som muligt. Så du har ret.

Søren Bøye Olsen, Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet

Ja, jeg har også et par hurtige kommentarer. Der blev spurgt til værdisætning uden værdirealisering og om hvordan det kunne lade sig gøre. Det er simpelthen fordi det ikke kan lade sig gøre, at realisere de værdier, men de er der. Hvis man eksempelvis skal ud og købe et hus og kigger på to identiske huse. Det ene ligger lige ved siden af en skov og en sø, og det andet ligger midt mellem to motorveje. Der er en prisforskel, som er den markedsomsatte værdi. Det er i princippet den samme værdi vi vil have fat i, når vi går ud og stiller de her hypotetiske spørgsmål. Der har vi bare ikke et marked hvor vi kan aflæse værdierne på, så der må vi nøjes med at spørge folk. Hypotetisk kunne vi finde ud af at betalingsviljen for et planlagt naturområde er 500 kr. Hvis vores metoder virker som de skal, så kunne vi, som Martin var inde på, i princippet gå ud og konstruere markedet efterfølgende. Hvis vi vel og mærke tror på, at man i Danmark kan tage penge for at gå i skoven. Det er måske ikke så svært at forstille sig, men for nogle er det. I princippet er det hvad vi viser: Hvad man ville kunne få, hvis man gik ud og satte en bom op når man skulle køre ind i skoven. "Her skal du betale for at komme ind eller bruge din BroBizz". Det er tankegangen i det - at værdien er der og at folk er villige til at betale for det, om de skal eller ej.

Et andet udsagn i debatten, var omkring de store planteædere som vi ikke skulle have fordi de er pæne at kigge på, men fordi de er nødvendige. Det kan vi sådan set godt blive enige om. Problemet er

bare, at der er nogle folk der skal overbevises - ræven skal overbevises. Ræven vogter de gæs. Vi skal på en eller anden måde, og det blev også efterspurgt, have nogle argumenter bedre end, at det er fordi vi er nød tildet. Det er meget nemt, at overse den slags som politikere. Jeg tror at værdisætning, som jeg står og repræsenterer her i dag, er et instrument som mange her vil kunne bruge. Det kan tages med som et ekstra argument, når man skal hjem og overbevise. - Når ma for eksempel skal have nogle flere penge tilført et område, eller når vi skal have overbevist nogle politikere. Der sidder nogen som tænker på næste valgperiode. Her har vi en metode der går ud og stiller spørgsmål til 1.000 repræsentativt udvalgte personer, vælgere. Vi spørger: "Hvad er det I gerne vil have?". Argumenter for efterspørgsel er godt at kunne sige til en politiker eller beslutningstager. Dette kan tilføjes alle de andre gode argumenter, som jeg er sikker på at mange har. Her tror jeg ikke at det er en ræv vi har at gøre med. Ræven er drevet af instinkter og jeg tror ikke, at den kan overbevises.

Mads Fjeldsø Christensen, Vejle Kommune

Jeg vil godt kort kommentere på den med kvælstofdynamen. Der er jo ingen tvivl om, at det langt hen af vejen er det der er problemet. Det er jeg enig med Peder Agger i. Men jeg vil godt prøve at føre den videre. Jeg vil spørge, hvor mange politikere ude i det kommunale system, der synes at det er spændende at snakke om kvælstof? Det har vi gjort i 25 år, og jeg tror ikke, at der findes nogen kommunalpolitiker, som tror at der er stemmer i det. Der er ikke mange snore der kan klippes over på den måde. Her kommer vi igen ind omkring snakken om synergi. Hvorfor er der ikke lagt mere op til, at når vi snakker vådområdeprojekter og vandplaner, så kan vitrække noget mere ind i det? For kommunale politikere vil jo ud og klippe snore. De vil have fugletårne derude. De vil have stier. De skal jo genvælges de her

stakkels mennesker. Der ville være mulighed for at snakke rekreative tiltag i disse vådområder, hvis vi bare havde designet det lidt bedre. Der er også mulighed for at snakke mere biodiversitet. Endvidere er der mulighed for at snakke klima, i forhold til de problemstillinger vi står med. Øget nedbør og oversvømmede kældre og overfaldsbygværker der forpester vores badevand. Der synes jeg, at man mangler at koble lidt på. Kvælstofdynen er svær at sælge. Men jeg er enig i, at det er det det handler om, også i det marine.

Thyge Nygaard, Danmarks Naturfredningsforening

Ja, jeg vil egentligt gerne starte med at samle op på Andreas Bjerregaard. Hvis der var langt flere landmænd som ham, ville det være meget lettere at komme igennem med det her. Det er jo landbruget, der har nøglen til meget af det her. Dette skydes, at tidligere tiders dyder, nu er blevet til nutidens belastning. Vi har, i det danske samfund, været alt for dygtige, til at få noget ud af vores jord. En stor del af den landbrugsjord vi dyrker i dag, belaster simpelthen alt for meget. Det er både i form af den tabte natur og biodiversitet og samtidig er det derfra vi har en stor del af udledningen af de næringsstoffer, som belaster vores vandmiljø. DN har igennem længere tid advokeret for, at en stor del af løsningen på kvælstofdynen. I hvert fald den del af problemet, der vedrører udvaskning af nitrat. For den sags skyld også fosfor, for den er noget undervurderet, mener jeg. Den kan hentes ved, at vi starter med at lave en omvendt Dalgas: "Hvad indad tabes skal udad vindes". Det afgørende er, at vi skal levere det tilbage til naturen som vi har stjålet fra den. Det samme gælder for det som vi har overudnyttet og det som vi dybest set har stjålet på falske forudsætninger. En stor del af det har der aldrig været stor jordbrugsmæssig værdi af.

Grunden til at meget af det har været dyrket de sidste 10-20 år, er dels EU-støtten, og dels brugen som deponeringssted for gyllen. Det er faktisk cirka samme 200.000 hektar lavbundsarealer som vi i første omgang kunne starte med. Vi ved rimeligt godt hvor de er henne, og vi faktisk også, at det er fra disse arealer, at en rigtig stor del af kvælstof- og fosforbelastningen kommer. Samtidigt bidrager de også uforholdsmæssigt meget til vores CO₂ udslip. Jorde med et stort indhold af organisk stof udleder enorme mængder CO₂, når de bliver pløjet hvert år. Det er rigtig, rigtig skidt for klimaet. Det kan vendes, og landbruget står overfor en trussel. Der er gået politik i det her med kvælstofdynen.

I Grøn Vækst er målet 9.000 tons her og nu, hvor virkemidlerne er beskrevet. Derudover har vi 10.000 tons, der skal findes et andet sted. Finansministeriet kom med en fantastisk genial løsning med omsættelige kvælstofkvoter; men den idé var fuldstændig dødfødt. Det er kun (undskyld jeg siger det) økonomer, uden nogen som helst forstand på det biologiske grundlag, som kan komme med et så tåbeligt forslag. Det prøver vi så, at overbevise dem om. Men det er jo kun fordi det der hedder V1 og V2 områder. Vi har også de områder der hedder V3 områder, altså de mere åbne havområder. Der er det foreløbige skøn på 11.000 tons, oveni de 19.000. Hvis vi når de mål, så tror jeg også, at vi når i land på kvælstofområdet og så kommer vi ikke uden om at skulle holde fast i de arealer, som belaster allermost. Disse udgøres af lavbundsarealerne. For her er stort set ingen fjernelse af kvælstof undervejs i systemet. Så bliver der udvasket 150 kg kvælstof i systemet, så bliver der også udledt 150 kg kvælstof ud i vandmiljøet. Hvorimod de robuste jorde, som Andreas Bjerregaard gerne vil have, vil køre lidt mere optimalt på. Ud fra en faglig betragtning sker der ikke det store ved det miljømæssige i de robuste jorde. De fjerner stort

ser alt kvælstof, inden det når vandmiljøet. Så det er altså ikke her, at vi har det.

Hvis vi kunne finde ud af, at tage cirka 200.000 ha lavbundsarealer ud af drift, ville det give bonus på kvælstof og fosfor. Det giver CO₂ gevinst og det giver biodiversitet. Det hjælper nemlig med at binde vores natur sammen. Nogen siger at det kun giver våd natur; det gør det ikke, for: Hvor ligger vores overdrev? De ligger som kronerne, topkanten af vores ådale blandt andet. Det er en af grundene til, at det er så voldsomt dyrt at pleje natur i Danmark. Det er fordi vores arealer er så små. Jeg har beskæftiget mig en del med det, og det er faktisk sådan at: På rigtig store naturarealer, især hvis der er rimelig produktion - hvilket der vil være i de her ådale, så kan det gøres rimeligt billigt. Det er tilsynet der koster. Jo større et areal er, des billigere er det at tilse per hektar. Så hvis vi kan få skabt noget størrelsesøkonomi, få skabt nogle store sammenhængende naturarealer, så bliver plejen meget, meget billigere. Både den mekaniske og den animalske; for det bliver en blanding af det hele. Betalingen er også ligetil: Den kommer fra landmændene. De slipper for at få kvælstofkvoter, for det kommer til at blive rigtig dyrt, både for landmændene og samfundet. Så vi skal sådan set bare omfordele de ca. 8 milliarder i EU-støtte. Det er stadigvæk landmændene der får pengene, det bliver bare givet til nogle andre. Vi tager så fra dem der ikke bliver ramt; fordi der er landmænd, der bliver ramt ekstra hårdt på det her. Det er måden man gør det på.

Det blev nævnt, at det var ræven der vogter gæs. Da jeg nævnte eksempler fra England, manglede en del af historien. I England der har man ikke noget landbrugsministerium. Man har ikke noget miljøministerium. Man har DEFRA, Department for Environment

Food and Rural Affairs. De har simpelthen stort set slået fødevarer og miljøministeriet sammen. Om man ligefrem kan gøre dette i en dansk kontekst, det kommer an på den politiske virkelighed og hvilken retning det får. Jeg tror dog ikke, at vi får vendt tankegangen. På trods af de mange gode og fornuftige mennesker, der sidder derinde. Systemet blokerer nemlig sig selv for, at det skal komme til at fungere ordentligt. Det er derfor jeg siger, at vi skal vende bøtten på hovedet. Vi skal have sammentænkt det her. Når politikerne ikke møder op idag, hvor vi snakker biodiversitet, det viser det, hvor lidt de bekymrer sig om det derinde. Så er det altså noget lort, at det er dem der fordeler pengene.

Rune Engelbreth Larsen, Ordstyrer

Ja. Vi når ikke flere små bemærkninger, men inden i får lov at gå, så for det første skal jeg sige to-tre ting. Det ene er, at bagefter så kan diskussionen fortsætte, endnu mere højlydt, ovenpå til en øl. Forinden vil jeg slutte af med, at sammenfatte en lille smule med det vi har været igennem. Jeg vil starte med, at følge op på det jeg sagde indledningsvis inden debatten. Om man kan lide det eller ej, eller er klar over det eller ej, så betyder det altså utroligt meget. Jeg synes, at Mads oplæg om synergieffekter kan overføres til medierne og den politiske verden. Uanset hvor meget man ved, uanset hvor meget man er klar over, og om man sidder med alle løsninger. Hvis ikke man kan løfte det ind i den politiske verden, hvis ikke politikerne synes, at det virkelig vigtigt, og det er noget de kan få noget ud af, hvis ikke de er idealistiske nok til at gøre det af sig selv, jamen så flytter det ikke så forfærdelig meget. Derfor kunne man jo spørge, hvis man skulle hive fast i det her cost-benefit fænomen, hvad man får ud af det, hvis man investerer 5 millioner kroner i at oprette nogle vådområder. Der sidder sikkert stribevis af eksperter, som ved nøjagtig hvor godt det er. Hvis

man for eksempel fik Aage V. Jensen Fonde, eller nogle andre rige givere, til at investerer 5 millioner kroner i en kampagne for naturfredningsforeningen. For eksempel en kampagne, der i ti dage bragte en helsides om biodiversitet annonce i alle landsdækkende aviser. En kampagne, som hamrede løs for det her og skabte en agenda. Så kunne det være, at man havde skabt i det mindste en opmærksomhed. Således at det var færre end 70 % af den danske befolkning, der ikke var klar over hvad biodiversitet var. Måske havde man endog præget en agenda, der gjorde, at der var mange flere end de kun 5 tilrådede millioner på vådområdet, der kunne blive udløst sidenhen.

Debatten er der og der er ikke trængsel på debatbanen på mange af disse områder. Men ellers har vi heldigvis været vidt omkring, og det giver jo stor inspiration til at gå videre. Vi har været helt nedenunder havoverfladen og blevet belært om muslingefiskeriets påvirkninger – hvilket vi kunne kalde en case-story på alt det her. Vi er blevet indført i økonomernes redskab til at værdisætte naturen. Vi har hørt Thyge Nygaard redegøre, for hvordan biodiversiteten faktisk kan støttes økonomisk. Der findes for eksempel bi- og hasselmus-venlige områder, som kan glædes over specielle støttemuligheder. Det var der sikkert ikke var så mange, der var klar over. Biodiversitet nævnes desværre stadig kun i nutid.

Vi har fået to meget visionære, eller skulle man sige meget praktiske, realiseringer af visionerne i Vejle kommune, og i Allerød kommune som næsten kunne "copy-pastes". Ellers kunne man ønske, at de tre oplægsholdere kunne turnere rundt fra den ene kommune til den anden med nogle af de her idéer og helt konkrete ting. Det tror jeg var meget inspirerende for alle. Så har vi hørt, at der godt nok ikke er

truffet beslutninger om en ny biodiversitetshandlingsplan for Danmark, men der er en på vej i EU. Skulle man sammenfatte det hele, så synes jeg måske man kunne gøre det med den mantra som jeg nu ved hvor kommer fra i sin oprindelse; Carsten Rahbek. Hvis der er et kort fyndigt ord som fortæller lidt om hvad der er brug for så er det plads. Plads, mere plads og endnu mere plads.

Til allersidst, så synes jeg at vi alle sammen skal give en stor hånd til studenterkomiteen Københavns Universitet som har knoklet et helt år, og jeg synes ikke, at det er for meget at forlange hvis de lige rejser sig op.

Thyge Nygaard, Danmarks Naturfredningsforening

Jeg stjæler lige helt ude for programmet mikrofonen, og det er fordi jeg har lovet at bringe en lille hilsen fra vores præsident Ella Marie Bisschop-Larsen. Hun havde desværre ikke mulighed for at deltage i dag, hvilket hun var meget ked, idet hun synes, at det var et meget relevant emne. Jeg lovede i stedet, at hilse jer alle sammen rigtig mange gange fra hende. Jeg vil da også lige, når jeg nu har fået mikrofonen, benytte lejligheden til endnu en gang at sige: En studenterkomitee, der kan lave sådan noget her, tegner godt for, hvis de vil ud og arbejde for naturen fremover. Men hvor er drengene? Skidegodt gået.